

Z MIKROKOMPUTEREM NA TY

NR INDEKSU 353965
PL ISSN 0860-1674

Bajtek

MAGAZYN KOMPUTEROWY

NR I(51-52)'90 CENA 5000

40
stron!

Zaczynamy:
KLAN
IBM

PC
GLOBE
program dla
globtrotterów

R-TYPE

UMARŁ KRÓL, NIECH ŻYJE KRÓL!

„Bajtek”, tak jak prawie każdy tytuł, przeżył wstrząs. Było to coś w rodzaju zawału i wiązało się z dobrze każdemu znanym przełomem ekonomicznym w naszym kraju. Ceny papieru, usług drukarskich, haracz za kolportaż, brak pieniędzy — te rzeczy nie interesują Ciebie, Czytelniku i jest to zrozumiałe.

Winy jest nam znany. To stary żółw z literami „RSW” na twardej skorupie. Tony papieru zapisano już dywagacjami na temat działalności tego organu. Ale to też Ciebie nie interesuje.

Interesuje Cię natomiast efekt. To znaczy terminowe pojawianie się pisma w kioskach, jego poziom, aktualność itp. Tak, jak na to drugie wpływa ma prawie wyłącznie redakcja, tak pierwsze zależy jedynie od wydawcy. A on nie wywiązywał się ze swoich obowiązków.

Jak wiadomo, RSW jest w likwidacji. Razem z nią wszystkie podlegające jej tytuły, wydawnictwa, drukarnie i piapierne. Ostatecznym celem jest rozdzielanie majątku — rewindykacje, przekazania, wyprzedza. W tej sytuacji, która była zapowiadana do lutego 1990, należało działać. I my to uczyniliśmy.

Na mocy Ustawy o Likwidacji RSW utworzyliśmy Spółdzielnię „Bajtek”, w której skład weszły prawie wszystkie osoby zatrudnione w redakcji. Zarząd Spółdzielni wystąpił do Komisji Likwidacyjnej o przyznanie tytułu i części majątku. Jak na razie, tytuł został nam wydłużony do momentu ostatecznej regulacji prawnej jego własności. Spółdzielnia zdobyła pieniądze na rozpoczęcie działalności i ruszyła pełną parą.

To, co widzisz przed sobą, tzn. numer 5-6 „Bajtki”, jest pierwszym periodycznym numerem wydanym przez Spółdzielnię. Od dnia dzisiejszego regularne numery będą ukazywać się średnio co miesiąc.

Zauważyłeś chyba, że zwiększyliśmy obję-

tość. „Bajtek” ma teraz 40 kolumn i planujemy dalsze tycie. Udało się nawet nie podnieść drastycznie ceny. Wypadek z ceną numeru 3-4, wydanym jeszcze przez Oficynę Wydawniczą „Sztandar Młodych” był próbą ratowania przez nią opróżnionej bezsensowną polityką kieszeni.

To nie jedyne nowum. Oprócz zwykłego „Bajtki”, co miesiąc wychodzić będzie jeden numer specjalny. Wydawca, Spółdzielnia „Bajtek” posiada również prawa do tytułów „Moje Atari” oraz „Top Secret”. Do końca roku planujemy ukazanie się po kilka numerów tych pism. W zamiarach leży wydanie jedno- lub kilkakrotnie numeru specjalnego poświęconego tylko Spectrum.

Mówimy jak dotąd o ilości, czas zabrać się za jakość. Na pewno nie ulegnie ona pogorszeniu. Zdajemy sobie sprawę, że w przeszłości popełniliśmy kilka błędów, ale uczynimy wszystko, by ich nie powtarzać. Zamierzamy stworzyć pismo mocne, oparte na rzeczowych i przydatnych informacjach. Nie będziemy stronić od publicystyki, solidnie weźmiemy się za edukację i popularyzację.

Jeśli chodzi o pozostałe dwa tytuły, to są one jakby kontynuacją wydawanych w przeszłości „Tylko o Atari” i „Gier”.

Nie zrywamy żadnych kontaktów, umów itp. W kwestii kontaktów pismo-Czytelnik wszystko zostaje po staremu. Wszak to ci sami ludzie, ale już z nieco inną mocą decyzyjną co do spraw wydawniczych.

Zapraszamy do współpracy wszystkich, którzy chcieliby nas wspomóc. Już w tym numerze znajdziecie nowy klan — Klan IBM, który będzie się powiększał. Chcielibyśmy, aby wszyscy byli z nas zadowoleni. Naszym zadaniem jest zrobić wszystko w tym kierunku.

Redakcja

Prenumerata „Bajtki”

Ponownie otwieramy prenumeratę „Bajtki”. Przyjmujemy wpłaty na konto Spółdzielni „Bajtek”, Bank „Agrobank S.A.” 479994-1834-131, 04-398 Warszawa ul. Grochowska 262.

Trzy numery pisma 7/8, 9/10, 11/12 koszt — 15 000 zł

Jednocześnie polecamy prenumeratę naszych pozostałych tytułów „Moje Atari” i „Top Secret”. Do końca roku wydamy po trzy numery każdego z tych pism. „Moje Atari” będzie kosztowało 4 500 zł a „Top Secret” — 5 000 zł. Wpłaty prosimy dokonywać na to samo konto.

Wśród prenumeratorów w listopadzie rozlosujemy jako nagrodę komputer Commodore Amiga 500!

Zaufajcie nam — WŁAŚCICIELE PRACUJĄ LEPIEJ!

Z żalem informujemy, że nasz redakcyjny kolega Wojciech Zientara odpływając ze Szczecina na morza południowe zabrał ze sobą warunki zapowiadanego konkursu. Opublikujemy je natychmiast po powrocie sławnego żeglarza, któremu życzymy stopy wody pod kilem!

Bajtek

MAGAZYN KOMPUTEROWY

Redakcja:
ul. Wspólna 61
00-687 Warszawa
Tel. 21-12-05

Redaguje Kolegium:
Marcin Borkowski, Marek Czar-
kowski, Łukasz Czekajewski,
Janusz Jarmoch, Jarosław
Młodzki, Waldemar Nowak, Ma-
ciej Pietraś, Marcin Przasnyski,
Wanda Roszkowska, Wojciech
Zientara

Szefowie Klanów:
Amstrad — Jonasz Mayer
Atari — Wojciech Zientara
Commodore — Klaudiusz Dy-
bowski
Co Jest Grane — Marcin Przas-
nyski
IBM — Marcin Borkowski
Micro Magazyn — Janusz Jar-
moch
Spectrum — Maciej Pietraś

Stali współpracownicy:
Marcin Bójko
Jarosław Burczyński
Piotr Kos
Robert Magdziak

Grzegorz Ostapiuk
Andrzej Pilaszek
Mieczysław Płacheta
Marek Sawicki
Piotr Sumara
Tomasz Tarczyński
Stanisław Winiecki

Opracowanie graficzne:
Wanda Roszkowska

Redaktor techniczny: Maria Ra-
dzimińska
Zdjęcia: Leopold Dzikowski

Wydawca:
Spółdzielnia „Bajtek”
ul. Wspólna 61
00-687 Warszawa

Skład i Druk:
Prasowe Zakłady Graficzne w
Ciechanowie
Fotokład: Grażyna Kurzątko-
wska
Montaż: Grażyna Ostaszewska
Korekta: Maria Krajewska
Teresa Rutkowska
Nakład: 105 tys. egz. Zam. 49610

METODY PANA B	3
MICROMAGAZYN	4
KLAN COMMODORE	6
:Amiga is the Future	
:Tricki i Hat-Tricki	
KLAN ATARI	7
:Toms Multi Drive	
:Graficzny Listing	
:Kilka Uwag o Sparta DOS-X	
:Biblioteka ACTION!	
:Tajemnice Nieśmiertelnych	
Z CHAOSU PORZĄDEK	11
JĘZYK C	
DLA NAJMŁODSZYCH	13
ALGEBRA — MET.	
„CZOŁGOWE”	14
WYNIKI TURNIEJU	
JOYSTICKÓW	16
KLAN AMSTRAD	16
:Operacje dyskowe w CP/M+	
:Uwagi do testu stacji	
:Test interface'u dyskowego	
KLAN SPECTRUM	18
:Timex bez Tajemnic cz. 1	
:Grafika — Timex	
:CP/M Start!	
CO JEST GRANE	20
:Lista Przebojów	
:Killed Until Dead	
:International Karate +	
:R-Type	
:SOS	
:Robbò	
:POKE i C-64	
KLAN SPECTRUM c.d.	25
:Sound Tracker	
:INLINE	
:Synthset cz.1	
:Wolniej, wolniej	
:Spectrumowa L.P.	
O OBROTACH DYSKÓW	
MAGNETYCZNYCH	28
KIESZONKOWY IBM PC	29
KLAN IBM	30
:Zaczynamy!	
:Microsoft Word	
:Gry dla Wapniaka	
:PC Globe	
DROGI BAJTKU	34
WSZYSTKO	
DLA WSZYSTKICH	35
GIEŁDA, IBD	38
KOMPUTER	
Z BAJERAMI	40

Rosnące zainteresowanie komputerami powoduje wzrost zapotrzebowania na książki poświęcone informatyce. Aby ułatwić naszym czytelnikom zapewnienie luki powstałej na rynku księgarskim, proponujemy krótki kurs szybkiego pisania takich książek.

NA CZYM MOŻNA ZAROBIĆ?

Trudno operować konkretnymi liczbami, ale nie ulega wątpliwości, że nasz zysk jest wprost proporcjonalny do grubości książki, którą kupi od nas wydawnictwo. Dlatego lepiej pisać książki grube niż cienkie.

OD CZEGO ZACZĄĆ?

Choć bardziej opłaca się pisać książki grube, zaczynamy od napisania książki cienkiej, najlepiej na temat jakiejś wcześniejszej wersji programu lub systemu, którym się zajmujemy. Cienką książkę najwygodniej jest pisać opierając się na oryginalnej instrukcji do programu (może być ksero). Takie podejście do zagadnienia ma olbrzymią zaletę — za każdym razem, kiedy ukaże się nowa wersja programu (o co dba bez naszego udziału producent), możemy wykorzystać napisany już tekst jako podstawę nowej, grubszej książki. Zainteresowanych szczegółami tej techniki odsyłam do książek [2, 3], strony czternaste i większość pozostałych. Tego typu operacje najwygodniej przeprowadza się przy pomocy edytora tekstu (może być ChiWriter).

NASTĘPNY KROK

Kiedy mamy już gotową cienką książkę, zaczynamy ją pogrubiać. Można w tym celu zastosować kilka różnych technik, które pokrótce omówimy.

- Import** — przeglądamy wszystkie cienkie książki napisane przez nas wcześniej na dowolne tematy, w poszukiwaniu fragmentów nadających się do ponownego wykorzystania. Przykładowo, podczas pisania książki o kompilatorze języka C na IBM PC, możemy z powodzeniem wykorzystać fragmenty napisanej wcześniej książki o kompilatorze C na Spectrum [6 str. 25] i [5 str. 37].
- Programy przykładowe** — wszędzie tam, gdzie jest to możliwe, umieszczamy w tekście programy przykładowe. Na przykład, omawiając procedurę **circle** wprowadzamy w tekst zawierający kilkanaście linii program odwołujący się do tej procedury, obdarzając go stosownym komentarzem — „program rysuje kółko” [2 str. 175]. Można dodatkowo zamieścić wydruk ekranu — patrz podpunkt e.
- Powtarzanie wyliczeń** — za każdym razem, gdy nadarzy się okazja, wyliczamy wszystkie opcje, komunikaty, predefiniowane stałe, tłumaczenia kodów błędów itd. Wyliczenie wystarczy wpisać jednokrotnie, a potem kopiować

blok tekstu [2 str. 188, 221, 249 i 316]. Nie umieszczając informacji o wyliczeniach w indeksie, zmniejszamy ryzyko wykrycia tego manewru.

- Programy demonstracyjne** — dołączane przez producenta dokumenty i programy demonstracyjne (znajdujące się na firmowych dyskietkach) dołączamy do naszej książki. Po skasowaniu tej ich części, której tłumaczenie wykorzystaliśmy podczas pisania początkowej, cienkiej wersji książki, resztę zostawiamy, dokonując w niej niewielkich zmian (niekoniecznie) i opatrując komentarzem „opracowano na podstawie ...” [4 str. 679].
- Wydruki ekranu** — po losowym wybraniu dowolnej opcji standardowo dostępnej w opisywanym programie naciskamy klawisz **PrtScr** (Print Screen). Otrzymany wydruk wmontowujemy do książki. Na jedną stronę wchodzi dwa takie wydruki [3 str. 612—625], albo jeden obrócony o dziewięćdziesiąt stopni [6 str. 106]. Można również wykorzystać rysunki robione przez program demonstracyjny przygotowany przez producenta (najlepiej wszystkie) [3 str. 685—711]. Uwaga — brak koloru na wydrukach nie jest powodem do rezygnacji z ich wykorzystania! [3 str. 689 i 691].
- Dodatki** — na końcu każdej książki poświęconej szeroko rozumianej informatyce, można zamieścić dodatek pod tytułem „Kody ASCII”. Dobrze przygotowany dodatek może służyć latami [2, 3]. Innymi dodatkami nadającymi się do wielokrotnego wykorzystania są między innymi: słownik terminów [4, 6], opis edytora

[1, 2, 3], wykazy błędów [1, 2, 3] (niezależnie od wyliczeń w tekście — patrz punkt c) itd.. Przedstawionymi dodatkami można pogrubić każdą książkę [5].

UWAGI TECHNICZNE

Żeby przyspieszyć wydanie książki, a tym samym moment, w którym wszystkie pieniądze trafią do naszej kieszeni, możemy zaproponować wydawnictwu własny skład i druk pierwowzoru. Dzięki temu książka nie będzie przepisywana ani składana w drukarni, która ograniczy się do przefotografowania naszych wydruków [1, 2, 3]. Skracamy tym samym znacznie cykl wydawniczy, czyli przyspieszamy moment ujrzenia pieniędzy.

Podczas kopiowania bloków z jednego miejsca książki na drugie, należy zwrócić szczególną uwagę na konieczność dokonywania w nich drobnych zmian w zależności od kontekstu. Przykładem (niestety negatywnym) braku takiego działania jest książka [3], w której opis rozkazu **LODSW** na stronie 534, skopiowany ze strony 533, zawiera błąd, gdyż rozkaz dotyczy nie rejestru **AL**, a rejestru **AX**, i nie bajtu, a słowa.

WYDAJNOŚĆ

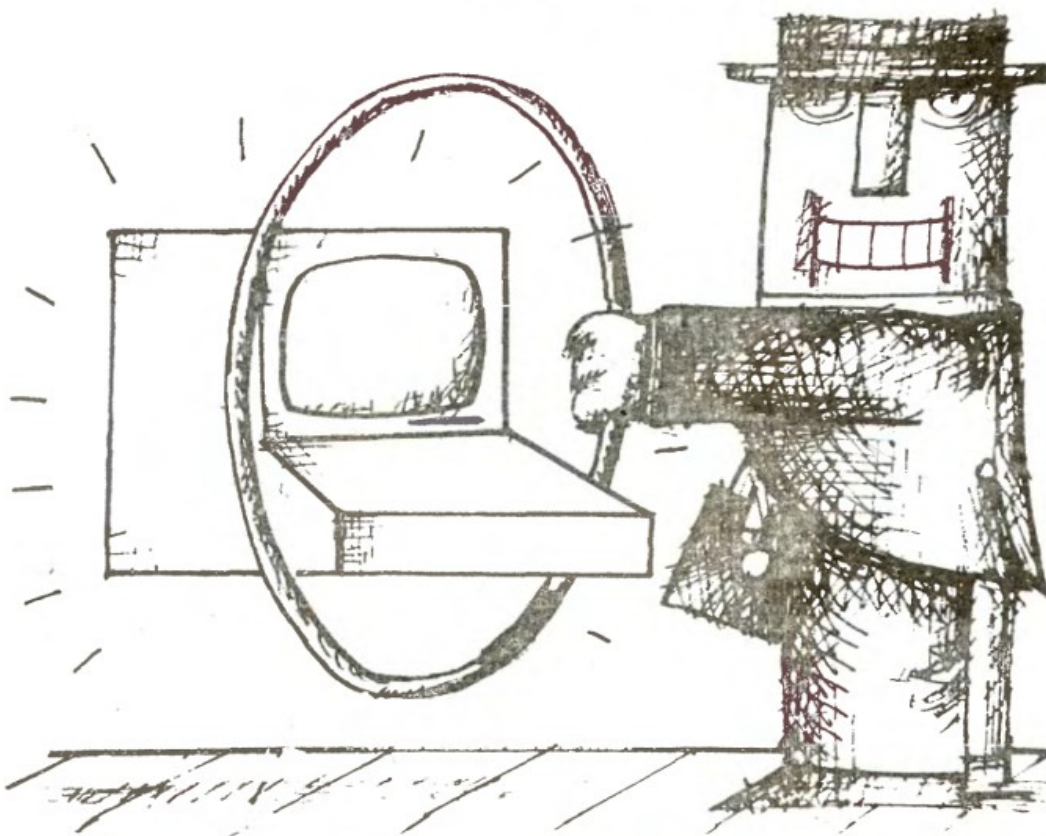
Stosując łącznie wszystkie opisane techniki, można w ciągu dwóch lat z książki [1] o objętości początkowej 168 stron (czyli dziesięć arkuszy wydawniczych), uzyskać z jednym etapem pośrednim — [2] o objętości 416 stron (23 arkusze) — efekt końcowy 752 stron (arkuszy wydawniczych 35). Równocześnie z przygotowanych już w trakcie pisania wszystkich trzech książek materiałów jesteśmy w stanie złożyć w kilka dni nową książkę na dowolnie obrany temat.

OSTATNI ETAP

Polega na znalezieniu wydawcy, który albo nie zna się na informatyce, albo nie czytał naszych poprzednich książek, albo ma do swoich czytelników taki sam stosunek, jak my do niego.

Po oddaniu wydawnictwu nowej książki i zainkasowaniu pieniędzy, możemy robić różne rzeczy, w szczególności czekać na ukazanie się nowej, jeszcze lepszej wersji opisanego programu, będącej okazją do napisania nowej, jeszcze grubszej książki.

Marcin Borkowski

Metody PANA B.

(poradnik warsztatowy ilustrowany przykładami)

[1] Jan Bielecki, Turbo Pascal wersja 3.0, WNT, Warszawa 1987
 [2] Jan Bielecki, Rozszerzony Turbo Pascal wersja 4.0, WKiŁ, Warszawa 1988
 [3] Jan Bielecki, Turbo Pascal 5.0 wersja profesjonalna, WKiŁ, Warszawa 1989

[4] Jan Bielecki, Język C interpretacja standardu, WNT, Warszawa 1988
 [5] Jan Bielecki, Sam na sam z językiem C, WKiŁ, Warszawa 1988
 [6] Jan Bielecki, Turbo C dla programistów, WKiŁ, Warszawa 1989

ODPOWIEDNIE SŁOWO W KAŻDEJ SYTUACJI

W katalogach wysyłkowych domów handlowych na Zachodzie reklamuje się to urządzenie jako elegancki upominek na każdą okazję. Przy zamówieniu 12 sztuk otrzymamy je (za dodatkową opłatą 1\$) z wydrukowanym znakiem naszej firmy.

Elektroniczny słownik zawiera łącznie 7000 słów w pięciu językach: niemieckim, angielskim, francuskim, hiszpańskim i włoskim. Jest to w sumie po 1400 słów w każdym z tych języków.

Tłumaczenie odbywa się w bardzo prosty sposób. Najpierw należy po prostu napisać żądane słowo w wybranym języku, a potem naciskając kolorowe przyciski wskazać, na jaki język ma być przetłumaczone. 1400 słów to z pozoru niewiele, ale umożliwia całkiem swobodne poruszanie się za granicą przy wakacyjnych zakupach.

FOLIA OCHRONNA

Jak uchronić komputer przed skutkami przypadkowego wylania kawy lub herbaty na jego klawiaturę? Każdy właściciel komputera z przerażeniem myśli o niesłychanym spustoszeniu, jakie może spowodować nasz ulubiony napój po przedostaniu się pod obudowę. Jeśli spaliła się tylko jakaś kość pamięci, to możemy mówić o wyjątkowym szczęściu.

Czy wobec tego należy całkowicie zrezygnować z popijania herbatki podczas pracy lub zabawy z komputerem?

Okazuje się, że nie. Poradzano sobie z tym zagrożeniem w bardzo prosty sposób. Zachodniemiecka firma Planus oferuje swoim klientom specjalną folię ochronną „KeyScin”. Folia ta chroni klawiaturę przed kurzem, rozla-

niem wody, kawy, herbaty, popiołem z papierosów i wieloma innymi nieporządany substancjami. KeyScin umożliwia zupełnie normalną pracę z komputerem. Materiał, z którego wykonano folię, jest tak elastyczny, że naciśnięcie któregośkolwiek klawisza nie powoduje przypadkowego uruchomienia sąsiednich klawiszy. Na spodniej stronie KeyScin znajdują się punkty pokryte specjalnym klejem. Dzięki temu folia po przyklejeniu do powierzchni komputera nie będzie się zsuwać.

Producent opracował już tego typu folie do ponad 200 typów komputerów. Wykonanie specjalne jest możliwe w terminie czterech do sześciu tygodni od zamówienia. Cena wynosi od 48 do 78 DM w zależności od wykonania.

PODRĘCZNY BANK DANYCH

To interesujące urządzenie elektroniczne, którego wymiary odpowiadają wielkości karty kredytowej, zastępuje jednocześnie notes i kalkulator. W jego pamięci można zapisać telefony, adresy i nazwiska 150 znajomych. Dla każdego numeru telefonu i adresu przewidziano po 12 znaków.

Czterdzielataniowy kalkulator z ośmiopozycyjnym wyświetlaczem z pewnością nikomu dziś nie zaimponuje, ale w połączeniu z poręcznym, elektronicznym notesikiem stanowi on interesujący upominek. Jest to zabawka, którą oferuje się w dużych ilościach z myślą o wykorzystaniu jako firmowy prezent reklamowy.

W związku z tym dystrybutor proponuje po przystępnej cenie wykonanie eleganckiego nadruku na aksamitnym futerale kalkulatora.

KIE SZON KO WY

IBM

Firma SHARP oferuje swoim klientom bardzo pożyteczne narzędzie: kieszonkowy komputer z pamięcią o pojemności 32 KB i wyświetlaczem ciekłokrystalicznym 96 x 64 punktów. SHARP IQ-7100M to prawdziwe biuro tłumaczeń władające aż 8 językami. Rewolucyjnym rozwiązaniem zastosowanym w IQ-7100M są wymienne karty IC z oprogramowaniem oraz możliwość przyłączenia do komputera klasy IBM PC. Jakie zalety daje współpraca z PC, tego nie trzeba tłumaczyć nawet laikom. Standardowe funkcje komputera to: kalendarz na lata 1901-2099, termi-

narz roczny, miesięczny, tygodniowy i dzienny z zapamiętywaniem umówionych spotkań i możliwością robienia różnych notatek.

Dodatkowe karty to:

- słownik angielski podający 500 000 synonimów dla prawie 42 000 słów;
- program ułatwiający projektowanie skomplikowanych przedsięwzięć organizacyjnych, sprawowanie kontroli nad ich realizacją;
- ośmiojęzyczny tłumacz z zaprogramowanymi 480 zwrotami i 780 słowami z 13 różnych dziedzin życia;
- dodatkowa karta pamięci 64 KB.

KIESZONKOWY TELEWIZOR

Znak firmowy CASIO widnieje nie tylko na znakomitych do-brze znanych w Polsce kalkulatorach. CASIO oferuje również kolorowe kieszonkowe telewizorki z ekranem ciekłokrystalicznym. Producent proponuje 2 wersje odbiornika: TV 410 z ekranem o przekątnej 5 cm, lub większy TV 1400 7 cm.

Oba telewizorki umożliwiają od-

biór audycji w zakresie fal VHF i UHF, automatyczne wyszukiwanie stacji emitującej program, regulację jasności obrazu i siły głosu. Jeśli znudzi się nam trzymanie odbiornika w ręce, to możemy go postawić na specjalnym stojaczkę. Telewizor Casio jest zasilany z baterii, a na życzenie można dokupić dodatkowo zasilacz sieciowy.

ELEKTRONICZNY TŁUMACZ

Kieszonkowy komputer HEXAGLOT M3 opanował aż 6 języków: angielski, francuski, hiszpański, portugalski, włoski i niemiecki. Jest to oferta dla biznesmenów i turystów, którzy poważnie myślą o robieniu już w 1992 roku interesów i podróżach po zjednoczonej Europie. W pamięci HEXAGLOT-a zapisano łącznie 40800 słów. Ale proste podawanie odpowiedników jakiegoś wyrazu w 5 innych językach to nie koniec jego możliwości. Potrafi on wesprzeć swojego właściciela znajomością 150 najczęściej stosowanych w życiu codziennym zwrotów. Jedną z sześciu dziedzin, której ma dotyczyć zwrot, wybieramy bezpośrednio za pomocą oznaczonych odpowiednimi obrazkami klawiszy. Większość zdań jest tak zaprogramowana, że można je uzupełnić innymi słowa-

mi, które zapisane są w pamięci słownika.

Jeśli nie znamy dokładnej pisowni słowa, to wystarczy podać tylko jego 3 pierwsze litery. Komputer sam je odnajdzie i poda, jak się je pisze. Jeśli istnieje kilka słów zaczynających się od tych samych liter, to zostaną one wyświetlone w kolejności alfabetycznej.

Kalkulator, uzupełniający i tak niemałe możliwości elektronicznego tłumacza, pozwala na zaprogramowanie kursów 6 walut. Można wykonywać na nim nie tylko 4 podstawowe działania matematyczne, ale również bardzo szybko przeliczyć kwoty pieniędzy z jednej waluty na inną.

Niewielkie wymiary 13,8 x 6,8 x 2 cm sprawiają, że HEXAGLOT z łatwością mieści się w kieszeni marynarki.

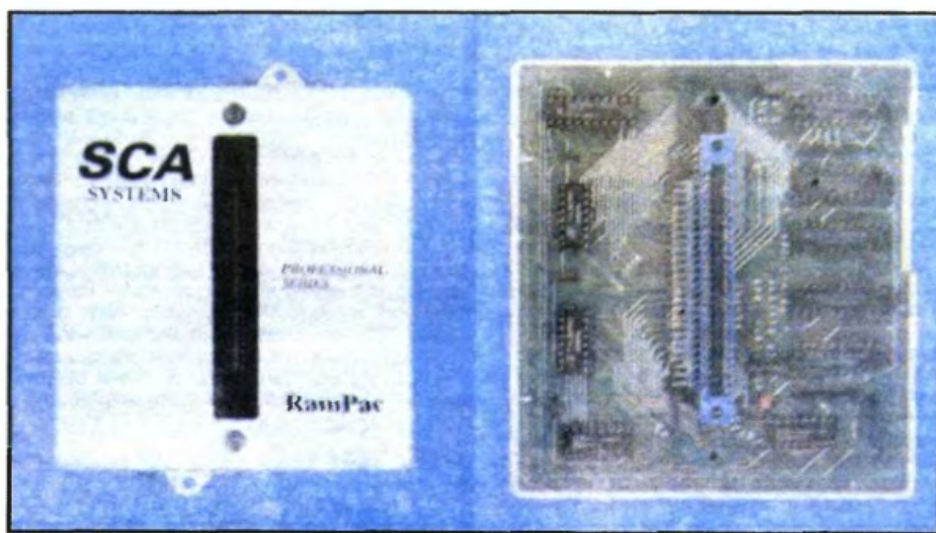
LOCOSCRIPT

— DLA PC —

Amstrad PCW, opisywany kiedyś, jako coś więcej niż maszyna do pisania, jest jedynym komputerem 8-bitowym reklamowanym jeszcze na łamach profesjonalnych czasopism komputerowych. Sprzedany w samej Anglii w ilości ponad 700 tys. sztuk cieszy się olbrzymią popularnością, dzięki niskiej cenie i dużej użyteczności. Nie bez znaczenia jest fakt, że oferowany zestaw zawiera także oprogramowanie do edycji tekstu wliczone w cenę sprzętu. Jako ciekawostkę można podać, że jeden z przedstawi-

cieli rosyjskiej pierestrojki — Borys Jelcyn — napisał swoją autobiografię posługując się rosyjskojęzyczną wersją programu LocoScript na komputerze Amstrad PCW.

Nic dziwnego, że po takich sukcesach firma Locomotive Software zdecydowała się na wprowadzenie na rynek nowej wersji programu LocoScript przeznaczonej na komputery klasy IBM PC. Rozprowadzany od lutego 1990 roku w cenie 143 funtów zestaw cieszy się dużą popularnością. Oprócz swoich podstawowych zadań program umożliwia realizację niewielkich baz danych, sprawdzanie poprawności ortograficznej tekstu i automatyczne adresowanie listów (mailmerge). Dzięki łatwości, z jaką można wprowadzać do programu obcojęzyczne czcionki (także cyrylica i jidysz), jest on niezwykle użyteczny dla wielu użytkowników.

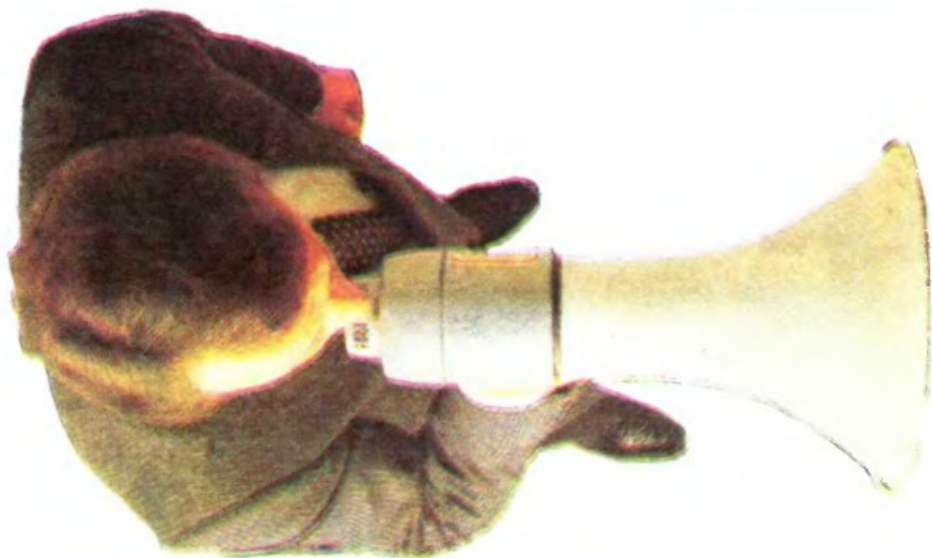
2 MB RAM DO PCW

Do tej pory zwykle tylko komputery 16-bitowe wyposażane były w taką dużą pamięć typu RAM. W lutym numerze angielskiego czasopisma „8000 Plus”, poświęconego wyłącznie komputerom Amstrad PCW, przedstawiono rozszerzenie pamięci operacyjnej dla tych właśnie komputerów.

Produkt, pod nazwą RamPack, dołączany do PCW przez złącze krawędziowe, oferowany jest przez znaną Czytelnikom Bajtka angielską firmę SCA Systems Ltd (patrz numer 3,89). W wersji podstawowej opisywane rozszerzenie zawiera 512 KB pamięci typu RAM. Pamięć ta jest wykorzystana na powiększenie Ramdysku, dostępnego zarówno przez LocoScript,

jak i przez CP/M. 880 KB na dysku M: pozwala znacznie efektywniej posługiwać się programami takimi jak LocoScript 2, Protext, Master File i MiniOffice, nie wspominając o zwykłej pracy w systemie CP/M Plus.

Pakiet skonstruowany według zaleceń firmy Locomotive Software, zgodny jest także z programem Flipper Plus, pozwalającym na jednoczesną pracę dwóch różnych aplikacji na komputerze, z czasem przełączenia między nimi nie dłuższym niż dwie sekundy. W pierwszym kwartale tego roku oczekiwane jest rozszerzenie 2MB. Jak na razie zniechęca trochę wysoka cena wersji podstawowej — 512 KB — wynosząca 119 funtów.

AMIGA IS THE FUTURE

Sukces komputera Amiga na światowym rynku da się porównać jedynie z sukcesem słynnego Commodore 64. W roku 1987 liczba sprzedanych Amig wywindowała Commodore na pierwsze miejsce wśród producentów komputerów domowych i zapewniła firmie opanowanie rynku w ponad 80%. Zważywszy że Commodore otoczony jest równie dynamicznymi konkurentami, jak Atari, Schneider czy Apple, sukces ten zasługuje na uznanie. A rok 1987, to zdaniem ekspertów dopiero początek kariery, jaką Amiga ma przed sobą.

Historia powstania tego szlagieru na ciasnym rynku komputerowym jest równie pasjonująca, jak same techniczne możliwości Amigi i sięga roku 1982, kiedy to trzech dynamicznych wynalazców i biznesmenów: Jay Miner (były projektant układów scalonych w firmie Atari), Dave Morse (menadżer ds. sprzedaży w koncencie zabawkar-skim Tonka Toys), i R.J. Mical (programista) założyli firmę Amiga Computer Inc. W Stanach Zjednoczonych szalała wówczas moda na gry komputerowo-telewizyjne i w związku z tym trzech panów postanowiło zbudować, jak sami to określili, „najbardziej zabójcze pudło do gier elektronicznych” i wprowadzić swój produkt na rynek. Należy pamiętać, że przy wspólnocie celów każdy z trzech założycieli Amiga Computer był wybitnym indywidualistą i nie znosił jakiegokolwiek podporządkowywania się innym. To był zresztą najistotniejszy powód, dla którego wszyscy porzucili intratne posady i postanowili się usamodzielniać.

W rezultacie Jay Miner wraz z zespołem techników zaczął projektować model nowego komputera, zamiast banalnej maszyny do gier. Przewidywał przy tym, że moda na gry szybko przeminie. Ponad rok jego współpracownicy byli utrzymywani w niewiedzy, nad czym naprawdę pracuje Jay Miner. Nie wiadomo, czym zakończyłoby się zachowanie jednego z trzech współwłaścicieli firmy, gdyby nie gwałtowne załamanie na rynku gier telewizyjnych. Moda prawie z dnia na dzień przeminęła, kto nie zdążył się prze-zrucić na coś innego, rychło ogłaszał plajtę. W tej sytuacji prawdziwy i wielostronny komputer był jedyną szansą dla firmy. Do współpracy zaangażowano inne firmy i powierzono im wykonanie mniej ważnych urządzeń, jak joystick czy mysz. Pracownicy Amiga Computer Inc. mogli się w pełni skoncentrować na tworzeniu swego komputera.

Premiera niezbyt jeszcze doskonałego modelu nastąpiła w styczniu 1984 podczas targów Consumer Electronics Show, przy drzwiach zamkniętych. Mimo, że Amiga pracowała jeszcze zbyt wolno, że cała elektronika zamontowana była na zwyczajnej płatinie, że pudło komputera otoczone było prowizorycznymi antystatycznymi ścianami, fachowcy przyjęli go entuzjastycznie.

Niestety wszystko wskazywało na to, że sukces przyszedł odrobinę za późno: Amiga Computer Inc. stała w obliczu bankructwa. Intensywne badania spowodowały zadłużenie w wysokości 11 milionów dolarów. Jedyne wyjście, poza ogłoszeniem plajty, była sprzedaż firmy. Do negocjacji zgłosili się przedstawiciele Sony, Apple, Philips, Silicon Graphics i Searsa. Najatrakcyjniej wyglądała oferta firmy Atari, która chciała spłacić długi, wypłacić kierownictwu Amigi półmilionową gratyfikację i wykupić akcje za połowę ceny nominalnej! Pomysł taki nie odpowiadał naturalnie menadżerom Commodore. Zdecydowanie wkroczyli do akcji z propozycją wykupienia akcji po cenie wyższej niż nominalna. Ich determinacja zaowocowała już po kilku tygodniach: nowo powstała firma Commodore-Amiga Inc. z kapitałem 27 milionów dolarów pracowała pełną parą nad usprawnieniem istniejącego

już komputera. Do programu włączeni zostali najlepsi specjaliści z Commodore. Opracowanie systemu operacyjnego Amiga DOS powierzono sprawdzonej firmie Metacomco. Nową wersję Basica o nazwie Amiga Basic opracowywała firma Microsoft.

O tempie prac najlepiej świadczy termin kolejnej premiery, tym razem nie przy drzwiach zamkniętych, lecz w pełnych świetłach jupiterów, z kampanią promocyjną w najlepszym amerykańskim stylu. Nastąpiła ona już w marcu 1984, w nowojorskiej operze. Cała prasa, telewizja, wszyscy przybyli na imprezę fachowcy wpadli w euforie, dziennikarzom brakło słów zachwytu. Natychmiast po prezentacji największe firmy produkujące oprogramowanie przystąpiły do opracowywania software'u. Już po kilku miesiącach było wiadomo, że Amiga podbiła Amerykę.

W 1985 roku nowy komputer został zaprezentowany Europie. Miało to miejsce w Londynie, pod hasłem „Amiga is the Future” (Amiga to przyszłość). Po raz pierwszy pokazano program Deluxe Paint, który pozwolił przekonać się nacześnie o niebywałych możliwościach graficznych Amigi.

W 1986 roku w gmachu frankfurckiej opery Amiga została pokazana Europie, wkrótce potem pierwsze egzemplarze Amigi 1000 pojawiły się na rynku. Twórcy wiedzieli jednak, że to dopiero początek. Rozpoczęto intensywne przygotowania dwóch kolejnych modeli. Pierwszym z nich była wersja 500, miała zastąpić legendarny C-64; drugim miał być komputer będący konkurencją dla standardu PC. W chwili obecnej wszystkie planowane modele znajdują

się w handlu i wszystkie (poza pierwszym, oznaczonym numerem 1000) znajdują się na liście komputerowych bestsellerów. Tak Amiga 500 jak i 2000 w wersji podstawowej posiadają 512 KB pamięci, przy czym oba modele dysponują możliwością zwiększenia jej. Granice praktycznie nie istnieją. Ostatnio np. oferowany jest twardy dysk do Amigi 500 i 2000 o pojemności — bagatelka — 750 megabajtów. Amiga zresztą od początku była pomyślana jako urządzenie do dalszej modularnej rozbudowy, o czym świadczy nie tylko bogaty zestaw gniazd na tylnej ścianie, ale także ukryte gniazda na bocznej ścianie.

Cała masa firm wyspecjalizowała się już w produkcji takich urządzeń, jeszcze więcej firm proponuje oprogramowanie, począwszy od gier komputerowych, po programy graficzne, muzyczne (Amiga może pomóc komponować), edycyjne (również programy z serii Desk Top Publishing), kalkulatory. Dla Amigi powstały już wersje najbardziej znanych profesjonalnych programów, jak Lotus 1,2,3, Word Perfect czy Multiplan, co pozwala na zastosowanie tego komputera w biznesie. W Amigi wyposażone są studia telewizyjne używające tego komputera do animacji i digitalizowania obrazów z taśmy video. Amiga jest zarazem znakomitym komputerem dla początkujących: Amiga Basic jest językiem łatwiejszym od tradycyjnego, nie wymaga na przykład numeracji linii podczas pisania programów, pozwala na łatwe tworzenie tzw. Pull-Down Menu, wprowadzanie myszy do programu, poruszanie obiektami, tworzenie ruchomych ciągów tekstowych itp.

Do tego trzeba dodać, że już Amiga 500 (najmniejszy z proponowanych obecnie modeli) jest seryjnie wyposażona w 512 KB pamięci i stację dysków 3½" o pojemności 880 KB. Jej dodatkowymi plusami, nie spotykanymi dotychczas na rynku komputerów domowych są: tzw. multi-tasking function, co pozwala na jednoczesne rozwiązywanie kilku problemów; bezpośredni i łatwy dostęp do systemu operacyjnego (Amiga DOS) poprzez program zwany CLI (Com-

mand Line Interpreter); duża szybkość dokonywania skomplikowanych obliczeń graficznych oraz tzw. poziom intuicyjny, pozwalający na wykonywanie wielu programów poprzez piktogramy (icons). Chcąc, powiedzmy, w celu uzyskania dodatkowej pojemności, przechować duży tekst, wystarczy jego piktogram przesunąć za pomocą myszy na piktogram „kosza na śmieci” (Trashcan). Będzie on tam spoczywał do czasu opróżnienia kosza, na każde zadanie osiągalny. Chcąc otworzyć notatnik (Notepad — mini program edycyjny) wystarczy na jego piktogram naprowadzić strzałkę myszy i dwukrotnie nacisnąć klawisz.

W założeniu twórców Amiga miała być komputerem łączącym w sobie dwie, zdawałoby się przeciwstawne, cechy: profesjonalnej maszyny liczącej o dużej szybkości pracy oraz komputera domowego, zaspokajającego potrzeby natury zabawowej. To założenie sprawdziło się zaskakująco szybko. Amiga znalazła się w centrum zainteresowania przemysłu komputerowego, szybciej niż przypuszczano pojawiło się wiele rozwiązań, jak np. moduł gwarantujący kompatybilność ze standardem IBM PC.

Twórca Amigi, Jay Miner, pracuje nad dalszym udoskonalaniem swego komputera. Nowa wersja Amigi dysponuje pamięcią, mierzoną w wersji seryjnej w gigabajtach, ma także 16 megabajtów RAM, rozdzielczość 2048 x 2048 punktów (dziś Amiga osiąga „zaledwie” 620 x 400) oraz możliwość jednoczesnego odwzorowania na ekranie 65536 barw (z palety dysponującej ponad 16 milionami). Jay Miner przebąkuje coś również o wyposażeniu Amigi przyszłości w dysk optyczny o pojemności co najmniej 500 megabajtów.

Janusz Płoński

TOMS

MULTI
DRIVE

Opisywana w „Bajtku” 1/90 stacja LDW Super 2000 została obecnie przez Pannów Tadeusza Okonia (Warszawa, ul. Lachmana 4/44, tel. 641-54-29) i Marka Stolarskiego (Warszawa, ul. Kazury 13/26, tel. 46-01-02) wyposażona w najnowszą wersję systemu TOMS MULTI DRIVE.

System ten jest przeznaczony dla wszystkich stacji dysków Atari, które były lub są sprzedawane w Pewexie: Atari 1050, LDW Super 2000 i California Access 2001. TOMS MULTI DRIVE posiada wszystkie cechy TOMS TURBO DRIVE, a ponadto został wzbogacony o wiele nowych możliwości.

Przed wszystkim MULTI DRIVE pozwala na szybki zapis i odczyt dyskietek zapisanych standardowo, przez TURBO I MULTI, niezależnie od sposobu uruchomienia (zarówno przy zamkniętej, jak i przy otwartej stacji). Użytkano to przez wyposażenie stacji we własną pamięć RAM o pojemności 8 KB, w której zapamiętywana jest zawartość całej ścieżki. W ten sposób odczyt ścieżki jest wykonywany podczas jednego obrotu dyskietki (standardowo potrzeba 9 do 18 obrotów). Dodatkowa pamięć RAM umożliwia ponadto zapamiętywanie historii pracy stacji, czyli wszystkich poleceń otrzymanych do wykonania od komputera.

Jeżeli uruchomimy komputer, gdy stacja posiadająca system TOMS MULTI DRIVE jest otwarta, to najpierw odczytywany jest ze stacji DOS, który znajduje się w jej pamięci ROM. Początkowo był to SuperDOS, a najnowsze wersje mają MYDOS 4.50. Ta część pamięci stacji działa jak dyskietka i można nawet odczytać jej katalog. Znajdują się tam ponadto dodatkowe programy pomocnicze i kopiujące. Oczywiście zapis do tej pamięci jest niemożliwy.

Niemal wszystkie nowe funkcje stacji można włączać i wyłączać przez naciśnięcie odpowiednich kombinacji klawiszy stacji. Szczegółowy opis funkcji tych klawiszy jest zawarty w instrukcji, która jest dołączana do przerobionej stacji.

OPROGRAMOWANIE

Znacznie wzbogacone zostało oprogramowanie dołączane do systemu TOMS, składa się na nie obecnie szesnaście programów. Są to przede wszystkim programy kopiujące i inicjujące. Wskażę tu tylko programy nie występujące w wersji TURBO.

TRACK MASTER służy do tworzenia zabezpieczeń przed kopiowaniem. Umożliwia on zapisanie sektorów za-

wierających błędy CRC, DDM lub RFN w dowolnej gęstości.

TRACER odczytuje w pamięci RAM stacji historię jej pracy. Jest ona zapamiętywana od momentu uruchomienia trybu śledzenia i pozwala na zapamiętanie około 3000 operacji.

INDEX FORMATTER pozwala na sformatowanie dyskietki przy wykorzystaniu otworu indeksowego. Umożliwia to kopiowanie programów zabezpieczonych metodą synchronicznego formatu.

GET TRACK I INDEX GET TRACK służą do odczytu w całości poszczególnych ścieżek dyskietki. Odczytywane są tu nie tylko bajty danych, lecz również wszystkie bajty pomocnicze.

PUT TRACK umożliwia z kolei zapisanie na dyskietce ścieżki ułożonej przez operatora. Zapis w tym wypadku dotyczy także całej ścieżki (wraz z informacjami pomocniczymi).

BAD FORMATTER zapisuje adresy sektorów na niesformatowanych ścieżkach dyskietki. Dzięki temu można szybko utworzyć dużą liczbę błędnych sektorów lub przygotować dyskietkę dla programu WEAK WRITER.

WEAK WRITER zapisuje częściowo sektory na dyskietce. Oznacza to, że początek sektora jest zapisany normalnie, a pozostały fragment jest niesformatowany. Zabezpieczona w ten sposób dyskietka jest niemożliwa do skopiowania i bardzo trudno ją odbezpieczyć.

HEX EDITOR służy do redagowania treści ścieżek odczytywanych przez GET TRACK i zapisywanych przez PUT TRACK. Umożliwia on między innymi na zmianę długości ścieżki.

KONWER jest programem dokonującym tłumaczenia plików tekstowych z Atari na IBM i odwrotnie. Sposób konwersji jest ustalany przez użytkownika. Program ten nie działa na Atari i musi być uruchamiany na IBM.

PODSUMOWANIE

Stacja z systemem TOMS MULTI DRIVE posiada możliwości, które w pełni może wykorzystać jedynie bardzo doświadczony programista. Przy jej pomocy można stworzyć zabezpieczenia dyskietki, które ze względu na nakład pracy niezbędny do skopiowania będą stanowiły skuteczną barierę dla piratów. Mniej zaawansowanych użytkowników z pewnością ucieszy większa szybkość pracy i jej komfort, brak kłopotów charakterystycznych dla LDW 2000 i możliwość współpracy z IBM.

Marek Zachar

Producenci:
Tadeusz Okoń, ul. Lachmana 4/44, Warszawa, tel. 641-54-29, Marek Stolarski, ul. Kazury 13/26, Warszawa, tel. 46-01-02.

Tricki i Hat — Tricki

Wbrew Twoim przekonaniom stacja dysków do Commodore jest najbardziej zaskakującym urządzeniem wśród 8-bitowców. Praktycznie w każdym piśmie poświęconym sędziemu już Commodore pełno jest różnych wspaniałych, ułatwiających obsługę sztuczek. W tym artykule postaram się przedstawić kilka najbardziej użytecznych i interesujących.

PROSTY LOADER

Każdy posiadacz stacji dysków dobrze wie, jakim wielkim wysiłkiem jest wgranie jakiegokolwiek programu, szczególnie jeśli nie wiadomo, co jest na danym dysku. Trzeba wgrać katalog, wylistować go, potem wytrwać „najeżdżać” na tytuł kursorem, napisać przed nim LOAD, a za nim .8 lub .8.1. Zwykle zajmuje to mnóstwo czasu, siły, a co najgorsze — bardzo denerwuje.

Polecana przeze mnie metoda upraszcza te żmudne czynności. Podczas nagrywania czegokolwiek na dysk używaj podanych sekwencji. SAUE"FILENAME:SP: [D]8:@", 8 — dodaje .8 SAUE"FILENAME:SP: [D]8[D]1:@", 8 — dodaje .8.1

SP: — Shift + Space
[D] — Commodore Key + D
@: — Shift + @

Jedynym ograniczeniem jest to, że nazwa pliku nie może mieć więcej niż 11 znaków.

SAVE + REPLACE

Wszyscy Commodorowcy znają ten problem — na dysku nie może być dwóch plików o tej samej nazwie, co niejednemu przyprawiło już o dreszcze. Gdy więc na przykład piszesz swój program lub przepisujesz program z kartki do pamięci, bardzo często „sejwujesz” go, nie chcąc mieć kłopotów przy nagłym wyłączeniu prądu. Przy dość długich listingach tworzy się jednak problem, gdyż dysk jest tak zaśmiecony, że ciężko cokolwiek na nim znaleźć. Funkcja Scratch nie jest zbyt pomocna, ponieważ istnieje możliwość zawieszenia się komputera. Metodą na to może być:

SAUE"@:FILENAME",8
Aktualna zawartość pamięci zostanie wówczas umieszczona w pliku, którego nazwę podajesz w cudzysłowie (musi on jednak znajdować się na dysku). To, co znajdowało się w nim przedtem, zostanie usunięte.

SELEKTYWNY KATALOG DYSKIETKI

Commodore DOS pozwala używać Ci specyficznych rozkazów, równie prosto jak normalnych opcji. Gdy więc nie interesuje Cię katalog całego dysku, a chcesz zobaczyć tylko określone pliki, jest to najzupełniej możliwe. Funkcje te stają się niezwykle przydatne, jeśli na dyskietce masz np. 100 rekordów, a chcesz obejrzeć wszystkie czteroliterowe. Oto kilka przykładów:

LOAD"\$NAME",8 — lista wszystkich plików o nazwie NAME
LOAD"\$CO*",8 — lista wszystkich nazw zaczynających się od liter CO
LOAD"\$.*=S",8 — lista tzw. Sequential Files
LOAD"\$.*=P",8 — lista tzw. Program Files
LOAD"\$MUSIC.*=P",8 — pokazuje czołówki programów, zaczynających się od liter MUSIC
LOAD"\$??64",8 — pliki czteroliterowe, zakończone cyframi 64

DUBLOWANIE PROGRAMÓW

Często przydatną rzeczą może być przekopiowanie nagranego już pliku na ten sam dysk, inaczej

go jednak nazywając. Jeśli masz np. plik o nazwie COOKS, który ciągle ulega zmianom, jest kasowany i nagrywany we wciąż innych wersjach, łatwo o jakąś pomyłkę czy przypadkowe zniszczenie. Aby temu zapobiec, możesz go zdublować i w odpowiednim momencie użyć. Używasz do tego następującej sekwencji:

OPEN1,8,15,"COPY.NEWFILE=OLDFILE":CLOSE1, podstawiając w cudzysłowie nazwy starego i nowego pliku.

ZABEZPIECZENIE

Jeśli posiadasz jakiś program i nie chcesz, aby niepożądane osoby wgrywały go podczas Twojej nieobecności, ten sposób zaspokoi Cię całkowicie. Należy napisać: OPEN5,8,5,"FILENAME,APPEND", wpisując w cudzysłowie, przed przecinkiem nazwę programu nagranego na dysku. Jeżeli będziesz chciał znowu z niego skorzystać, użyj następujących rozkazów:

OPEN1,8,1,"FILENAME,P,R":POKE780,0:SYS65493:CLOSE1

DIRECTORY

Poniższy program jest bezcenny, w szczególności dla tych, którzy nie posiadają cartridge'ów lub innych rozszerzeń, ułatwiających dostęp do katalogu dyskietki. Nieszczęśliwcy Ci zmuszeni są do pisania niekończących się sekwencji LOAD"\$",8 i następnie LIST, co przy n-tym dysku staje się nużące. Gdy więc leży przed tobą stos dyskietek do przejrzenia, skorzystaj z podanego programu.

10 OPEN1,8,0,"\$"
20 GET#1,X\$.X\$
30 GET#1,X\$.X\$.X\$.X\$
40 IF ST THEN CLOSE1:END
50 GET#1,X\$:IFX\$="" THEN PRINT:GOTO30
60 IFX\$=CHR\$(34) THEN P=NOT P
70 IF P THEN PRINT X\$:
80 GOTO50

"BLOCKS FREE"

Czasem, gdy przy użyciu Basic-a kopujesz dużo krótkich plików, co pewien czas musisz sprawdzać ilość wolnego miejsca na dysku. Wymaga to kłopotliwego wgrywania katalogu, nierzadko nawet po kilka razy w ciągu minuty. Poniższy program znacznie ułatwia te czynności, po uruchomieniu wyświetla po prostu oczekiwaną przez Ciebie informację o ilości wolnych bloków.

10 INPUT"NAZWA PROGRAMU":N\$
20 FORJ=1TO35:GET#10,X\$:NEXT
30 GET#10,X\$:CLOSE10
40 BF=ASC(X\$+CHR\$(0))+256*ASC(Y\$+CHR\$(0))
50 PRINT BF"BLOCKS FREE":END

ADRES STARTOWY

W pewnych sytuacjach niezbędne jest znalezienie adresu startowego programu i proponowany program robi to bardzo szybko i skutecznie.

10 INPUT"NAZWA PROGRAMU":N\$
20 OPEN2,8,2,N\$+"P,R"
30 GET#2,X\$.Y\$
40 PRINT ASC(X\$+CHR\$(0))+256*ASC(Y\$+CHR\$(0))
50 CLOSE2

SENSOR URZĄDZENIA

Ten trick nie jest zbyt przydatny w praktyce, ale może zaspokoić wielu ciekawych, pragnących zgłębić wszystkie tajemnice komputera. Okazuje się bowiem, że napisanie PRINT PEEK(186) spowoduje wyświetlenie na monitorze numeru urządzenia, ostatnio przez nas używanego. Dzięki temu możesz dowiedzieć się na przykład, czy tajny program Twojego młodszego brata wgrany został z taśmy czy z dyskietki, etc.

OSTATNIA NAZWA

SYS62913 spowoduje wyświetlenie nazwy ostatnio wgranego przez Ciebie programu. Informacja ta, podobnie jak poprzednia jest mało użyteczna, ale mimo to warta odnotowania.

To już wszystkie ciekawostki przygotowane na dzisiaj. Postaram się, aby już wkrótce znalazła się w „Bajtku” kolejna porcja ułatwień dla Commodore i nie tylko.

Na podstawie „Your Commodore”

Łukasz Czekaewski

G r a f i c z n y

listing

Przedstawiony program umożliwia wydruk wszystkich znaków dostępnych na Atari w postaci, w jakiej są zapisane w generatorze znaków, na dowolnych drukarkach kompatybilnych z Epson FX-80 (np. Star NX, Star LC, Citizen, Seikosha SP180, Seikosha SP1200, Centronics GLP). Pozwala to drukować m.in. listingi wszelkich programów w Basicu, korzystać z dowolnego zestawu znaków itp.

Program tworzy w tabeli manipulacji urządzenie o nazwie „H:”. Możliwa jest zmiana maksymalnej długości wiersza (POKE 208,n; normalnie 80 znaków) oraz szerokości znaku (POKE 209,m; normalnie 1). Ta ostatnia wartość jest określana według tabeli:

m	gęstość druku	wysokość/szerokość
0	60 pkt/cal	1/1,2
1	120 pkt/cal	1/0,6
2	120 pkt/cal	1/0,6
3	240 pkt/cal	1/0,3
4	80 pkt/cal	1/0,9
5	72 pkt/cal	1/1,0
6	90 pkt/cal	1/0,8
7	144 pkt/cal	1/0,5

Cały program został podzielony na cztery części, które należy wykorzystywać zależnie od potrzeb. Listing 1 zawiera procedurę w języku maszynowym zapisaną w instrukcjach DATA i musi być użyty w każdym przypadku. Po połączeniu listingów 1 i 2 uzyskujemy program w Basicu do bezpośredniego wykorzystania.

Listingi 1 i 3 składają się na program, który zapisuje na kasecie wersję automatyczną. Po wczytaniu i zainstalowaniu urządzenia „H:” wersja ta uruchamia ponownie odczyt z magnetofonu, może więc być wykorzystana jako loader.

Po połączeniu listingów 1 i 4 powstaje program zapisujący procedurę obsługi w dyskowym pliku binarnym. Plik ten można uruchamiać funkcją „L” DOS-u lub dołączyć do innego programu w języku maszynowym funkcją Copy/Append (najlepiej na początku).

Ponadto listing 5 przedstawia wersję źródłową procedury w assemblerze ATMAS II. Dzięki temu można ją dołączyć do własnego programu w assemblerze lub wykonać wersję umieszczoną w innym miejscu pamięci.

UWAGA: Naciśnięcie klawisza RESET przerywa działanie procedury. Należy ją uruchomić ponownie instrukcją A=USR(1536) z Basicu lub rozkazem JSR \$0601 assemblera.

Jacek Żuk
Tomasz Żuk

listing 1

```

QC 101 DATA 104,169,1,133,209,169,80,133,998
MU 102 DATA 208,162,72,160,18,169,6,76,871
ZY 103 DATA 188,238,33,6,6,255,192,254,1172
ZF 104 DATA 47,6,162,254,192,254,76,153,1144
RJ 105 DATA 254,0,165,209,41,7,141,203,1020
CQ 106 DATA 6,165,208,133,207,76,194,254,1243
CN 107 DATA 134,255,201,155,208,9,165,208,1335
GX 108 DATA 133,207,169,155,76,203,254,198,1395
QK 109 DATA 207,208,11,72,169,155,32,203,1057
RK 110 DATA 254,165,208,133,207,104,72,41,1184
PD 111 DATA 127,32,110,6,24,162,0,134,595
YC 112 DATA 254,10,38,254,10,38,254,10,868
QZ 113 DATA 38,254,133,253,173,244,2,101,1198
JN 114 DATA 254,133,254,76,127,6,201,32,1083
AZ 115 DATA 48,5,201,96,48,5,96,24,523
KB 116 DATA 105,64,96,56,233,32,96,162,844
HC 117 DATA 7,169,0,157,206,6,160,7,712
CH 118 DATA 177,253,61,180,238,240,9,185,1343
MD 119 DATA 180,238,125,206,6,157,206,6,1124
SR 120 DATA 136,16,237,202,16,227,104,16,954
FC 121 DATA 13,162,7,189,206,6,73,255,911
WH 122 DATA 157,206,6,202,16,245,162,0,994
SN 123 DATA 189,201,6,134,252,166,255,32,1235
TS 124 DATA 203,254,166,252,232,224,12,208,1551
BP 125 DATA 239,189,201,6,166,255,76,203,1335
EQ 126 DATA 254,27,42,0,8,0,0,0,331
    
```

listing 2

```

AY 1 REM LISTING GRAFICZNY - BASIC
GJ 2 REM TOMASZ ZUK, JACEK ZUK
XO 3 REM COPYRIGHT (C) BAJTEK
NJ 4 REM
PF 5 M=1536:FOR I=1 TO 26
LP 10 A=0:FOR J=1 TO 8
IN 20 READ N:A=A+N:POKE M,N:M=M+1:NEXT J
RB 30 READ N:IF A<>N THEN ? :? "BLAD W LI
NII ";100+I:LIST 100+I:END
PW 40 NEXT I:A=USR(1536):NEW
    
```

listing 3

```

ED 1 REM LISTING GRAFICZNY - CASSETTE
GJ 2 REM TOMASZ ZUK, JACEK ZUK
XO 3 REM COPYRIGHT (C) BAJTEK
NJ 4 REM
FK 5 DIM A$(256):M=1:FOR I=0 TO 28
LP 10 A=0:FOR J=1 TO 8
PA 20 READ N:A=A+N:A$(M,M)=CHR$(N):M=M+1:
NEXT J
    
```

```

NQ 30 READ N:IF A<>N THEN ? :? "BLAD W LI
NII ";98+I:LIST 98+I:END
ZF 40 NEXT I:OPEN #1,8,128,"C":? #1;A$;:C
LOSE #1
KB 98 DATA 0,2,232,5,240,5,24,96,604
JQ 99 DATA 32,1,6,169,0,133,8,169,518
YB 100 DATA 1,141,233,3,76,110,198,0,762
    
```

listing 4

```

MB 1 REM LISTING GRAFICZNY - DISK
GJ 2 REM TOMASZ ZUK, JACEK ZUK
XO 3 REM COPYRIGHT (C) BAJTEK
NJ 4 REM
EF 5 DIM A$(256):M=1:FOR I=0 TO 27
MI 10 A=0:FOR J=1 TO 9
EA 20 READ N:IF N<256 THEN A=A+N:A$(M,M)=
CHR$(N):M=M+1:NEXT J
VK 30 IF A<>N THEN ? :? "BLAD W LINII ";1
00+I:LIST 100+I:END
SF 40 NEXT I:OPEN #1,8,0,"D:HDEVICE.OBJ":
? #1;A$;:CLOSE #1
VP 100 DATA 255,255,0,6,207,6,729
CS 127 DATA 226,2,227,2,1,6,464
    
```

listing 5

```

*****
* ATASCII-DRIVER *
* *
* Assembler:ATMAS II *
* Printer:SEIKOSHA SP-1200 *
* *
* T.Zuk 1987 *
*****
    
```

* Rejestry pomocnicze

```

COUNT EQU $CF
LEN EQU $D0
GRMODE EQU $D1
MEX EQU $FC
FIX EQU $FD
KANAL EQU $FF
CHBASE EQU $02F4
MUSTER EQU $EEB4
    
```

* Procedury OS

```

NEWDEV EQU $EEBC
PHOPEN EQU $FEC2
PHWRITE EQU $FECB
    
```

ORG \$0600

* Ustawienie początkowych
* parametrów wydruku, nowy
* wpis do HATABS

```

PLA
LDA #$01 Tryb graficzny
STA GRMODE
LDA #$50 Dlugosc linii
STA LEN
LDX 'H Nazwa urzadzeni
LDY #PMAN Adr.manipulator
LDA #PMAN:H
JMP NEWDEV
    
```

```

PMAN DFW OPEN-1,$FF06,$FEC0,PUT-1
DFW $FEA2,$FEC0,$994C,$00FE
    
```

```

OPEN LDA GRMODE
AND #$07
    
```


KILKA UWAG O SpartaDOS X

```

STA LABEL+2
LDA LEN
STA COUNT
JMP PHOPEN

* Kod znaku zapisany w aku-
* mulatorze, nr kanalu*16
* w rejestrze X

PUT      STX KANAL
          CMP #99B      EOL?
          BNE A3
          LDA LEN
          STA COUNT
          LDA #99B
          JMP PHWRITE
A3        DEC COUNT
          BNE A2
          PHA
          LDA #99B
          JSR PHWRITE
          LDA LEN
          STA COUNT
          PLA
          PHA
A2        AND #7F
          JSR ATASCR

* Obliczenie adresu przesyłanego
* znaku w STANDCH. Wynik pod FIX

          CLC
          LDX #00
          STX FIX+1
          ASL
          ROL FIX+1
          ASL
          ROL FIX+1
          ASL
          ROL FIX+1
          STA FIX
          LDA CHBASE
          ADC FIX+1
          STA FIX+1
          JMP ROTATE

* Zamiana kodu ATASCII na SCRCODE

ATASCR    CMP #20
          BMI PLUS64
          CMP #60
          BMI MIN32
          RTS
PLUS64    CLC
          ADC #40
          RTS
MIN32     SEC
          SBC #20
          RTS

* Obrot znak

ROTATE     LDX #07
          LDA #00
          STA DEST,X
          LDY #07
A4         LDA (FIX),Y
          AND MUSTER,X
          BEQ NEXT
          LDA MUSTER,Y
          ADC DEST,X
          STA DEST,X
          NEXT
          DEY
          BPL A4
          DEX
          BPL LOOP

* Inwersja znaku

          PLA
          BPL A6
          LDX #07
A5         LDA DEST,X
          EOR #FF
          STA DEST,X
          DEX
          BPL A5

* Transmisja znaku
* w trybie graficznym

A6         LDX #00
A7         LDA LABEL,X
          STX MEX
          LDX KANAL
          JSR PHWRITE
          LDX MEX
          INX
          CPX #0C
          BNE A7
          LDA LABEL,X
          LDX KANAL
          JMP PHWRITE

*****

LABEL      DFB 27,42,0,8,0
DEST       ORG #+8

```

Mając już za sobą prawie rok praktyki w korzystaniu ze SpartaDOS X (nabyłem go w sierpniu 1989), pragnę podzielić się z Czytelnikami wnioskami i uwagami, jakie przez ten czas mi się nasunęły.

Osoby, które nie słyszały o **SpartaDOS X** informuję, że jest to dyskowy system operacyjny zapisany w module ROM (cartridge'u). Krótki opis jego możliwości był opublikowany w „Bajtku” 11/89.

Od pierwszej chwili zdumiała mnie — przede wszystkim — niesamowita wprost elastyczność tego systemu. Pozwala się on dopasować niemal do każdej konfiguracji sprzętu i do bardzo wielu programów. Oczywiście dobór odpowiedniego ustawienia parametrów jest trochę pracochłonny, po prostu trzeba próbować. Najgorzej wygląda w tym wypadku sprawa oprogramowania. Niestety, większość programów zabezpieczonych nie daje się przerobić na format **SpartaDOS**. Stosuję więc dwa rozwiązania: próbuję uruchamiać program z oryginalnej dyskietki za pomocą **Sparty**, a jeśli się nie uda, to zawsze pozostaje polecenie **COLD /N**, które ją po prostu odłącza. Niejako ubocznym efektem są prowadzone przeze mnie poszukiwania programów w wersjach niezabezpieczonych, które zwykle dają się uruchomić bez specjalnych zabiegów.

Można zapytać, czy gra jest warta świeczki. Oczywiście, że tak. Pokażę to na przykładzie najczęściej używanego przeze mnie programu — edytora **First XLEnt**. Przed wydrukowaniem napisanego tekstu trzeba „nauczyć” drukarkę polskich liter. W tym celu należy odczytać specjalny plik tekstowy i nakazać jego wydruk. Zawarte w nim kody sterujące, zawierają zestaw polskich liter dla drukarki. Czasem zdarzało mi się o tym zapomnieć i otrzymywałem tekst z dziurami, na przykład „prdko” zamiast „prędkość”. Teraz wygląda to zupełnie inaczej. Włączam komputer lub piszę **COLD** (kasuje to pamięć, jeśli używałem przedtem innego programu). **SpartaDOS** zakłada ramdysk numer 4 (XLEnt nie rozpoznaje większych numerów), pyta o datę i czas, a następnie głośno buczy (**CONTROL+2**) i nakazuje włączyć drukarkę. Teraz kopiuje polskie litery do drukarki i — na wszelki wypadek — do ramdysku oraz uruchamia edytor. Przedtem wszystkie te czynności musiałem wykonać ręcznie, teraz pamięta o nich komputer. Zakres czynności systemu można dodatkowo zwiększyć, np. instalując automatycznie procedury obsługi modemu, czy interfejsu RS232. Proszę pomyśleć, jaka rysuje się wspaniała perspektywa: napisany tekst (jeszcze ciepły) można wysłać z domu do redakcji nie zapisując go nawet na dyskietce.

Wspomniałem o wpisywaniu daty i czasu. Umieściłem takie polecenia na wszystkich dyskietkach z programami użytkowymi. Dzięki temu wiem dokładnie, co kiedy powstało i łatwo mogę znaleźć najnowszą wersję jakiegoś artykułu czy programu, a dodatkowo mam stale na ekranie zegar wskazujący aktualny czas. Ponadto archiwier wykorzystuje te informacje przy odświeżaniu zarchiwizowanych plików. Wadą jest konieczność wpisywania daty i czasu po każdym włączeniu komputera lub wyzerowaniu pamięci (**COLD**). Z tego właśnie powodu „choruję” teraz na moduł zegara **R-Time 8**, który robi to automatycznie.

Drugą „chorobą”, którą wywołał u mnie **SpartaDOS X**, jest twardy dysk. Bez tego urządzenia sy-

stem się po prostu marnuje. Z przeprowadzonych ze znajomymi elektronikami rozmów i obliczeń wynika, że napęd, kontroler i interfejs kosztowałyby w sumie około 400 dolarów, czyli tyle co dwie zwykłe stacje. Niestety, konieczne jest w tym celu zebranie co najmniej dziesięciu chętnych, gdyż przy wykonaniu pojedynczego egzemplarza koszty ogromnie wzrastają. Znalazłem już dwóch, więc jest nadzieja...

W zdobyciu pieniędzy na „twardziela” pomaga mi... sama **Sparta**. Jedną z jej największych zalet jest program archiwizujący. Dla pokazania korzyści posłużę się ponownie przykładem. Miałem dziewięć dyskietek z danymi do programów graficznych (zestawy znaków, rysunki i ikony) zapisanych dwustronnie w pojedynczej gęstości, gdyż niektóre programy innej gęstości nie rozpoznają. Po zarchiwizowaniu dane te zajmują półtorej dyskietki w podwójnej gęstości. W razie potrzeby odzyskanie takiego pliku trwa kilkadziesiąt sekund, łącznie z przepisaniem na „dyżurną” dyskietkę w pojedynczej gęstości. Gdy uda mi się namówić inne programy do pracy ze **SpartaDOS**, to zbędna będzie i ta dyskietka. Na razie „przekonałem” **Fun with Art, Design Master, PrintPower, B-Graph, SynGraph, SynStat, CalcMagic, HomeCard** oraz niemal wszystkie edytory tekstu i języki programowania. Przy okazji wyszło na jaw, że wiele programów zajmujących dwie strony dyskietki swobodnie mieści się na jednej — w podwójnej gęstości i bez DOS-u (bo zbędny).

Bardzo cenną zaletą jest możliwość dowolnego włączania i wyłączania **Basica** oraz innego modułu ROM. Posiadając **Action!** w ROM mam w każdej chwili dostęp nie tylko do doskonałego języka, lecz również do podręcznego edytora tekstów o całkiem niezłych możliwościach. Jest to wspaniałe ułatwienie przy konfigurowaniu systemu oraz przy pisaniu programów w różnych językach (programy w **Basicu** można także pisać w edytorze **Action!**). Dzięki zapisywaniu przez **SpartaDOS** w ramdysku całej zawartości pamięci wykorzystywanej przez te języki oraz strony zerowej i szóstej (!), nie trzeba się martwić, że zmienią się jakieś ustalone parametry (np. warianty pracy **Action!**), czy też dodatkowe procedury maszynowe z szóstej strony.

Oczywiście nie ma cudów i każdy produkt musi mieć jakieś wady. **SpartaDOS X** ma je również — nie można przekonfigurować systemu podczas pracy i brak pewnych poleceń (np. **MOVE**) albo niedoskonałe działanie innych (np. **REMDIR** — nie kasuje podkatalogów, które coś zawierają). Jest na to jednak sposób, ale pracochłonny. Należy napisać takie polecenia i podczas inicjowania systemu umieszczać je w ramdysku. Może to być nawet ramdysk specjalnie wydzielony (można założyć trzy jednocześnie). Następnie za pomocą **PATH** zmieniamy szlak poszukiwania poleceń tak, aby najpierw sprawdzany był ramdysk, a dopiero później moduł i nasze własne polecenia zastąpią oryginalne. Mam nadzieję, że po większym upowszechnieniu się **SpartaDOS** pojawią się również i takie rzeczy. Najbardziej brakuje mi jednoczesnego wyświetlania katalogów dwóch dyskietek, jak robi to **Norton Commander**. Wbudowane polecenie **MENU** wyświetla wprawdzie katalog i drzewo podkatalogów, ale tylko dla jednej stacji (jak **XTREE**).

Osobiście uważam, że jest to najlepsze urządzenie, jakie zakupiłem do swojego komputera od czasu nabycia stacji dysków. Natomiast do Czytelników posiadających **SpartaDOS X** zwracam się z prośbą o nadsyłanie uwag o pracy z tym systemem i propozycji usprawnień.

Wojciech Zientara

Action!

Na zakończenie cyklu o procedurach bibliotecznych **Action!** prezentujemy kilka procedur, które trudno zakwalifikować do jakiejś konkretnej grupy, niemniej jednak są one bardzo użyteczne. Są to:

Rand — generuje liczbę losową
Break — zatrzymuje program
Error — zastępuje instrukcję TRAP
Peek — odczytuje bajt z pamięci
PeekC — odczytuje słowo (2 bajty) z pamięci
Poke — zapisuje bajt w pamięci
PokeC — zapisuje słowo (2 bajty) w pamięci
Zero — zeruje blok pamięci
SetBlock — wypełnia wartością blok pamięci
MoveBlock — przemieszcza blok pamięci
device — określa ustalone urządzenie
TRACE — steruje opcją „TRACE” kompilatora
LIST — steruje opcją „LIST” kompilatora
EOF — określa stan wszystkich kanałów

Funkcja losowa

Generuje liczbę losową z podanego zakresu.
 format: **BYTE FUNC Rand (BYTE zakres)**
 parametry: **zakres** jest górną granicą generowanej liczby losowej.

Funkcja **Rand** zwraca przypadkową liczbę z zakresu od 0 do („zakres” - 1). Jeśli podany zostanie zakres 0, to zwracana jest liczba od 0 do 255.

Procedura Break

Zatrzymuje wykonywanie programu.
 format: **PROC Break ()**
 parametry: żadne

Procedura ta pozwala na zatrzymanie programu, na przykład w celu sprawdzenia wartości zmiennych lub skontrolowania poprawności jego realizacji. Wykonywanie zatrzymanego w ten sposób programu można wznowić przy użyciu polecenia **PROCEED** z monitora **Action!** Dalsza realizacja programu rozpoczyna się od instrukcji następującej po wywołaniu procedury **Break**.

Procedura Error

Procedura **Error** jest wywoływana automatycznie przez **Action!** po wystąpieniu błędu. Jeśli chcesz realizować obsługę błędów przez Twój program, musisz napisać procedurę i nakazać **Action!** stosowanie jej zamiast własnej procedury systemu. Wykonuje się to następująco:

```
PROC Trap(BYTE kod)
;to jest Twoja procedura obsługi błędów
;kod błędu, który wystąpił, jest przez
;system Action! przekazywany jako jej
;parametr

;tu następuje obsługa błędu
;musisz to napisać samodzielnie
```

```
RETURN ;koniec procedury Trap

PROC Program()
;główna procedura Twojego programu

CARD err ;przechowuje adres PROC Error

err=Error ;zapamiętanie adresu
;procedury systemowej
Error=Trap ;ustawienie adresu obsługi
;błędów na Twoją procedurę

;tu znajduje się Twój program

Error=err ;odtworzenie adresu
;procedury systemowej
RETURN ;koniec programu
```

W rzeczywistości wszystko, co robisz, to zmiana wskaźnika systemowej procedury obsługi błędów tak, aby wskazywał Twoją. Sam jednak nie możesz wywoływać tej procedury, gdyż jest ona wywoływana przez system **Action!** w wypadku wystąpienia błędu.

Warto zauważyć, że oryginalny adres procedury **Error** jest zapamiętywany i następnie — na końcu programu — ponownie odtwarzany. Trzeba tak zrobić, aby po zakończeniu programu powstałe błędy były obsługiwane przez procedurę systemową.

UWAGA: możliwość zastępowania procedury systemowej przez procedurę użytkownika jest bardzo cenna, lecz musi być, wykorzystywana bardzo ostrożnie. Nieuważne jej użycie może bowiem spowodować zawieszenie się systemu.

Funkcje Peek

Zwracają wartości odczytane ze wskazanej komórki pamięci.
 formaty: **BYTE FUNC Peek (CARD adres)**
CARD FUNC PeekC (CARD adres)
 parametry: **adres** jest adresem badanej komórki pamięci (lub pierwszej z dwóch badanych dla PeekC).

Funkcje te pozwalają na sprawdzanie zawartości pamięci podczas wykonywania programu. Pierwsza z nich odczytuje wartości jednobajtowe, druga zaś dwubajtowe (np. wektory lub adresy).

Procedury Poke

Zapisują podane wartości do wskazanych komórek pamięci.
 formaty: **PROC Poke (CARD adres, BYTE liczba)**
PROC PokeC (CARD adres, liczba)-
 parametry: **adres** jest adresem zmienianej komórki pamięci (lub pierwszej z dwóch dla PokeC);
liczba jest wartością zapisywaną we wskazanej komórce.

Procedury te pozwalają na zmianę zawartości komórek pamięci podczas wykonywania programu. Pierwsza z nich zapisuje wartości jednobajtowe, druga zaś dwubajtowe (np. wektory lub adresy), przy czym młodszy bajt jest umieszczany w komórce „adres”, a starszy w komórce „adres”+1.

Procedura Zero

Wpisuje wartość zero do wskazanego obszaru pamięci.
 format: **PROC Zero (BYTE POINTER adres, CARD rozmiar)**
 parametry: **adres** jest wskaźnikiem początkowego adresu zerowanego bloku;
rozmiar jest długością zerowanego bloku.

Za pomocą tej procedury do wszystkich komórek pamięci wskazanego obszaru wpisuje się wartość zero. Obszar ten rozpoczyna się od komórki „adres” i kończy się na komórce „adres”+„rozmiar”-1.

Procedura SetBlock

Wpisuje podaną wartość do wskazanego obszaru pamięci.
 format: **PROC SetBlock (BYTE POINTER adres, CARD rozmiar, BYTE bajt)**
 parametry: **adres** jest wskaźnikiem początkowego adresu zapisywanego bloku;
rozmiar jest długością zapisywanego bloku;
bajt jest wartością zapisywaną w bloku.

Za pomocą tej procedury do wszystkich komórek pamięci wskazanego obszaru wpisuje się podaną wartość „bajt”. Obszar ten rozpoczyna się od komórki „adres” i kończy na komórce „adres”+„rozmiar”-1.

Procedura MoveBlock

Przepisuje zawartość wskazanego obszaru pamięci do innego obszaru.
 format: **PROC MoveBlock (BYTE POINTER cel, źródło, CARD rozmiar)**
 parametry: **cel** jest wskaźnikiem początkowego adresu obszaru, do którego nastąpi przepisanie;
źródło jest wskaźnikiem początkowego adresu obszaru, z którego nastąpi przepisanie;
rozmiar jest długością przepisywanego bloku.

Procedura ta przepisuje zawartości wszystkich komórek pamięci obszaru rozpoczynającego się od „źródło” kończącego się na „źródło”+„rozmiar”-1 do obszaru rozpoczynającego się od „cel” i kończącego się na „cel”+„rozmiar”-1. Jeśli adres „źródło” jest większy niż „cel” i oba obszary częściowo się pokrywają, to procedura nie będzie działać poprawnie, gdyż część obszaru źródłowego zostanie wcześniej zapisana przez procedurę.

Zmienna device

device jest zmienną biblioteczną typu **BYTE**, która służy do określania ustalonego kanału **IOCB**. Wartość tej zmiennej określa numer kanału, przez który następuje wprowadzanie i wyprowadzanie informacji bez podawania numeru **IOCB**. Normalnie jest ona równa zero. Najłatwiej można wytłumaczyć jej działanie na przykładzie.

```
Open(5,8,0,"P:")
device=5
PrintE("to jest na drukarce")
device=0
PrintE("to jest na ekranie")
Close(5)
```


Obie procedury **PrintE** powodują zapisanie informacji na ustalonym urządzeniu. Podczas wykonywania pierwszej z nich jest to IOCB 5, a podczas drugiej ponownie IOCB 0. Mimo identycznej składni są więc one wykonywane na innych urządzeniach.

Zmienna TRACE

Ta zmienna biblioteczna jest także typu **BYTE** i służy do sterowania opcją „TRACE” kompilatora wewnątrz programu. Musi ona być użyta wraz z dyrektywą **SET** i musi znajdować się na początku programu. Przypisanie zmiennej **TRACE** wartości zero wyłącza śledzenie programu, a wartość jeden włącza je.

Przykład:

SET TRACE = 0

Zmienna LIST

Ta zmienna biblioteczna jest również typu **BYTE** i służy do sterowania opcją „LIST” kompilatora. Podobnie jak **TRACE**, musi ona być użyta wraz z dyrektywą **SET** i musi znajdować się na początku programu. Przypisanie zmiennej **LIST** wartości 0 wyłącza listowanie programu, a wartość 1 włącza je.

Przykład:

SET LIST = 1

Tablica EOF

W bibliotece **Action!** jest zdefiniowana jedna tablica ośmioelementowa:

BYTE ARRAY EOF (8)

Pozwala ona na stwierdzenie, czy w dowolnym kanale IOCB został już osiągnięty koniec pliku. Normalnie wszystkie elementy tablicy mają wartość

zero. Po napotkaniu końca pliku w którymkolwiek kanale odpowiadający mu element tablicy otrzymuje wartość jeden. Dla jego zbadania wystarczy podać numer kanału jako indeks tablicy. Na przykład:

```
IF EOL(1) THEN
  Koniec()
ELSE
  Dalej()
FI
```

powoduje wykonanie procedury **Koniec()**, jeśli cały plik otwarty w kanale 1 został już wykorzystany, w przeciwnym wypadku będzie wykonana procedura **Dalej()**.

BIBLIOTEKA „BAJTKA”

Podczas pisania programów w **Action!** tworzy się wiele procedur, które mogą być stosowane również w innych programach. Zapisując te procedury można stworzyć sobie dodatkową bibliotekę procedur. Takie właśnie dodatkowe procedury **Action!** są od pewnego czasu publikowane w „Bajtku”. Aktualnie biblioteka „Bajtki” zawiera następujące procedury:

obliczenia na liczbach rzeczywistych	11/88
procedury graficzne	12/88
uproszczone funkcje manipulatorów	12/88
funkcje Abs i Sgn	12/88
funkcje Sin , Cos i Sqr	1/89
procedury wejścia/wyjścia	3/89
procedury grafiki graczy i pocisków	7/89

Dalsze procedury tego rodzaju będą publikowane w następnych numerach „Bajtki”, a w kolejnych wydaniach „Tylko o Atari” będziemy kontynuować kurs **Action!**

Wojciech Zientara

TAJEMNICE NIEŚMIERTELNYCH (4)

Po raz kolejny mam przyjemność prezentować poprawki od Michała Waydy z Krakowa:

SNOKIE

Ciąg liczb: A9, 03, 85, 8C zamieniamy na: A9, FF, 85, 8C (dziesiętnie: 169, 3, 133, 140 na: 169, 255, 133, 140) i zamiast trzech mamy 255 istnień.

SPINDIZZY

Aby zatrzymać upływ czasu, zamieniamy: A2, BC, 20, 65, 73 na: A2, BC, EA, EA, EA (dziesiętnie: 162, 188, 32, 101, 115 na: 162, 188, 234, 234, 234).

DRACONUS

Ciąg: E9, 01, 8D, 96, 3F zastępujemy: EA, EA, 8D, 96, 3F (dziesiętnie: 233, 1, 141, 150, 63 na 234, 234, 141, 150, 63) i mamy nieśmiertelność.

LODE RUNNER

Ciąg: CE, 92, 04 zamieniamy na AD, 92, 04 (dziesiętnie: 206, 146, 4 na: 173, 146, 4) i możemy popełnić dowolną ilość błędów. Uwaga! Poprawkę tę należy wprowadzić w trzech miejscach w programie.

Robert Wolnik ze Starego Bojarowa korzysta tylko z magnetofonu jako pamięci masowej — oto jego poprawki:

DEATH STAR

Nieśmiertelność w opcji dla jednego gracza uzyskamy przez zmianę: D6, 10 na B5, 10 (dziesiętnie: 214, 16 na: 181, 16).

W opcji dla dwóch graczy zamieniamy: D6, 89 na B5, 89 (dziesiętnie: 214, 137 na 181, 137).

GALACTIC CHASE

Ciąg: DE, C9, 20 zastępujemy: BD, C9, 20 (dziesiętnie: 222, 201, 32 na: 189, 201, 32).

EGGARD

Ciąg: C6, 8C zamieniamy na A5, 8C (dziesiętnie: 198, 140 na 165, 140)

ELEVATOR

CE, B9, 26 zastępujemy: AD, B9, 26 (dziesiętnie: 206, 185, 38 na: 173, 185, 38).

FIRE BUG

Sekwencję: C6, E3 zamieniamy na: A5, E3 (dziesiętnie: 198, 227 na 165, 227).

AIR SUPPORT

Ciąg: CE, 25, 84 zastępujemy: AD, 25, 84 (dziesiętnie: 206, 37, 132 na: 173, 37, 132).

Krzysztof Kobus ze Szczecina pomógł nam poprawić grę:

SEA DRAGON

Ciąg: D6, E0 zamieniamy: B5, E0 (dziesiętnie: 214, 224 na: 181, 224).

Albert Kucia ze Świdnicy poprawił:

SPELUNKER

C6, CB zastępujemy: EA, EA (dziesiętnie: 198, 203 na: 234, 234) i mamy nieskończoną ilość żyć.

ROBBO

Aby uzyskać 255 żyć, zamieniamy: A9, 08, 85, 9F na: A9, FF, 85, 9F (dziesiętnie: 169, 8, 133, 159 na: 169, 255, 133, 159).

Dodam od siebie, iż w tej grze można uzyskać 80 istnień bez ingerencji w program. Wystarczy przed uruchomieniem gry (w czasie wyświetlania planszy tytułowej z instrukcją) wpisać z klawiatury hasło — imię i nazwisko autora gry: JANUSZ PELC.

Z korespondencji Przemka Witkowskiego z Sosnowca dowiadujemy się, że w grze „Lode Runner” możemy sobie pomóc naciskając:

CTRL — F dodatkowe istnienie.

CTRL — U przejście do następnego poziomu.

CTRL — A wyratowanie się z pułapki (niestety ze stratą jednego istnienia)

CTRL — R zakończenie gry.

Tomasz Wiśniewski

U CHEMIKÓW

POSZUKUJĄC

Z CHAOSU

Podglądaliśmy już astronomów i biologów korzystających z komputera. Tym razem zapuścimy sondę na twardym dysku u chemików. Czy komputery są im w ogóle do czegoś potrzebne? Oczywiście, i to jak! Współczesna chemia ma tyle wspólnego z chemią, którą znacie ze szkoły, co tabliczka mnożenia z matematyką. Chemicy w swojej pracy często rozwiązują skomplikowane równania różniczkowe, ale — zgodnie z obietnicą sprzed miesiąca — dzisiaj użyjemy komputera do czegoś innego. Posłużymy się modelem komórkowym i metodą Monte Carlo.

Zanim jednak sięgniemy po komputer, potrzebny będzie krótki wstęp teoretyczny. Od bardzo dawna (według archeologów od kilku tysięcy lat, choć może się to wydawać nieprawdopodobne) do pokrywania jednych metali drugimi stosuje się metody elektrochemiczne. Zasada jest bardzo prosta — do roztworu zawierającego jony metalu, którym chcemy pokrywać, wkłada się metalowy przedmiot, który chcemy pokryć, i dodatkową, obojętną elektrodę. Wystarczy teraz do obu elektrod przyłożyć odpowiednią różnicę potencjałów, żeby zaczął płynąć prąd, związany z redukowaniem (czyli — z naszego punktu widzenia — osadzaniem) jonów na pokrywanej powierzchni. Jony poruszają się w roztworze (dyfundują), a kiedy dotrą do powierzchni, ulegają na niej redukcji, czyli pobierają elektrony. (Oczywiście jest to pewne uproszczenie, muszą być spełnione różne dodatkowe warunki, żeby doświadczenie się powiodło, ale nie to nas interesuje.) Tym sposobem na jednym metalu otrzymujemy powłokę z drugiego metalu — na przykład cynkową na żelaznej rurze.

Takie metody stosuje się od bardzo dawna i od bardzo dawna wiadomo, że w zależności od tego, jaki metal pokrywamy jakim metalem, co znajduje się w roztworze i jaką przyłożymy różnicę potencjałów, powłoki będą wyglądały lepiej lub gorzej. Czasem będą lśniące i twarde, czasem matowe, a czasem będą wyglądać jak gąbka. Od czego to zależy? I co zrobić, żeby uzyskać ładną powłokę tam, gdzie wychodzi matowa?

Na takie pytania odpowiedzi można szukać na kilka sposobów. Jeden z nich to metoda prób i błędów, stosowana od setek lat przez rzemieślników. Ma ona oczywiście wady — tysiące prób na oślep mogą nie dać rezultatu, mimo że będziemy bardzo blisko sukcesu. Lepiej więc szukać rozwiązania w sposób systematyczny. Jedną z dwóch podstawowych możliwości to przeprowadzenie serii starannie zaplanowanych doświadczeń, na podstawie których można szukać odpowiedzi lub planować dalsze doświadczenia, zbliżające nas do rozwiązania. Drugą możliwość to próba wytłumaczenia zjawiska na podstawie znanych faktów i teorii, a potem wykonanie doświadczeń potwierdzających (lub obalających) nasze przewidywania.

Spróbujmy zastosować tę drugą metodę w naszym przypadku. Stworzymy model

tego, co się dzieje w roztworze, i sprawdźmy, czy uda nam się odtworzyć znane już zjawiska. Posłużmy się najprostszą możliwą symulacją obu zachodzących procesów — dyfuzji i redukcji.

Dyfuzja — to proces polegający na przenoszeniu się w roztworze (lub gazie) cząstek w taki sposób, który prowadzi do wyrównywania stężeń. Na ogół efekty zachodzenia dyfuzji, czyli zmiany stężenia w czasie, opisuje się za pomocą równań różniczkowych, ale w naszym modelu nie będziemy z nich korzystać. Zamiast opisywać skutki zjawiska, zajmiemy się jego przyczyną. A są nią chaotyczne ruchy i zderzenia wszystkich cząstek znajdujących się w roztworze. Ich chaotyczność powoduje, że nie potrafimy przewidzieć, gdzie za chwilę znajdzie się cząstka, którą obserwujemy. Jednak dzięki temu, że w roztworze takich cząstek są tryliony, możemy bardzo precyzyjnie opisać ich średnie zachowanie, właśnie za pomocą równań różniczkowych. Jeżeli będziemy symulować losowe ruchy wszystkich cząstek, z chaosu powinien wyłonić się porządek. Umówmy się więc, że naszym roztworem będzie ekran komputera. Każdy jego punkt to możliwe położenie jednej z cząstek, które nas interesują. Taka cząstka może losowo przenieść się do dowolnego z ośmiu sąsiednich punktów, może też zostać w miejscu. Tak skonstruowany model nazywa się modelem komórkowym — jednym z wielu możliwych. Gdyby któraś z cząstek usiłowała wydostać się poza ekran, to albo zostanie przez nas cofnięta z powrotem (co odpowiada sytuacji, w której odbiła się od ścianki naczynia), albo pojawi się z drugiej strony ekranu (co wprawdzie nie odpowiada żadnej konkretnej sytuacji, ale nie zmienia w niczym naszego modelu; możemy zresztą twierdzić, że jedna cząstka wyszła poza obserwowany obszar, a druga weszła do niego.)

Mamy już gotowy model dyfuzji (o niektórych uproszczeniach nie wspomniałem, ale mimo ich istnienia model działa prawidłowo). Została nam jeszcze redukcja cząstek na powierzchni elektrody. Zróbmy to tak — jeżeli na nowym miejscu (które zostałoby zajęte po wykonaniu chaotycznego ruchu) znajduje się już cząstka zredukowana, nasza cząstka dyfundująca przykleja się do niej, nie zmieniając miejsca, i od tego momentu jest też traktowana jak zredukowana. Jeżeli na ekranie będziemy zaznaczać tylko cząstki zredukowane, bardzo łatwo będzie napisać program realizujący taki model. Tylko czy na pewno nie popełniamy w naszym modelu żadnego błędu? Tak jak wygląda on teraz, każde uderzenie cząstki o powierzchnię elektrody powoduje jej redukcję, tymczasem w rzeczywistości tylko część zderzeń jest aktywna. Cząstka może uderzyć w elektrodę bardzo mocno i odbić się od niej nie ulegając reakcji, może się o elektrodę tylko otrzeć, nie stykając się z nią wystarczająco długo — trzeba to w jakiś sposób uwzględnić. Ponownie zrobimy to korzystając z chaosu — będziemy losować,

czy cząstka ulegnie redukcji czy nie. Wprowadzimy w tym celu do modelu parametr, określający prawdopodobieństwo redukcji.

Teraz czas na przetłumaczenie naszego modelu na program. Ponieważ zależy nam na maksymalnej szybkości, dobrze będzie skorzystać z języka C, który jest niemal wymarzony do tego zadania. W dodatku, ponieważ nie są nam potrzebne inne liczby niż całkowite, w zupełności wystarczy kompilator HiSoft C na Spectrum (choć lepiej użyć szybszego komputera...). Spośród zdefiniowanych na początku stałych, najważniejsze są dwie — **prawd_red** i **maxred** określające prawdopodobieństwo redukcji cząstki uderzającej w elektrodę, i liczbę cząstek, po których zredukowaniu program ma przerwać działanie. Stała **PART** określa liczbę cząstek w roztworze (czyli pośrednio ich stężenie), pozostałe stałe opisują rozmiary ekranu w trybie graficznym. Z kolei wśród zmiennych najważniejsze są (poza tablicą **dane []** zawierającą współrzędne cząstek i wskaźnikiem do jej elementów ***cząstka**) **nowex** i **nowey** opisujące nowe położenie cząstki po wykonaniu przez nią losowego ruchu. Zmienna **Nred** służy do liczenia zredukowanych cząstek, a **yred** (której istnienie nie wynika z modelu) pozwala na zaoszczędzenie czasu — dzięki niej tylko gdy cząstka znajduje się wystarczająco blisko elektrody, sprawdzane jest, czy w jej nowym położeniu znajduje się już jakaś zredukowana cząstka. Dzięki tej optymalizacji program jest kilka razy szybszy. Zastosowanie funkcji **Plot ()** i **Point ()** jest oczywiste. Funkcje **rnd ()** i **initrnd ()** to prosty generator liczb losowych, który opisałem osobno. Jego pseudolosowość przeszkadza podczas symulacji, więc żeby zniwelować jej wpływ, w każdym obiegu głównej pętli programu (**do...while**) wykonywany jest nowy posiew generatora.

Teraz trzeba uzbroić się w cierpliwość i uruchomić prezentowany program. Na Spectrum sto cząstek ulega redukcji w ciągu jednej godziny, toteż żeby móc obejrzeć ciekawe efekty swojej pracy, trzeba go włączyć co najmniej na dobę. Niecierpliwym radzę obejrzeć od razu rysunki, które w tym celu przygotowałem. Widać na nich, że im łatwiej cząstki wpadające na elektrodę ulegają redukcji, tym bardziej rozbudowane struktury (podobne do fraktali) powstają. Te struktury nazywają się dendrytami. Taka rozbudowana struktura to nic innego, jak gąbczasta powłoka. Gdy prawdopodobieństwo redukcji jest bardzo niskie, powstające powłoki są twarde i płaskie.

Tym sposobem udało się nam, nie wstępując od klawiatury i korzystając z bardzo prostego modelu, w bardzo dosłowny sposób symulującego rzeczywistość, wskazać źródło kłopotów — jest nim zbyt wysokie prawdopodobieństwo redukcji cząstek na powierzchni elektrody. Teraz wypadałoby zająć się jego zmniejszaniem, ale to już zupełnie inna, nie komputerowa historia.

Marcin Borkowski

```
#define PART 1000
#define maxx 255
#define maxy 175
#define maxxpi 256
#define maxymi 174
#define prawd_red 50
#define maxred 1000
```

```
static char seed;
static reg1;
```

```
main()
```

```
{
    int i, j, nowex, nowey, Nred, yred;
    struct { char x, y; } *cząstka, dane[PART];
    char rnd();
```

```
    inline(0xCD, 0xD6B); /* cls */
    yred=1; Nred=0;
    cząstka = &dane[0];
    for (i=1; i!=41; ++i)
        for (j=1; j!=26; ++j)
```

```
{
        cząstka->x = 6*i;
        cząstka->y = 7*j;
        ++cząstka;
    }
```

```
    for (i=0; i!=256; ++i) Plot(1, 0);
```

```
    do
```

```
{
        cząstka = &dane[0];
        initrnd();
        for (i=0; i!=PART; ++i)
```

```
{
            nowex = (cząstka->x + maxxpi - rnd(3)) % maxx;
            nowey = cząstka->y + 1 - rnd(3);
            if (nowey > maxy) nowey=maxymi;
            if ((nowey <= yred) && Point(nowex, nowey))
```

```
{
                if (rnd(100) < prawd_red)
```

```
{
                    Plot(cząstka->x, cząstka->y);
                    if (cząstka->y > yred) yred = cząstka->y;
                    cząstka->y = maxy;
                    cząstka->x = rnd(maxx);
                    ++Nred;
                }
```

```
            }
```

```
            else
```

```
{
                cząstka->x = nowex;
                cząstka->y = nowey;
            }
```

```
            ++cząstka;
        }
```

```
    } while (Nred < maxred);
```

```
Plot(x, y)
```

```
{
    inline(0xDD, 0x46, 4, 0xDD, 0x4E, 6, 0xCD, 0x22E5);
}
```

```
int Point(x, y)
```

```
{
    inline(0xDD, 0x46, 4, 0xDD, 0x4E, 6, 0xCD, 0x22AA,
           0x47, 4, 0x7E, 7, 0x10, 0xFD, 0x32, &reg1);
    return(reg1 & 1);
}
```

```
char rnd(ogr)
```

```
char ogr;
{
    seed = 5 * ++seed;
    return(seed % ogr);
}
```

```
initrnd()
```

```
{
    inline(0xED, 0x5F, 0x32, &seed);
}
```


Prawd. red. 0.750
Zredukowano 15000 cząstek.

Prawd. red. 0.250
Zredukowano 15000 cząstek.

Prawd. red. 0.010
Zredukowano 15000 cząstek.

JĘZYK

DLA
NAJMŁODSZYCH

czyli szósty wieczór z czarnoksiężnikiem

Dziś nasz znajomy czarnoksiężnik miał bardzo dobry humor. Czytał właśnie bajkę o królewnie Śnieżce. Doczytał akurat do momentu, w którym uwielbiana przez niego czarownica otruła jabłkiem królewnę.

— Jeszcze kilka wieczorów, a będę umiał wywoływać duchy i będę mógł je poruszać. Wtedy rozprawię się z królewiczem. Smerfy też dostaną za złamanie się nad Gargamelkiem.

Podczas ostatniego wieczoru nasz majster — czarnoksiężnik poznał instrukcję warunkową „gdy”. Używając ją napisał dwa programy. Dziś zapragnął napisać program, który dokona „jakościowej” analizy czytelnego tekstu. Analiza ta będzie polegała na obliczeniu, ile w danym tekście jest cyfr, „białych” znaków (spacji i tabulacji) i innych.

Pracę rozpoczął od obmyślenia algorytmu.

— Najpierw muszę wczytać tekst. Następnie muszę wyzerować poszczególne liczniki. Główna część programu, w zależności od tego, jaki napotka znak, będzie zwiększała odpowiedni licznik. Czynność tę będzie powtarzała w pętli aż do końca tekstu.

W programie tym nie będzie żadnych nowych zakłęk, mogę więc przystąpić do pisania programu bez zmian w zbiorze <predef.h>. Oto ten program:

Program 1.

```
#include <stdio.h>
#include <predef.h>
majster
{
    całkowite cyfry,biale,inne,i;
    tekst t[80];
    czytaj ("%s",t);
    cyfry=biale=inne=0;
    powtarzaj (i=0; t[i]!='\n';i++)
    {
        gdy (t[i]>='0' && t[i]<='9') cyfry++;
        gdy (t[i]==' ' || t[i]=='\t') biale++;
        przeciwnie inne++;
    }
    pisz ("\n cyfry %d, biale %d, inne %d", cyfry,biale,inne);
}
```

Program ten, mimo iż wykonuje swoje zadanie prawidłowo, ma pewną wadę. Otóż wszystkie warunki w instrukcjach „gdy” są sprawdzane zawsze, bez względu na fakt, czy wcześniejsze warunki były spełnione. Jeśli warunek z pierwszej instrukcji „gdy” został spełniony (tzn. rozpatrywany znak jest cyfrą), to pozostałe instrukcje można by pominąć i przejść do następnego cyklu pętli (czyli analizy kolejnego znaku).

Majster wziął księgę i zaczął szukać odpowiedniej instrukcji. W księdze było napisane: „W wypadku gdy chcemy powtórzyć kolejny cykl pętli z pominięciem dalszej jej części, musimy użyć instrukcji „cdn”.

Odłożył księgę i przystąpił do modyfikacji programu. Najpierw jednak uzupełnił zbiór zakłęk. Do utworzonego wcześniej zbioru <predef.h> dopisał:

define cdn continue

Oto zmodyfikowany program:

Program 2.

```
#include <stdio.h>
#include <predef.h>
majster
{
    całkowite cyfry,biale,inne,i;
    tekst t[80];
    czytaj ("%s",t);
    cyfry=biale=inne=0;
    powtarzaj (i=0; t[i]!='\n';i++)
    {
        gdy (t[i]>='0' && t[i]<='9') cyfry++; cdn;
        gdy (t[i]==' ' || t[i]=='\t') biale++;
        przeciwnie inne++;
    }
    pisz ("\n cyfry %d, biale %d, inne %d",cyfry,biale,inne);
}
```

Ten program wykona swoją pracę szybciej niż poprzedni. Majster nie był jednak z niego zadowolony. Mógł przecież utworzyć „drabinę” złożoną z instrukcji „gdy”. Dzięki takiej „drabinie” mógł osiągnąć dokładnie ten sam efekt — po spełnieniu któregoś warunku, następne warunki nie byłyby już sprawdzane. Oto kolejna wersja tego programu:

Program 3.

```
#include <stdio.h>
#include <predef.h>
majster
{
    całkowite cyfry,biale,inne,i;
    tekst t[80];
    czytaj ("%s",t);
    cyfry=biale=inne=0;
    powtarzaj (i=0; t[i]!='\n';i++)
```

```
{
    gdy (t[i]>='0' && t[i]<='9') cyfry++; przeciwnie
    gdy (t[i]==' ' || t[i]=='\t') biale++; przeciwnie
    inne++;
}
pisz ("\n cyfry %d, biale %d, inne %d", cyfry,biale,inne);
}
```

Nasz majster miał awersję do drabin, zdarzyło się bowiem, że w dzieciństwie, gdy gonił kota, spadł z prawdziwej drabiny. Kot oczywiście uciekł.

Program z „drabiną” warunków eliminował dalsze sprawdzanie, nadal jednak sprawdzał wszystkie wcześniejsze.

— Musi być inny sposób — pomyślał czarnoksiężnik sięgając ponownie po księgę. Po niedługim szukaniu, z triumfem w oczach, odłożył księgę. Wyczytał w niej, że w wypadku rozpatrywania wyrażenia o wielu wartościach można przeskoczyć do wykonania odpowiedniego fragmentu programu dzięki instrukcji „wybierz”. Ma ona postać:

```
wybierz (wyr)
{
    klucz w1: instr1; gotowe;
    .
    .
    .
    klucz wN: instrN; gotowe;
    reszta: instrukcja;
}
```

Instrukcja ta spowoduje, że program będzie wykonywał się od miejsca oznaczonego odpowiednim kluczem w1 do wN, zgodnie z wartością wyrażenia wyr. Oczywiście, wykonywałyby się także instrukcje oznakowane wszystkimi następnymi kluczami. Czasami tak chcemy, częściej jednak nie. Instrukcja „gotowe” kończy wykonywanie instrukcji „wybierz”, pomijając pozostałe przypadki.

Wśród kluczy jest także klucz o nazwie „reszta”. Oznacza on pozostałe, wcześniej niewyspecyfikowane wartości kluczy. Klucz ten można użyć w każdej instrukcji „wybierz” tylko jeden raz.

— Teraz muszę dopisać nowe zakłęcia — pomyślał czarnoksiężnik. Do zbioru <predef.h> dopisał:

```
#define wybierz switch
#define klucz case
#define gotowe break
#define reszta default
```

Wykorzystując te zakłęcia można napisać program, który będzie wykonywał tylko to, co trzeba i jednocześnie będzie czytelny, łatwy w zrozumieniu.

Program 4.

```
#include <stdio.h>
#include <predef.h>
majster
{
    całkowite cyfry,biale,inne,i;
    tekst t[80];
    czytaj ("%s",t);
    cyfry=biale=inne=0;
    powtarzaj (i=0; t[i]!='\n';i++)
    {
        wybierz (t[i])
        {
            gdy (t[i]==' ' || t[i]=='\t') biale++;
            {
                klucz '0':
                klucz '1':
                klucz '2':
                klucz '3':
                klucz '4':
                klucz '5':
                klucz '6':
                klucz '7':
                klucz '8':
                klucz '9': cyfry++; gotowe++;
                klucz '\t':
                klucz ' ': biale++; gotowe++;
                reszta: inne++;
            }
        }
        pisz ("\n cyfry %d, biale %d, inne %d",cyfry,biale,inne);
    }
}
```

Widać, że użycie tej instrukcji może być kłopotliwe, gdyż zmusza do żmudnego wyliczania wszystkich możliwych przypadków. Są języki (np. PASCAL), w których wystarczy podać zakres wartości od — do. Nic nie stoi na przeszkodzie, żeby stworzyć kompilator języka „C”, który także będzie akceptował taką lub podobną konstrukcję.

We wszystkich czterech programach użyto wielokrotnej instrukcji podstawienia:

cyfry = biale = inne = 0;

Język „C” jest tak miłym językiem, że przyjmuje, iż instrukcja podstawienia jest wyrażeniem, które ma wartość równą wartości podstawianej. Tak więc wspomnianą instrukcję można traktować jakby była napisana tak:

cyfry = (biale = (inne = 0));

W tym wypadku każde z wyrażeń w nawiasach równe jest zero. Instrukcję podstawienia możemy wykonać po wcześniejszym obliczeniu wartości wyrażenia z prawej strony znaku równości. Nic więc złego się nie stanie, jeśli pominiemy nawiasy.

Przy okazji warto wspomnieć o instrukcji skoku „teraz”. Jest ona dyskwalifikowana przez propagatorów programowania systematycznego. Rzeczywiście — można pisać programy, które nie zawierają tej instrukcji. Zdarza się jednak, że osiąga się to kosztem bardzo rozbudowanych i często powtarzanych warunków. Nie stanie się tak, gdy użyjemy instrukcji skoku „teraz”. Ma ona postać:

```
teraz ET;
.
.
.
ET: instrukcja;
```

Program wykonuje się instrukcja po instrukcji. Gdy dojdzie do instrukcji skoku, to teraz wykona instrukcję z etykietą ET i dalsze. Etykieta oddzielona jest od instrukcji dwukropkiem. Można kilka etykiet „przywiązać” do jednej instrukcji, np.

```
ET1:
ET2:
ET3: instrukcja;
lub ET1: ET2: ET3: instrukcja;
```

Do zbioru <predef.h> należy dopisać zakłęcia

#define teraz goto

Zauważyliście zapewne, że programy, które pisał dotąd czarnoksiężnik, rozwiązywały dość sztuczne problemy. Były one tylko ilustracjami zastosowań nowo poznanych zakłęk. Poza tym majster sam wykonywał cały program. Podczas następnego wieczoru rzucił część pracy na swoich czeladnikach.

Mieczysław Płacheta

Algebraf

— metody „czółgowe”

Algebraf (rys. 1) jest zadaniem o charakterze matematyczno-logicznym, w którym symbole graficzne zastępują cyfry. Rozwiązanie polega na rozszyfrowaniu owych symboli i odтворzeniu wszystkich układów działań arytmetycznych. Należy pamiętać, że różnym elementom graficznym odpowiadają różne cyfry.

Zadanie to, zwykle wykonywane przez człowieka, w zależności od zdolności i od szczęścia, zajmuje od kilkunastu minut do paru godzin. Z matematycznego punktu widzenia problem znalezienia rozwiązania można sprowadzić do podania jednej z możliwych permutacji zbioru 10-elementowego. Łączna liczba tych permutacji wynosi $10!$, czyli 3 628 800.

Dla człowieka jest to zadanie żmudne i nudne i w ten sposób raczej nie rozwiązywane. Jeśli jednak posłużymy się komputerem, to okaże się, że sprawa wygląda znacznie lepiej. Maszyna nie ma nic przeciwko bezmyślnemu powtarzaniu tych samych operacji i wykonuje je bardzo szybko. Prezentowany w artykule program znalazł rozwiązanie przykładowego algebrafu na komputerze IBM PC/XT w 20 sekund, sprawdzając ponad 77 tysięcy permutacji.

Od symboli graficznych do symboli matematycznych

Zastosowanie komputera wymaga, aby problem opisany za pomocą symboli graficznych i opisu słownego przetłumaczyć na język matematyki. Przedstawimy ogólny sposób postępowania na przykładzie konkretnego algebrafu.

Najpierw zastępujemy symbole graficzne pojedynczymi literami. Dla algebrafu z rys. 1 otrzymujemy:

$$\begin{array}{r} ABC - DAE = FGB \\ H * EC = EIB \\ \hline HB + DEC = IBJ \end{array}$$

Jeśli zastąpimy grupy liter zmiennymi, to nasz przykładowy algebraf będzie miał następującą postać:

$$\begin{array}{r} M1 \quad M2 \quad M3 \\ M4 \quad M5 \quad M6 \\ M7 \quad M8 \quad M9 \end{array}$$

gdzie:

$$\begin{array}{l} M1 = 100 * A + 10 * B + C \\ M2 = 100 * D + 10 * E + F \\ \dots\dots\dots \\ M9 = 100 * I + 10 * J + K \end{array}$$

W każdej grupie liter pierwsza od prawej reprezentuje cyfrę jedynek, druga od prawej cyfrę dziesiątek, a trzecia — cyfrę setek. Stąd biorą się właśnie mnożenia przez 10 i 100. W celu ujednolicenia za-

pisu wprowadzimy 10-elementowy wektor A, zamiast 10 zmiennych A, B, C, ..., J:

$$\begin{array}{l} A \rightarrow A[1] \\ B \rightarrow A[2] \\ \dots\dots\dots \\ J \rightarrow A[10] \end{array}$$

Operacja ta pozwoli nam zapisać algebraf w następującej postaci:

$$\begin{array}{l} M1 = 100 * A[1] + 10 * A[2] + A[3] \\ M2 = 100 * A[4] + 10 * A[5] + A[6] \\ \dots\dots\dots \\ M9 = 100 * A[9] + 10 * A[10] + A[1] \end{array}$$

Z kolei zależności arytmetyczne w algebrafie dadzą się przedstawić za pomocą 6 równań:

$$\begin{array}{l} M1 - M2 = M3 \\ M4 * M5 = M6 \\ M7 + M8 = M9 \\ M1 : M4 = M7 \\ M2 - M5 = M8 \\ M3 - M6 = M9 \end{array}$$

Równania te należy uporządkować tak, aby najpierw były działania prostsze: dodawanie i odejmowanie, a później mnożenie. Ewentualne dzielenie należy zastąpić mnożeniem. Takie postępowanie prowadzi do poniższych równań:

$$\begin{array}{l} M1 - M2 = M3 \\ M7 + M8 = M9 \\ M2 - M5 = M8 \\ M3 - M6 = M9 \\ M4 * M5 = M6 \\ M7 * M4 = M1 \end{array}$$

Permutacje

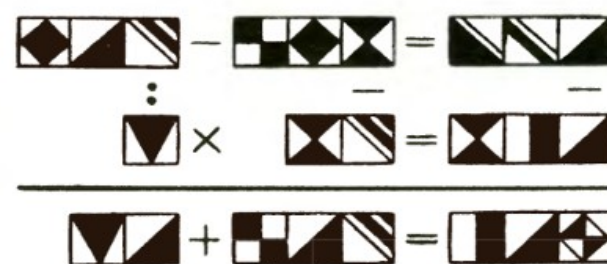
Przeprowadzone transformacje pozwoliły wyrazić wszystkie liczby w algebrafie za pomocą równań zawierających 10 elementów wektora A. Każdy taki element, zgodnie z warunkami zadania, może przyjmować jedną z 10 możliwych wartości: 0, 1, ..., 9. Rozwiązaniem konkretnego algebrafu jest taka kombinacja (bez powtórzeń, czyli permutacja) elementów wektora A, dla której prawdziwe są wszystkie podane zależności arytmetyczne między liczbami.

Korzystając z komputera, będziemy szukać rozwiązania najprostszą (ale i najgłębszą) metodą, generując wszystkie możliwe permutacje 10-elementowego zbioru zawierającego 10 różnych cyfr. Dla każdej permutacji będziemy wyliczać liczby algebrafu i sprawdzać ich wzajemne zależności.

Jak generować permutacje?

Można to robić lepiej lub gorzej, łatwiej lub trudniej. Najprostsze rozwiązanie polega na wykorzystaniu n zagnieżdżonych pętli FOR i sprawdzaniu, czy wszystkie elementy tak otrzymanej kombinacji są różne.

```
FOR A=0 TO 9
  FOR B=0 TO 9
    IF B=A THEN GOTO XXXX 'SKOK DO NEXT B
    FOR C=0 TO 9
      IF C=A THEN GOTO XXX 'SKOK DO NEXT C
      IF C=B THEN GOTO XXX 'SKOK DO NEXT C
      DALSZE PETLE
      DEFINICJA ALGEBRAFU
      SPRAWDZANIE WARUNKOW ALGEBRAFU
      XXX NEXT C
      XXXX NEXT B
    NEXT A
```


Rys. 1 Przykładowy Algebraf

Niestety, przy takiej metodzie postępowania złożoność algorytmu wynosi 10^{10} , tzn. 10 miliardów. Jest to prawie trzy tysiące razy więcej niż $10!$. Zakładając, że program generujący tylko permutacje wykonuje się w 1 godzinę, dochodzimy do wniosku, że program oparty na generowaniu kombinacji będzie działał prawie 3000 godzin, a to już jest raczej mało sensowne. Poszukajmy lepszego pomysłu.

Rekurencja

Dla wielu osób pojęcie rekurencji jest dość mgliste i raczej niezrozumiałe. Na szczęście łatwo wykażać błędność tego poglądu. Ogólnie biorąc, rekurencja jest procesem, w którym definiujemy pewną operację poprzez nią samą. Jako pierwszy przykład rozważmy pojęcie silni.

Zacznijmy od definicji iteracyjnej:

$$N! = 1 * 2 * 3 * \dots * (N-1) * N$$

$$0! = 1$$

Przykładowo:

$$3! = 1 * 2 * 3 = 6,$$

$$4! = 1 * 2 * 3 * 4 = 24.$$

Zauważmy, że $4! = 4 * 3!$. Widać, że możemy uogólnić ten wniosek i napisać, dodając warunek dla $0! = 1$

$$N! = N * (N-1)!$$

$$0! = 1$$

Taka definicja nosi nazwę rekurencyjnej, ponieważ zdefiniowaliśmy silnię przez silnię. To, co powoduje, że definicja taka nie jest absurdalna, wynika z faktu, że definiujemy silnię danej liczby jako iloczyn zawierający silnię z argumentem o jeden mniejszym i że mamy warunek stopu — $0! = 1$.

Przykładowo:

$$4! = 4 * 3!$$

$$3! = 3 * 2!$$

$$2! = 2 * 1!$$

$$1! = 1 * 0!$$

$$0! = 1$$

Rekurencję można porównać do indukcji matematycznej. Metoda ta polega na dowodzeniu pewnych twierdzeń w następujący sposób:

— dowodzimy, że z prawdziwości twierdzenia dla n wynika prawdziwość twierdzenia dla n + 1,

— dowodzimy, że jest takie k, dla którego twierdzenie jest spełnione.

Jeśli potrafimy udowodnić te dwa warunki, to dowodzone twierdzenie jest prawdziwe, zaczynając od wartości k.

Można łatwo przekonać się, że generowanie permutacji też może być procesem rekurencyjnym. Po prostu permutacja k — elementowego zbioru jest równoważna wykonaniu k permutacji zbiorów o k-1 elementach. Sposób postępowania został zilustrowany dla k=4 na rysunku 2.

Zaczynamy od zbioru 4-elementowego (1, 2, 3, 4). Generujemy 4 grupy permutacji 3 elementowych. Każda z grup powstaje z zamiany k-tego (tu: czwartego) elementu z pozostałymi elementami. Podobnie generujemy permutacje 3-elementowe, jako grupę 3 permutacji 2-elementowych. Z permutacji 2-elementowej tworzymy dwie permutacje 1-elementowe. Ponieważ te ostatnie są po prostu tożsamościowe, proces ulega zakończeniu.

Program Permutation

Na listingu 1. przedstawiono program Permutation, generujący wszystkie permutacje zbioru n-elementowego. Najważniejszą jego częścią jest rekurencyjna procedura PERMUT. Jak widać, ta jednoparametrowa procedura woła samą siebie, ze zmniejszającym się argumentem. Dla k=1 proces ulega zatrzymaniu i wołana jest procedura PRINT, drukująca otrzymaną permutację. Warunki początkowe (pierwsza zadana permutacja) definiowane są w procedurze INIT, zadającej wektor A, reprezentujący elementy zbioru podlegającego permutowaniu.

Na rys. 3 przedstawiono przebieg testowy wykonany na komputerze IBM PC. Program napisano w

Turbo Pascalu i uruchomiono za pomocą kompilatora w wersji 3.0 na komputerach IBM PC i Amstrad PCW (CP/M 80). Szybkość działania na IBM-ie z zegarem 10 MHz wynosi około 120000 permutacji na min, a na Amstradzie jest 10 razy mniejsza. Zastosowanie najnowszej wersji Turbo 5.5 przyspiesza program o 50%. W wypadku Amstrada lub innego komputera CP/M-u należy kompilować program z opcją (\$A-) (kod nie absolutny).

Program Algebrat

Zastępując procedurę Print procedurą EVAL, która oblicza elementy Algebratu i sprawdza jego warunki, otrzymujemy program, dzięki któremu możliwe jest znalezienie rozwiązania przykładowego algebratu. Procedura Permut została usprawniona poprzez wprowadzenie szybszej instrukcji MOVE, służącej do zapamiętania fragmentu wektora A w wektorze B. Manipulując procedurą INIT jesteśmy w stanie zmniejszyć czas działania programu, jeśli mamy dodatkowe informacje o rozwiązaniu. W najgorszym wypadku procedura Permut wykona się 3628800 razy, co na komputerze PC/XT nie zajmie więcej niż 20 minut (zegar 10 MHz, Turbo Pascal 5.5).

Rozwiązanie innego algebratu wymaga zmiany wyłącznie w procedurze EVAL, w części definiującej liczby i warunki algebratu. Program może służyć do znajdowania rozwiązań dowolnych algebratów omawianego typu. Przedstawiony algorytm generacji permutacji trudno zrealizować w BASIC-u, w równie przejrzysty sposób, nie dysponując procedurami z parametrami i zmiennymi lokalnymi.

JONASZ MAYER

```
{1,2,3,4}
;
v
{1,2,3} {4}
{1,2,4} {3} ==> {1,2} {4} {3}
{1,4,3} {2} {4,2} {1} {3} ==> {4} {2} {1} {3}
{4,2,3} {1} {2} {4} {1} {3}
```

Rys. 2 Znajdowanie permutacji 4-elementowego zbioru

```
Compiling
83 lines

Code:      0027 paragraphs ( 624 bytes), 0001 paragraphs free
Data:      0003 paragraphs ( 48 bytes), 0FD9 paragraphs free
Stack/Heap: 7062 paragraphs (460320 bytes)

>

Running
Podaj liczbe permutowanych elementow: 3
1 0 1 2
2 1 0 2
3 0 2 1
4 2 0 1
5 2 1 0
6 1 2 0
Podaj liczbe permutowanych elementow: 2
1 0 1
2 1 0
Podaj liczbe permutowanych elementow: 1
1 0
```

Rys. 3 Kompilacja i wykonanie programu Permutation

```
Compiling
111 lines

Code:      0046 paragraphs ( 1120 bytes), 0CE2 paragraphs free
Data:      0004 paragraphs ( 64 bytes), 0FD0 paragraphs free
Stack/Heap: 6051 paragraphs (394512 bytes)

>

Running
9 8 7 6 5 4 3 2 1 0
10000 7 4 5 8 6 2 9 3 1 0
20000 2 3 6 7 4 8 9 5 1 0
30000 8 4 6 5 3 2 9 7 1 0
40000 4 3 5 8 6 7 2 9 1 0
50000 5 1 4 7 8 6 9 3 2 0
60000 8 7 6 4 3 1 9 5 2 0
70000 1 3 4 8 6 5 9 7 2 0

837 184 653
9 47 423
93 137 230

>
```

Rys. 4 Kompilacja i wykonanie programu Algebrat

```
program Permutation;
{
  Program generujący permutacje
  k-elementowego wektora
  (C) JM 1989
}
const
  Max = 10; { maksymalna liczba elementow }
type
  vector = array [1..Max] of byte;
var
  A : vector;
  k : byte;
  count : integer; { licznik permutacji }

procedure Init;
{ Procedura inicjalizuje licznik permutacji i
  wektor elementow.
}
var i : byte;
begin
  count := 0;
  for i := 1 to 10 do A[i] := i-1;
end; { of Init }

procedure Print;
{ Drukuje wektor elementow.
}
var i : byte;
begin
  count := count + 1;
  write (count:7, ' ');
  for i := 1 to k do write (A[i]:2); writeln;
end; { of Print }

procedure Permut (k : byte); { $A- } {CP/M 80}
{ Procedura generuje w sposob rekurencyjny
  wszystkie, mozliwe permutacje zbioru
  k-elementowego. Permutacja zbioru 1-elementowego jest operacja tozsamosciowa. Permutacja zbioru k-elementowego jest realizowana jako k permutacji (k-1)-elementowego zbioru
}
var i,j, x : byte;
    B : vector;
begin
  if k=1
  then Print
  else begin
    { zapamiętanie k-elementowego wektora }
    for j := 1 to k do B[j] := A[j];

    for i := 1 to k { kolejne permutacje }
    do begin
      { odtworzenie wektora }
      for j := 1 to k do A[j] := B[j];

      x := A[k+1-i]; { zamiana }
      A[k+1-i] := A[k]; { elementow }
      A[k] := x; { wektora A }

      Permut (k-1);
    end;
  end;
end; { of Permut }

{
  Rozwiazywanie algebratow
  (C) JM 1989
}
const
  Max = 10; { maksymalna liczba elementow }
type
  vector = array [1..Max] of byte;
var
```

Listing 1. Plik PERMUT.PAS

```
program Algebrat;
{
  Rozwiazywanie algebratow
  (C) JM 1989
}
const
  Max = 10; { maksymalna liczba elementow }
type
  vector = array [1..Max] of byte;
var
```

```
A : vector;
count, count2 : integer;
m1,m2,m3,m4,m5,m6,m7,m8,m9 : integer;

procedure Init;
{ Procedura inicjalizuje licznik permutacji i
  wektor elementow.
}
var i : byte;
begin
  count := 0; count2 := 0;
  for i := 1 to 10 do A[i] := i-1;
  for i := 1 to 10 do write (A[i]:2); writeln;
end; { of Init }

procedure Results;
{ Wydruk rozwiazania.
}
begin
  writeln; writeln (m1:4,m2:4,m3:4);
  writeln (m4:4,m5:4,m6:4);
  writeln (m7:4,m8:4,m9:4); halt;
end; { of Results }

procedure Eval;
{ Zliczanie permutacji i sprawdzanie dla danej
  permutacji warunkow spelnianych przez algebrat
}
var i : byte;
begin
  { zliczanie permutacji }
  count := count + 1;
  if count=10000
  then begin
    count := 0; count2:=count2+1;
    write (#13,count2,'0000');
    for i := 1 to 10 do write (A[i]:2);
    writeln;
  end;

  { definicja algebratu }

  m1 := 100*A[1] + 10*A[2] + A[3];
  m2 := 100*A[4] + 10*A[1] + A[5];
  m3 := 100*A[6] + 10*A[7] + A[2];
  m4 := A[8];
  m5 := 10*A[5] + A[3];
  m6 := 100*A[5] + 10*A[9] + A[2];
  m7 := 10*A[8] + A[2];
  m8 := 100*A[4] + 10*A[2] + A[3];
  m9 := 100*A[9] + 10*A[2] + A[10];

  { warunki spelniane przez algebrat }

  if m1-m2=m3
  then if m7+m8=m9
  then if m2-m5=m8
  then if m3-m6=m9
  then if m4*m5=m6
  then if m4*m7=m1
  then Results;

end; { of EVAL }

procedure Permut (k : byte); { $A- } {CP/M 80}
{ Procedura generuje w sposob rekurencyjny
  wszystkie, mozliwe permutacje zbioru
  k-elementowego. Permutacja zbioru 1-elementowego jest operacja tozsamosciowa. Permutacja zbioru k-elementowego jest realizowana jako k permutacji (k-1)-elementowego zbioru
}
var i,j, x : byte;
    B : vector;
begin
  if k=1
  then EVAL
  else begin
    Move (A,B,k);
    for i := 1 to k { kolejne permutacje }
    do begin
      Move (B,A,k);
      x := A[k+1-i]; { zamiana }
      A[k+1-i] := A[k]; { elementow }
      A[k] := x; { wektora A }
      Permut (k-1);
    end;
  end;
end; { of Permut }

begin { main }
  Init;
  Permut (10);
end.

{
  Rozwiazywanie algebratow
  (C) JM 1989
}
const
  Max = 10; { maksymalna liczba elementow }
type
  vector = array [1..Max] of byte;
var
```

Listing 2. Plik ALGEBRAF.PAS


```

29: if odd(track)
30: then HeadNo := 1 ( dla nieparz, sciezki )
31: else HeadNo := 0;
32: PhTrack := track div 2;
33: end;
34: #82 : begin ( dwustronny: up and over )
35: if track < 40
36: then begin HeadNo := 0; PhTrack := track;
37: end
38: else begin HeadNo := 1; PhTrack := 79-track;
39: end;
40: end;
41: end; ( of SideNess )
42: med := (PSPT-1) div 2 + 1; ( do przeplotu )
43: for i := 1 to PSPT ( petla po sektorach )
44: do begin
45: header[i,0] := PhTrack; ( nr sciezki fizycznej )
46: header[i,1] := HeadNo; ( numer glowicy )
47: header[i,3] := Hi(SS); ( rozmiar sektora fiz. )
48: if odd(i) ( numer sektora fizycznego )
49: then header[i,2] := FSN - 1 + (i+1) div 2
50: else header[i,2] := FSN - 1 + i div 2 + med;
51: end;
52: DD_Format(dr,track,$E5);
53: end;
54: end; ( of Format Track )
55:
56: procedure Format(drive: char; DPB: DPBrec; Flag: boolean);
57: (*****
58: ( Formatuje dysk w napedzie "drive", wg danych z tablicy DPB.)
59: ( Jesli "Flag" = true, to sprawdzana jest poprawnosc sforma-
60: ( towania. W przypadku bledu formatowania program jest prze-
61: ( rwyany. )
62: (*****
63: var
64: NoOfTracks, i, j: integer;
65: begin
66: with DPB
67: do begin
68: if SideNess in [$00,$82]
69: then NoOfTracks := TPS
70: else NoOfTracks := 2 * TPS;
71: for j := 0 to NoOfTracks-1
72: do begin
73: write(#13,j);
74: FormatTrack(drive,j,DPB);
75: if not OK
76: then begin
77: case error
78: of 0: write(' Drive not ready');
79: 1: write(' Write protected');
80: else write(' Format failure (',
81: error:1,')');
82: end;
83: exit;
84: end;
85: if flag
86: then for i := 0 to PSPT-1 ( sprawdz czy dobrze )
87: do begin ( sformatowane )
88: DD_Check(drive,j,i);
89: if not OK
90: then begin
91: write(' Error in check:',j:2,i:3);
92: exit;
93: end;
94: end;
95: end; ( of loop over tracks )
96: end;
97: end; ( of Format )
98:
99: procedure WriteBootSector(drive: char; SDS: SDSrec);
100: (*****
101: ( Zapis skroconej specyfikacji dysku w sektorze zerowym )
102: ( zerowej sciezki. )
103: (*****
104: var i: integer;
105: begin
106: if (SDS.DT in [$00,$03]) and (SDS.SDN in [$00,$81])
107: then begin
108: Move(SDS,buf[1],10);
109: for i := 11 to 512 do buf[i] := $E5;
110: DD_Write(drive,0,0);
111: if not OK

```

```

112: then write('#7' Error in write);
113: end;
114: end; ( Fill Zero Sector Zero Track )
115:
116: ($I FMT,PAS )
117:
118: ($I HEI,PAS )
119:
120: procedure AssignSDS(var SDS: SDSrec; drive: char; nr: byte);
121: (*****
122: ( procedura przepisuje jedna z krotkich specyfikacji formatu )
123: ( zadana w tablicach SDS3: SDS5 do rekordu SDS. )
124: (*****
125: var adr: integer;
126: begin
127: case drive
128: of 'A','a': adr := addr(SDS3[nr]);
129: 'B','b': adr := addr(SDS5[nr]);
130: end;
131: Move(Mem[adr],SDS,10);
132: end; ( assign SDS )
133:
134: procedure AssignDPB(var DPB: DPBrec; drive: char; nr: byte);
135: (*****
136: ( procedura przepisuje jeden z formatow zadanych w tablicach )
137: ( DPB3 i DPB5 do rekordu DPB. )
138: (*****
139: var adr: integer;
140: begin
141: case drive
142: of 'A','a': adr := addr(DPB3[nr]);
143: 'B','b': adr := addr(DPB5[nr]);
144: end;
145: Move(Mem[adr],DPB,27);
146: end; ( Assign DPB )
147:
148: (*****
149:
150: var
151: ch, drive: char; finished: boolean;
152: SDS: SDSrec; nr: integer;
153: DPB, OldDPB: DPBrec;
154:
155: begin ( MAIN )
156:
157: Init(drive,nr,'Format','FORMAT');
158:
159: GetDPB(drive,OldDPB); ( zapamietanie poprzedniego DPB )
160: AssignSDS(SDS,drive,nr);
161: AssignDPB(DPB,drive,nr);
162: SetDPB(drive,DPB); ( Zadanie formatu )
163:
164: repeat
165: Writeln('Insert new diskette for drive ',drive,'');
166: Writeln('and strike ENTER when ready or EXIT to abort');
167: repeat
168: read(kbd,ch);
169: ch := UpCase(ch);
170: until ch in [#13,#27];
171: writeln;
172: if ch = #13
173: then begin ( formatowanie ze sprawdzeniem )
174: Format(drive,DPB,true);
175: if OK then WriteBootSector(drive,SDS);
176: if OK
177: then writeln(#13'Format complete,')
178: else writeln(' , aborted!');
179: writeln;
180: write('Format another (Y/N)?');
181: repeat
182: read(kbd,ch);
183: ch := UpCase(ch);
184: until ch in ['Y','N']; Finished := (ch='N');
185: writeln;
186: end
187: else Finished := true;
188: until Finished;
189:
190: SetDPB(drive,OldDPB); ( odtworzenie poprzedniego DPB )
191: end;
192:
193: (*****
194:

```

Uwagi uzupełniające do testu stacji dysków z nr 10/89

W artykule poświęconym testowi stacji dysków 5.25" do komputera Amstrad PCW 8256, a umieszczonym w numerze 10/89, znalazły się pewne nieścisłości i braki. Dotyczą one między innymi czerwonego przełącznika, widocznego na przedniej ścianie, i liczby plików możliwych do przechowywania na dyskietce 5.25".

Ad 1. Opisywana stacja sprzedawana jest w kilku wersjach do wielu komputerów i z różnymi napędami — 40 lub 80 ścieżek. Wyłącznik zasilania znajduje się zawsze na tylnej ścianie obudowy, natomiast wyłącznik widzianny z przodu, zależnie od wersji, służy do zmiany strony lub do zmiany trybu pracy — 40/80 ścieżek.

Ad 2. W systemie CP/M pojemność dyskietki jest określona przez liczbę jednostek alokacji pamięci i przez liczbę pozycji w katalogu. W opisywanym przypadku tych miejsc w katalogu jest rzeczywiście 256, ale taka liczba pli-

ków nie zmieści się na dyskietce, ze względu na zbyt małą liczbę bloków alokacji. Przedstawiony w artykule format jest nie najszcześliwszą adaptacją oryginalnego formatu dla stacji 80-ścieżkowej. Osobiście używam innych formatów, dostępnych dzięki programowi Format (opis — „Operacje dyskowne... cz. III”).

Program ten ułatwia korzystanie z dodatkowej stacji i, razem z programami XTREE.COM (wersja CP/M'owa) oraz IBM.COM (transfer dyskietek IBM-PCW), istotnie zwiększa satysfakcję z dokonanego zakupu.

W prezentowanym tekście nie popierałem stosowania napędu 80-ścieżkowego — niesłusznie. Mimo większej ceny jest on lepszy (większa pojemność — 720-800KB) i nie wymaga, jak napisałem, stosowania dyskietek typu HD, ale tylko dyskietek DD i QD (Quad Density). Te ostatnie, oferowane przez Stilon w cenie 4.5 zł, są niezłej jakości i doskonale nadają się do pracy.

Jonasz Mayer

TEST

interface'u
dyskowego
do komputera
Amstrad CPC 464

Wśród potencjalnych Czytelników „Bajtku” znajduje się z pewnością wielu posiadaczy komputera Amstrad CPC 464, niezadowolonych z dotychczasowej tematyki klanu, poświadczonego w dużej mierze poważniejszym zastosowaniem, o które trudno przy braku stacji dysków. Osoby te z pewnością pocieszy fakt, że za stosunkowo niewielkie pieniądze mogą nabyć kontroler umożliwiający korzystanie przez 464 z jednego lub dwóch napędów dyskowych.

Obudowa interface'u kontrolera dyskowego ma rozmiary 184x73x21 (mm) i niewielki ciężar. Wykonana jest z metalu i wygląda dość estetycznie. Do komputera kontroler przyłączany jest poprzez 50-stykowe złącze krawędziowe. Wewnątrz obudowy znajduje się kilka układów scalonych i parę elementów biernych. Podstawową rolę odgrywają kości: 765 i EPROM z programem obsługi. Dołączenie napędu odbywa się przez gniazdo DB25. Układ sygnałów odpowiada standardowi stosowanemu w stacjach 5.25" do komputera SpectraVideo SVI — 738, sprzedawanych kiedyś przez CSH. Opis tego standardu przedstawiono w „Bajtku” 3—4/90. Czasami producent preferuje swój własny układ systemu połączeń. W takim wypadku należy to uwzględnić przy zakupie stacji dysków. W nowszych wersjach interface'u stosowane jest złącze krawędziowe, takie same, jak w CPC 6128. Rozwiązanie to ma swoją zaletę, ponieważ można wtedy stosować typowy kabel połączeniowy (standard IBM PC) i przyłączenie dwóch stacji nie wymaga wykonania specjalizowanego rozgałęziacza, który, ze względu na wysoką cenę gniazd i wtyków Canon DB 25, jest kosztowny.

Kontroler łącznie z oprogramowaniem w pamięci EPROM pozwala na współpracę komputera z jedną lub dwiema jednostronnymi stacjami dysków 3" lub 5.25". Nawet w wypadku zastosowania napędów dwustronnych dostęp do drugiej strony jest „ręczny” — odbywa się za pomocą specjalnego przełącznika w obudowie stacji. Nie stosuje się też napędów 80-scieżkowych. Najczęściej, ze względu na cenę dyskiety, interface sprzedawany jest ze stacją 5.25" (40T) np. tą, która była opisana w „Bajtku” 10/89.

Oprogramowanie

Dzięki oprogramowaniu zawartemu w pamięci typu EPROM, kontroler umożliwia pracę w systemie operacyjnym AMSDOS. Różnice na tym poziomie w stosunku do CPC 6128 są niewielkie i wynikają z mniejszej pamięci operacyjnej 464, wynoszącej 64 KB. Nie ma to żadnego wpływu na gry i nabycie interface'u razem ze stacją istotnie podnosi komfort korzystania z takiego zestawu rekreacyjnego.

Przyznam się szczerze, że mnie bardziej interesowały dydaktyczne możliwości sprzętu, wynikające z połączenia stacji dysków do komputera. I w tym wypadku nie jesteśmy zawiedzeni. Dyskieta z oprogramowaniem dostarczana łącznie z interface'm zawiera pełny system operacyjny CP/M 2.2. Dzięki programom FileCopy, CopyDisc i ChkDisc możliwa jest wymiana plików między dyskami, nawet przy użyciu tylko jednego napędu. Niewielki, w porównaniu z CPC 6128, obszar TPA — 39 KB utrudnia trochę wykorzystanie wszystkich dostępnych w systemie CP/M programów.

W szczególności praca z Turbo Pascalem wymaga pewnej dyscypliny. Po załadowaniu programu dostępny obszar roboczy ma tylko 7 KB, a nakładą to warunki na strukturę uruchamianych programów własnych. Należy je podzielić na kawałki tekstów o rozmiarach mniejszych niż 7 KB, a program główny powinien być możliwie najkrótszy i może zawierać tylko instrukcje INCLUDE. Przy zachowaniu takiego reżimu pracy możliwe jest, przy kompilacji na dysk!, tworzenie kodu wynikowego o rozmiarach ponad 30 KB.

Udało mi się m.in. skompilować kilka, nawet długich, programów z dyskiety Turbo Tutora (MicroCalc), a także program BTREE — przykładowa baza danych — z dyskiety Turbo Toolbox. Z powodu małej pamięci nie jest możliwe uruchomienie programu TINST i dlatego dopasowanie Turbo Pascala do pracy z terminalem oferowanym przez 464 musi odbywać się na innym komputerze (np. 6128). Nie powiodło się natomiast uruchomienie procedur graficznych odwotujących się do ROM'u a podobnych do tych, jakie przedstawiono w „Bajtku” 3/89 dla HiSoft Pascala. Myślę, że jest to tylko kwestia czasu i proszę osoby, które to zrobiły, o kontakt z Redakcją.

Podsumowanie

Prezentowany interface pracował bez zarzutu przez ponad pół roku z jedną lub dwiema stacjami (3" i 5.25"). Wygląda estetycznie, jest solidnie zbudowany, w miarę tani (400 tys. zł) i może być polecony wszystkim użytkownikom komputera Amstrad CPC 464. Ze względu na możliwość pracy w systemie operacyjnym CP/M, namawiałbym szkoły lub osoby zainteresowane w poważniejszym wykorzystaniu sprzętu do jego nabycia.

Przypominam też, że standardowy format dyskiety Amstradów to 3 cale i że osoby kupujące razem z interface'm stację 5.25" muszą pamiętać o przeniesieniu potrzebnych programów i zbiorów na ten właśnie format. Niekiedy usługi takie świadczy firma Cieślowski & ska.

Jonasz Mayer

Testowany interface otrzymaliśmy od firmy Cieślowski & ska, tel. 29-89-31. Dziękujemy.

—TIMEX— BEZ TAJEMNIC (1)

Nie napisano wiele o tej portugalskiej kopii ZX Spectrum. W dodatku wszystkie te opisy dotyczyły tylko nowych trybów graficznych i gier, które nie działają na Timexie. Pozostało jeszcze wiele spraw nie poruszonych. Głównie dlatego, że potrzebna jest do tego gruntowna wiedza o Timexie — jego budowie i działaniu.

Ulotka dołączona do instrukcji wspomina, że różnice pomiędzy Timexem a Spectrum są minimalne i tylko ok. 5% gier nie działa na Timexie. Nie wyjaśnia ona jednak przyczyny. Czas więc najwyższy, by stworzyć coś na kształt szczegółowej listy różnic pomiędzy tymi komputerami. Nie będzie to prawdopodobnie opis kompletny, gdyż powstał na podstawie testów. Pozostaje więc pole do popisu dla Czytelników „Bajtku”.

Do rozpoczęcia testów zmusiło mnie dziwne zachowanie Timexa. Dobrym pretekstem było skończenie się gwarancji.

Już po zdjęciu obudowy rzucają się w oczy pierwsze poważne różnice. Timex został zaprojektowany z wyjątkowym rozmachem i nie jest to niewolnicza kopia. Wspólne ze Spectrum pozostały tylko niektóre oporniki, kwarce, mikroprocesor i modulator TV. Oprócz tego są już tylko kości RAM, EPROM w miejsce oryginalnego ROM-u, dwa układy LS157 zamiast czterech, układ LS244 do obsługi joysticka i oczywiście całkiem nowa płytka drukowana.

Wiadomo, że Timex ma bogatsze niż Spectrum możliwości graficzne (szkoda, że tak rzadko wykorzystywane). Zawdzięcza on to nowej ULI. Została ona wykonana na zamówienie w obudowie kwadratowej (4x17 nóżek). Przejęła wszystkie funkcje ULI ze Spectrum i dodatkowo trzech-czterech układów scalonych. Oprócz nowej grafiki ma także inne funkcje: może wyłączyć spod kontroli mikroprocesora część lub całą pamięć (ROM i RAM), może wyłączyć też generowany przez siebie co 1/50 sekundy sygnał przerwania maskowania.

Zanim rozpocznę szczegółową listę różnic, uciechę właścicieli Timexów informacją, że niektóre egzemplarze mają fabrycznie zamontowane 80 KB RAM. Zawierają one 16 KB tzw. VIDEO RAM-u i dwa banki po 32 KB RAM każdy. Niestety, nie można programowo wykorzystać drugiego banku 32 KB bez ingerencji w obwód elektryczny płytki drukowanej. Pierwsze próby wykazały, że przeróbka jest możliwa i stosunkowo prosta; przedstawimy ją wkrótce w „Bajtku”.

1. Tryby graficzne

Wszystkie tryby graficzne uzyskuje się przez rozkaz OUT 255, nr. Jednocześnie wartość aktualnego trybu graficznego można odczytać np. PRINT IN 255. Po włączeniu Timexa zawsze ustawiony jest tryb grafiki Spectrum — zawartość portu 255 wynosi 0. Zapewnia to drobna i jedyna zmiana w ROM-ie. Pod adresami 4762 i 4763 zamiast wartości 10,12 (#0A, #0C) oznaczających adres skoku do procedury drukującej napis „© 1982 Sinclair...” jest adres skoku na koniec inter-

pretera Basic-a w ROM-ie po adres 14446. Są tam trzy nowe rozkazy:

14446 #386E #D3 #FF OUT (#FF) A wysłanie zawartości
14448 #3870 #CD #0A OC CALL #0COA A na port 255, wydruk
14451 #3873 #C9 RET „©”, powrót pod 4764

Zainteresowanych samodzielną obsługą rozszerzonej grafiki odsyłam do artykułu w nr 1/88 „InforMika”. Przypominam, że są cztery podstawowe tryby: [O — tryb Spectrum; komórki pamięci od 16384 do 22527 (#4000—#57FF) określają treść ekranu, od 22528 do 23295 (#5800—#5AFF) — atrybuty,

- 1 — tryb podobny do poprzedniego, ale treść ekranu rozpoczyna się od 24576 (#6000), a nie 16384 (atrybuty od 30720 (#7800)),
- 2 — adresy treści ekranu są takie jak w trybie Spectrum, ale każdemu bajtowi treści odpowiada bajt atrybutów znajdujący się 8192 bajty dalej,
- 6 — tryb podwojonej rozdzielczości zostanie omówiony później,

Przeanalizujemy teraz poszczególne bity portu 255:

- OUT 255, 7 6 5 4 3 2 1 0
- bit 0 — zapalenie go powoduje, że ULA konstruuje obraz TV, pobierając informacje z adresów #6000—#7AFF zamiast #4000—#5AFF
- bit 1 — zapalenie powoduje, że ULA pobiera informacje o atrybutach z adresów #6000—#77FF zamiast #5800—#5AFF
- bit 2 — zapalenie go włącza tryb podwojonej rozdzielczości (64 kolumny x 24 wiersze tekstu — 512x192 punktów). W kolumnach parzystych umieszczana jest treść ekranu, a w kolumnach nieparzystych zawartość atrybutów ekranu
- bity 3, 4 i 5 określają kolor tła wspólny dla całego ekranu:

bit 5	bit 4	bit 3	kolor
0	0	0	czarny
1	0	0	niebieski
2	0	1	czerwony
3	0	1	fioletowy
4	1	0	zielony
5	1	0	jasnoniebieski
6	1	1	żółty
7	1	1	biały

kombinacje bitów 0, 1 i 2 dają ciekawe efekty:

OUT 255, 6 — pełny tryb podwojonej rozdzielczości kolumny parzyste na podstawie komórek #4000—#57FF, nieparzyste na podstawie #6000—#77FF. Kolory określają bity 3, 4 i 5, czyli tło jest czarne, a tło białe,

bit 6 — zapalenie go powoduje wyłączenie generowania przerwań maskowalnych przez układ ULA. Przekonuje o tym prosty programik:

10 OUT 255, 64
20 OUT 255, 0
który wykona się bez zakłóceń. Wystarczy teraz dopisać:

15 PAUSE 0
aby komputer się „zawiesił”. Powodem jest wyłączenie przerwań uniemożliwiające odczytywanie klawiatury i przejście z linii 15 do linii 20 i zakończenie programu,

bit 7 — nie używany. cdn.

Marek Sawicki

GRAFIKA TIMEXA

Dotychczas mało się mówiło, a raczej dużo milczało o rozszerzonych możliwościach graficznych Timexa.

Przy okazji początku cyklu o jego wnętrzu proponujemy dwie procedurki maszynowe, które pomogą (usprawnią, poprawią itp.) w tworzeniu grafiki podwyższonej rozdzielczości.

GRAF:

Program ten powoduje przeniesienie ekranu w rozdzielczości 256 * 192 na ekran 512 * 192 „rozciągając” każdy bajt. Tak przeniesiona zawartość może być podretuszowana, niestety na razie tylko przy pomocy PLOT. Jestem w trakcie opracowywania komend DRAW, CIRCLE do podwyższonej rozdzielczości.

Po wpisaniu tekstu źródłowego pod GENS i skompilowaniu lub wpisaniu programu ładującego Basic-u demonstracja nastąpi po uruchomieniu programu:

```
10 CLEAR 24575: OUT 255,62: LIST
```

```
20 RANDOMIZE USR 5e4: PAUSE 0: STOP
```

KOLOR:

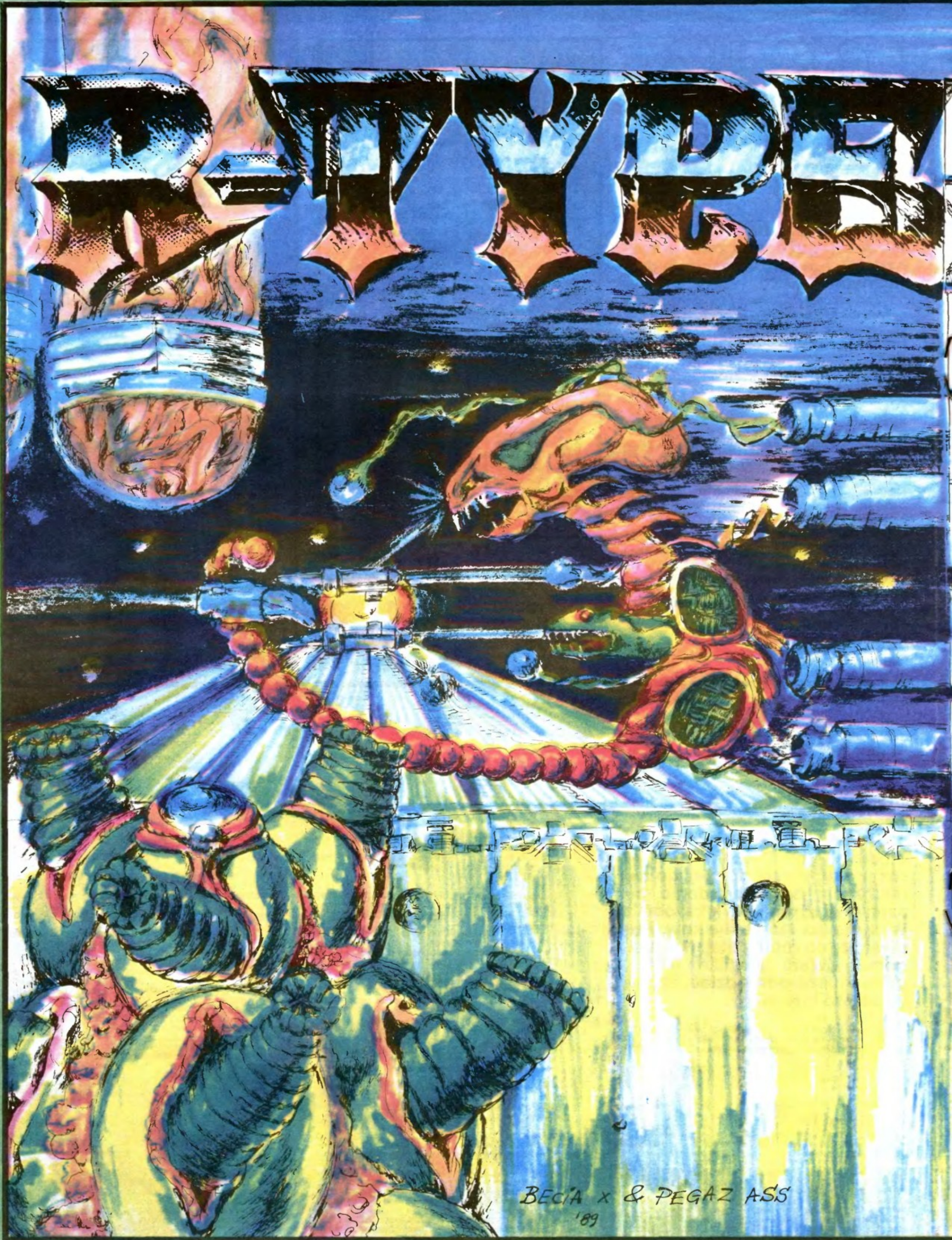
Ten program wykorzystuje fakt przypisania każdemu bajtowi osobnych atrybutów. Po umieszczeniu kodu wynikowego w pamięci proszę uruchomić (np. po NEW) program:

```
10 CLEAR 24575: OUT 255,2: LIST
```

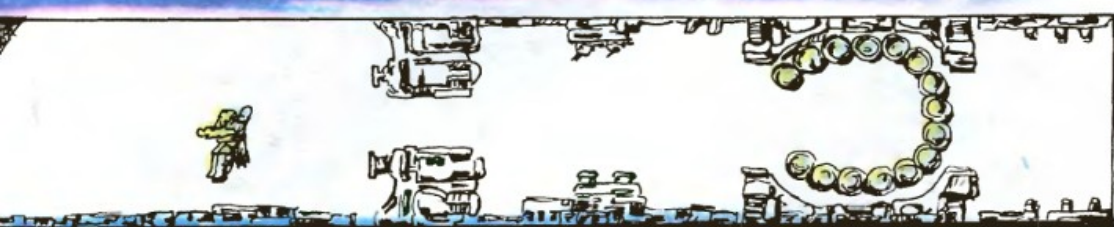
```
20 RANDOMIZE USR 5e4: PAUSE 1: GO TO 20
```

```
KOLOR
: NIC

1 CLEAR 4e4
2 LET S=0: FOR X=0 TO 50: A: RE
D A:
XT X
3 IF S<>5053 THEN PRINT "POPR
AW !": LIST 10: STOP
4 SAVE "KOLOR FOR TMX" CODE SE
4,51
10 DATA 56,131,195,60,230,7,50
,131,195,6,8,33,0,96,17,1,96,197
,1,0,1,119
20 DATA 237,176,60,230,7,193,1
,104,3,33,0,176,17,0,104,1,0,8,229
,104,3,37,176,193,0,112,237,176,2
01
10
20
30
40
50
60
70
80
90
100
110
120
130
140
150
160
170
180
190
200
210
220
230
240
250
260
270
280
290
300
310
320
330
340
350
360
370
380
390
400
410
420
430
440
450
460
470
480
490
500
510
520
530
540
550
560
570
580
590
600
610
620
630
640
650
660
670
680
690
700
710
720
730
740
750
760
770
780
790
800
810
820
830
840
850
860
870
880
890
900
910
920
930
940
950
960
970
980
990
1000
1010
1020
1030
1040
1050
1060
1070
1080
1090
1100
1110
1120
1130
1140
1150
1160
1170
1180
1190
1200
1210
1220
1230
1240
1250
1260
1270
1280
1290
1300
1310
1320
1330
1340
1350
1360
1370
1380
1390
1400
1410
1420
1430
1440
1450
1460
1470
1480
1490
1500
1510
1520
1530
1540
1550
1560
1570
1580
1590
1600
1610
1620
1630
1640
1650
1660
1670
1680
1690
1700
1710
1720
1730
1740
1750
1760
1770
1780
1790
1800
1810
1820
1830
1840
1850
1860
1870
1880
1890
1900
1910
1920
1930
1940
1950
1960
1970
1980
1990
2000
2010
2020
2030
2040
2050
2060
2070
2080
2090
2100
2110
2120
2130
2140
2150
2160
2170
2180
2190
2200
2210
2220
2230
2240
2250
2260
2270
2280
2290
2300
2310
2320
2330
2340
2350
2360
2370
2380
2390
2400
2410
2420
2430
2440
2450
2460
2470
2480
2490
2500
2510
2520
2530
2540
2550
2560
2570
2580
2590
2600
2610
2620
2630
2640
2650
2660
2670
2680
2690
2700
2710
2720
2730
2740
2750
2760
2770
2780
2790
2800
2810
2820
2830
2840
2850
2860
2870
2880
2890
2900
2910
2920
2930
2940
2950
2960
2970
2980
2990
3000
3010
3020
3030
3040
3050
3060
3070
3080
3090
3100
3110
3120
3130
3140
3150
3160
3170
3180
3190
3200
3210
3220
3230
3240
3250
3260
3270
3280
3290
3300
3310
3320
3330
3340
3350
3360
3370
3380
3390
3400
3410
3420
3430
3440
3450
3460
3470
3480
3490
3500
3510
3520
3530
3540
3550
3560
3570
3580
3590
3600
3610
3620
3630
3640
3650
3660
3670
3680
3690
3700
3710
3720
3730
3740
3750
3760
3770
3780
3790
3800
3810
3820
3830
3840
3850
3860
3870
3880
3890
3900
3910
3920
3930
3940
3950
3960
3970
3980
3990
4000
4010
4020
4030
4040
4050
4060
4070
4080
4090
4100
4110
4120
4130
4140
4150
4160
4170
4180
4190
4200
4210
4220
4230
4240
4250
4260
4270
4280
4290
4300
4310
4320
4330
4340
4350
4360
4370
4380
4390
4400
4410
4420
4430
4440
4450
4460
4470
4480
4490
4500
4510
4520
4530
4540
4550
4560
4570
4580
4590
4600
4610
4620
4630
4640
4650
4660
4670
4680
4690
4700
4710
4720
4730
4740
4750
4760
4770
4780
4790
4800
4810
4820
4830
4840
4850
4860
4870
4880
4890
4900
4910
4920
4930
4940
4950
4960
4970
4980
4990
5000
5010
5020
5030
5040
5050
5060
5070
5080
5090
5100
5110
5120
5130
5140
5150
5160
5170
5180
5190
5200
5210
5220
5230
5240
5250
5260
5270
5280
5290
5300
5310
5320
5330
5340
5350
5360
5370
5380
5390
5400
5410
5420
5430
5440
5450
5460
5470
5480
5490
5500
5510
5520
5530
5540
5550
5560
5570
5580
5590
5600
5610
5620
5630
5640
5650
5660
5670
5680
5690
5700
5710
5720
5730
5740
5750
5760
5770
5780
5790
5800
5810
5820
5830
5840
5850
5860
5870
5880
5890
5900
5910
5920
5930
5940
5950
5960
5970
5980
5990
6000
6010
6020
6030
6040
6050
6060
6070
6080
6090
6100
6110
6120
6130
6140
6150
6160
6170
6180
6190
6200
6210
6220
6230
6240
6250
6260
6270
6280
6290
6300
6310
6320
6330
6340
6350
6360
6370
6380
6390
6400
6410
6420
6430
6440
6450
6460
6470
6480
6490
6500
6510
6520
6530
6540
6550
6560
6570
6580
6590
6600
6610
6620
6630
6640
6650
6660
6670
6680
6690
6700
6710
6720
6730
6740
6750
6760
6770
6780
6790
6800
6810
6820
6830
6840
6850
6860
6870
6880
6890
6900
6910
6920
6930
6940
6950
6960
6970
6980
6990
7000
7010
7020
7030
7040
7050
7060
7070
7080
7090
7100
7110
7120
7130
7140
7150
7160
7170
7180
7190
7200
7210
7220
7230
7240
7250
7260
7270
7280
7290
7300
7310
7320
7330
7340
7350
7360
7370
7380
7390
7400
7410
7420
7430
7440
7450
7460
7470
7480
7490
7500
7510
7520
7530
7540
7550
7560
7570
7580
7590
7600
7610
7620
7630
7640
7650
7660
7670
7680
7690
7700
7710
7720
7730
7740
7750
7760
7770
7780
7790
7800
7810
7820
7830
7840
7850
7860
7870
7880
7890
7900
7910
7920
7930
7940
7950
7960
7970
7980
7990
8000
8010
8020
8030
8040
8050
8060
8070
8080
8090
8100
8110
8120
8130
8140
8150
8160
8170
8180
8190
8200
8210
8220
8230
8240
8250
8260
8270
8280
8290
8300
8310
8320
8330
8340
8350
8360
8370
8380
8390
8400
8410
8420
8430
8440
8450
8460
8470
8480
8490
8500
8510
8520
8530
8540
8550
8560
8570
8580
8590
8600
8610
8620
8630
8640
8650
8660
8670
8680
8690
8700
8710
8720
8730
8740
8750
8760
8770
8780
8790
8800
8810
8820
8830
8840
8850
8860
8870
8880
8890
8900
8910
8920
8930
8940
8950
8960
8970
8980
8990
9000
9010
9020
9030
9040
9050
9060
9070
9080
9090
9100
9110
9120
9130
9140
9150
9160
9170
9180
9190
9200
9210
9220
9230
9240
9250
9260
9270
9280
9290
9300
9310
9320
9330
9340
9350
9360
9370
9380
9390
9400
9410
9420
9430
9440
9450
9460
9470
9480
9490
9500
9510
9520
9530
9540
9550
9560
9570
9580
9590
9600
9610
9620
9630
9640
9650
9660
9670
9680
9690
9700
9710
9720
9730
9740
9750
9760
9770
9780
9790
9800
9810
9820
9830
9840
9850
9860
9870
9880
9890
9900
9910
9920
9930
9940
9950
9960
9970
9980
9990
10000
10010
10020
10030
10040
10050
10060
10070
10080
10090
10100
10110
10120
10130
10140
10150
10160
10170
10180
10190
10200
10210
10220
10230
10240
10250
10260
10270
10280
10290
10300
10310
10320
10330
10340
10350
10360
10370
10380
10390
10400
10410
10420
10430
10440
10450
10460
10470
10480
10490
10500
10510
10520
10530
10540
10550
10560
10570
10580
10590
10600
10610
10620
10630
10640
10650
10660
10670
10680
10690
10700
10710
10720
10730
10740
10750
10760
10770
10780
10790
10800
10810
10820
10830
10840
10850
10860
10870
10880
10890
10900
10910
10920
10930
10940
10950
10960
10970
10980
10990
11000
11010
11020
11030
11040
11050
11060
11070
11080
11090
11100
11110
11120
11130
11140
11150
11160
11170
11180
11190
11200
11210
11220
11230
11240
11250
11260
11270
11280
11290
11300
11310
11320
11330
11340
11350
11360
11370
11380
11390
11400
11410
11420
11430
11440
11450
11460
11470
11480
11490
11500
11510
11520
11530
11540
11550
11560
11570
11580
11590
11600
11610
11620
11630
11640
11650
11660
11670
11680
11690
11700
11710
11720
11730
11740
11750
11760
11770
11780
11790
11800
11810
11820
11830
11840
11850
11860
11870
11880
11890
11900
11910
11920
11930
11940
11950
11960
11970
11980
11990
12000
12010
12020
12030
12040
12050
12060
12070
12080
12090
12100
12110
12120
12130
12140
12150
12160
12170
12180
12190
12200
12210
12220
12230
12240
12250
12260
12270
12280
12290
12300
12310
12320
12330
12340
12350
12360
12370
12380
12390
12400
12410
12420
12430
12440
12450
12460
12470
12480
12490
12500
12510
12520
12530
12540
12550
12560
12570
12580
12590
12600
12610
12620
12630
12640
12650
12660
12670
12680
12690
12700
12710
12720
12730
12740
12750
12760
12770
12780
12790
12800
12810
12820
12830
12840
12850
12860
12870
12880
12890
12900
12910
12920
12930
12940
12950
12960
12970
12980
12990
13000
13010
13020
13030
13040
13050
13060
13070
13080
13090
13100
13110
13120
13130
13140
13150
13160
13170
13180
13190
13200
13210
13220
13230
13240
13250
13260
13270
13280
13290
13300
13310
13320
13330
13340
13350
13360
13370
13380
13390
13400
13410
13420
13430
13440
13450
13460
13470
13480
13490
13500
13510
13520
13530
13540
13550
13560
13570
13580
13590
13600
13610
13620
13630
13640
13650
13660
13670
13680
13690
13700
13710
13720
13730
13740
13750
13760
13770
13780
13790
13800
13810
13820
13830
13840
13850
13860
13870
13880
13890
13900
13910
13920
13930
13940
13950
13960
13970
13980
13990
14000
14010
14020
14030
14040
14050
14060
14070
14080
14090
14100
14110
14120
14130
14140
14150
14160
14170
14180
14190
14200
14210
14220
14230
14240
14250
14260
14270
14280
14290
14300
14310
14320
14330
14340
14350
14360
14370
14380
14390
14400
14410
14420
14430
14440
14450
14460
14470
14480
14490
14500
14510
14520
14530
14540
14550
14560
14570
14580
14590
14600
14610
14620
14630
14640
14650
14660
14670
14680
14690
14700
14710
14720
14730
14740
14750
14760
14770
14780
14790
14800
14810
14820
14830
14840
14850
14860
14870
14880
14890
14900
14910
14920
14930
14940
14950
14960
14970
14980
14990
15000
15010
15020
15030
15040
15050
15060
15070
15080
15090
15100
15110
15120
15130
15140
15150
15160
15170
15180
15190
15200
15210
15220
15230
15240
15250
15260
15270
15280
15290
15300
15310
15320
15330
15340
15350
15360
15370
15380
15390
15400
15410
15420
15430
15440
15450
15460
15470
15480
15490
15500
15510
15520
15530
15540
15550
15560
15570
15580
15590
15600
15610
15620
15630
15640
15650
15660
15670
15680
15690
15700
15710
15720
15730
15740
15750
15760
15770
15780
15790
15800
15810
15820
15830
15840
15850
15860
15870
15880
15890
15900
15910
15920
15930
15940
15950
15960
15970
15980
15990
16000
16010
16020
16030
16040
16050
16060
16070
16080
16090
16100
16110
16120
16130
16140
16150
16160
16170
16180
16190
16200
16210
16220
16230
16240
16250
16260
16270
16280
16290
16300
16310
16320
16330
16340
16350
16360
16370
16380
16390
16400
16410
16420
16430
16440
16450
16460
16470
16480
16490
16500
16510
16520
16530
16540
16550
16560
16570
16580
16590
16600
16610
16620
16630
16640
16650
16660
16670
16680
16690
16700
16710
16720
16730
16740
16750
16760
16770
16780
16790
16800
16810
16820
16830
16840
16850
16860
16870
16880
16890
16900
16910
16920
16930
16940
16950
16960
16970
16980
16990
17000
17010
17020
17030
17040
17050
17060
17070
17080
17090
17100
17110
17120
17130
17140
17150
17160
17170
17180
17190
17200
17210
17220
17230
17240
17250
17260
17270
17280
17290
17300
17310
17320
17330
17340
17350
17360
17370
17380
17390
17400
17410
17420
17430
17440
17450
17460
17470
17480
17490
17500
17510
17520
17530
17540
17550
17560
17570
17580
17590
17600
17610
17620
17630
17640
17650
17660
17670
17680
17690
17700
17710
17720
17730
17740
17750
17760
17770
17780
17790
17800
17810
17820
17830
17840
17850
17860
17870
17880
17890
17900
17910
17920
17930
17940
17950
17960
17970
17980
17990
18000
18010
18020
18030
18040
18050
18060
18070
18080
18090
18100
18110
18120
18130
18140
18150
18160
18170
18180
18190
18200
18210
18220
18230
18240
18250
18260
18270
18280
18290
18300
18310
18320
18330
18340
18350
18360
18370
18380
18390
18400
18410
18420
18430
18440
18450
18460
18470
18480
18490
18500
18510
18520
18530
18540
18550
18560
18570
18580
18590
18600
18610
18620
18630
18640
18650
18660
18670
18680
18690
18700
18710
18720
18730
18740
18750
18760
18770
18780
18790
18800
18810
18820
18830
18840
18850
18860
18870
18880
18890
18900
18910
18920
18930
18940
18950
18960
18970
18980
18990
19000
19010
19020
19030
19040
19050
19060
19070
19080
19090
19100
19110
19120
19130
19140
19150
19160
19170
19180
19190
19200
19210
19220
19230
19240
19250
19260
19270
19280
19290
19300
19310
19320
19330
19340
19350
19360
19370
19380
19390
19400
19410
19420
19430
19440
19450
19460
19470
19480
19490
19500
19510
19520
19530
19540
19550
19560
19570
19580
19590
19600
19610
19620
19630
19640
19650
19660
19670
19680
19690
19700
19710
19720
19730
19740
19750
19760
19770
19780
19790
19800
19810
19820
19830
19840
19850
19860
19870
19880
19890
19900
19910
19920
19930
19940
19950
19960
19970
19980
19990
20000
20010
20020
20030
20040
20050
20060
20070
20080
20090
20100
20110
20120
20130
20140
20150
20160
20170
20180
20190
20200
20210
20220
20230
20240
20250
20260
20270
20280
20290
20300
20310
20320
20330
20340
20350
20360
20370
20380
20390
20400
20410
20420
20430
20440
20450
20460
20470
20480
20490
20500
20510
20520
20530
20540
20550
20560
20570
20580
20590
20600
20610
20620
20630
20640
20650
20660
```

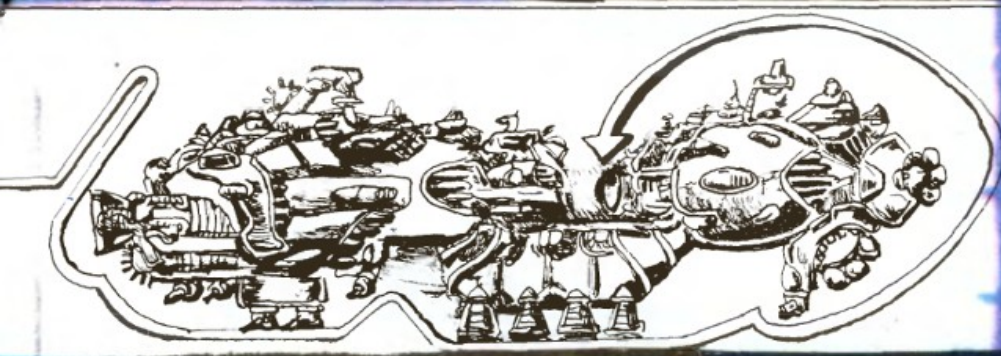
BECIA x & PEGAZ ASS
'89

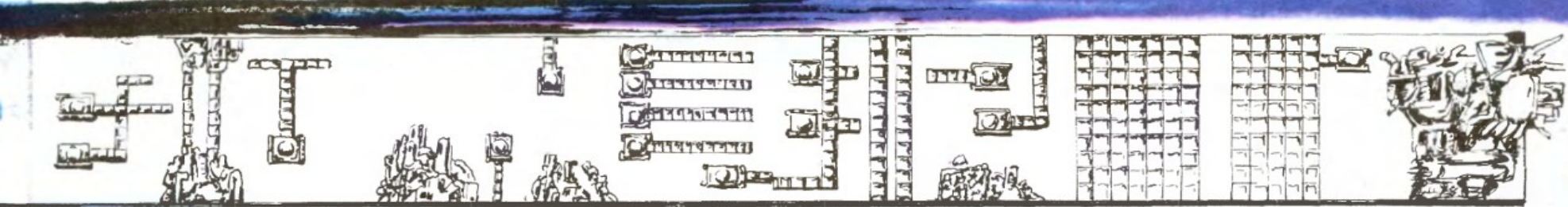
1

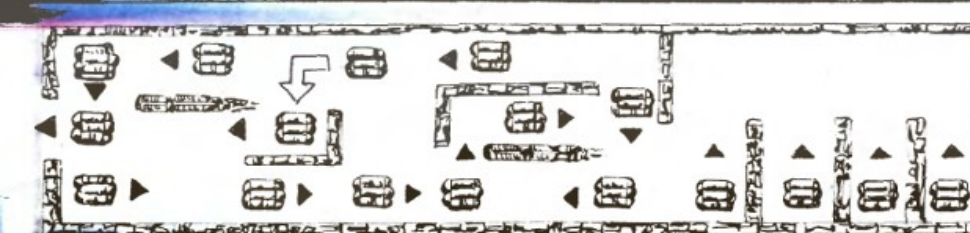
2

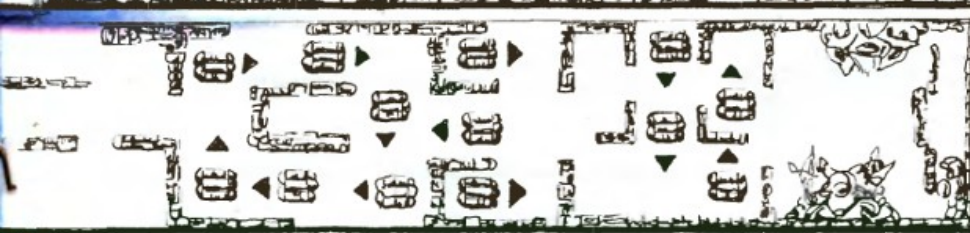
3

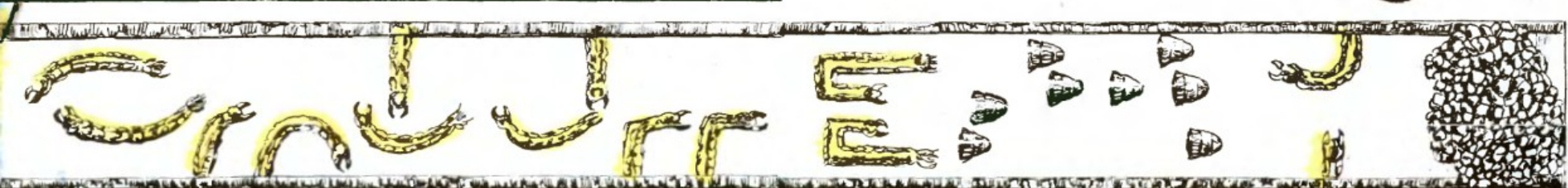
4

5

6

7

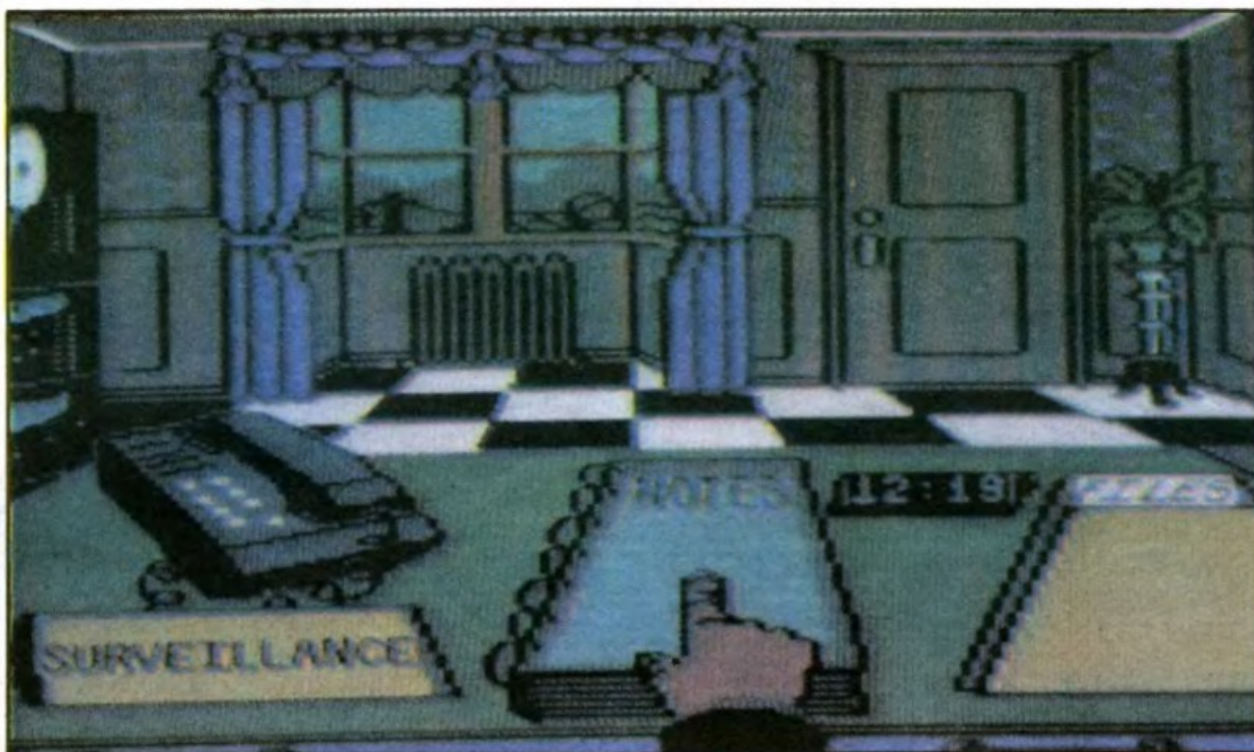
8

10

BAJTKOWA LISTA PRZEBOJÓW 5-6/90

Gry zmieniają się jak w kalejdoskopie. Stare odchodzą, przychodzą nowe i najnowsze, niektóre powracają. W tym miesiącu, a właściwie dwóch miesiącach królują Nietykalni, czyli Untouchables firmy Ocean, gra oparta ściśle na scenariuszu znanego filmu Briana De Palmy. Pojawił się też Test Drive II, również na Spectrum, doskonała symulacja firmy Accolade. Dalej tylko niewielkie przegrupowania.

			ATARI	AMSTRAD	COMMODORE	SPECTRUM
1	THE UNTOUCHABLES	!	<	>	x	x
2	WAR IN MIDDLE EARTH	↑	<	>	x	>
3	HOSTAGES	↑	<	x	x	
4	INDIANA JONES	↓	<	>	x	x
5	ROBBO	↑	>			
6	TEST DRIVE II	!	<	x	x	x
7	RED HEAT	↓	<	>	x	>
8	BATMAN	↓	<	>	x	x
9	TOTAL ECLIPSE	↑	<	>	x	>
10	CABAL	↓	<	>	x	x

KILLED UNTIL DEAD

Zgodnie z tytułem, Twoim zadaniem będzie zabicie Go. Nikt z nas nie wie, kim jest ON. Nie wiemy także, dlaczego mamy GO zabić. Pewne jest tylko, że ON nie pożyje długo, gdy zasiądziemy przed komputerem. Gra ta może wykształcić nowego wspaniałego Sherlocka Holmesa, ale równie dobrze i następcę Kuby Rozpruwacza.

Akcja toczy się w starym, ponurym dworze. Cały dom naszpikowany jest kamerami, a podsłuchy założono nawet na klatkę schodową i w ubikacji. Zainstalowano ten sprzęt na rozkaz Lorda Glansea, który obawiał się zamachu na swoje życie. Oczywiście ponury morderca wykonał swój plan, mimo tych wszystkich zabezpieczeń, i Lorda znaleziono pewnego słonecznego dnia bez głowy, która leżała kilka metrów dalej. Pamiętaj, że gdy nie będziesz ostrożny i uważny, to Twojej głowy prawdopodobnie wcale nie znajdą.

Jesteś samotnym detektywem i w misji odnalezienia zabójcy będziesz dowodził wyłącznie podsłuchami. Wbrew pozorom urządzenia te są bardzo przydatne — dzięki nim można rozmawiać nie ruszając się z miejsca. Wszystkie ważne rzeczy zawsze możesz nagrać i odtworzyć na magnetowidzie.

Oprócz podsłuchów posiadasz także telefon, przez który rozmawiasz ze wszystkimi mieszkańcami domu. Są oni bardzo źle usposobieni do Ciebie i aby wyciągnąć od nich informacje, należy zadać kluczowe pytanie. Stają się po nim bardzo mili i skorzy do współpracy. Posiadasz także notatnik, w którym zapisywane są wszystkie rozmowy, przypuszczalne miejsca i godziny spotkań domowników itp.

Na stole leży teczka z aktami personalnymi, gdzie znajdziesz mnóstwo bardzo ciekawych i przydatnych informacji.

Postacie zamieszkujące dom spiskują za Twoimi plecami, umawiając się na różne tajemnicze spotkania. Ich rozmowy są czasami bardzo pouczające i wyjaśniają dużo rzeczy, np.: skąd wzięła się postać grasująca z nożem po trawniku lub kim był wisielec widoczny z frontowego okna. Niekiedy dialogi toczą się na tematy nudne i nie wnoszą nic nowego do sprawy.

Aby dowiedzieć się o miejscu i godzinie spotkania, należy włamać się do pokoju podejrzanego. Niestety, pilnuje go strażnik, który zadaje Ci pytanie. Trafna odpowiedź procentuje informacjami zebranymi w pokoju, a niewłaściwa — zamknięciem wejścia do niego. Tak więc zadanie nie jest łatwe, choć tak naprawdę, to rozwiązywałeś już trudniejsze...

W sumie, program ten dobry jest na długie, deszczowe wieczory. Możliwość wyboru różnych scenariuszy, a nawet praktyki, jeszcze bardziej go uatrakcyjnia. Wspaniałe tło w postaci muchożer-nych kwiatów, zabójców w pończochach rozwesela smutny wieczór. Nigdy dotąd nie zrobiono programu tak wspaniale oddającego atmosferę zbrodni i oszustwa jak ten.

Firma: ACCOLADE
Komputer: Commodore 64, Spectrum

Luke

JAK REKLAMOWAĆ SIĘ W BAJTKU I NIE TYLKO W BAJTKU

Spółdzielnia „Bajtek” oferuje Państwu kompleksową obsługę reklamową na łamach wydawanych przez nią tytułów:

„Bajtek” — obecny na rynku od ponad pięciu lat
„Moje Atari” — poświęcony komputerom Atari
„Top Secret” — magazyn fanów gier komputerowych, dla wszystkich graczy niezależnie od typu komputera

Ceny ogłoszeń:

1 cm² — 10 tys. zł

strona — 10 mln zł

kolor — odpowied-
nio 100% drożej

minimalny format ogłoszenia — 20 cm²
kolejne formaty — 40, 80, 160, 320, 640 cm²

Oferujemy też reklamy polegające na testach użytko-
wych sprzętu oraz programów — warunki do uzgodnienia.

Reklamy przyjmuje: **Spółdzielnia „Bajtek”**
ul. Wspólna 61
00-687 Warszawa

S.O.S.

INTERNATIONAL KARATE

„Podążał tą drogą

od lat. Zawsze gdy wyruszał z wiadomościami do klasztoru, przechodził przez te niezmiernie przestrzenie górskich ścieżek. I za każdym razem zbacał z drogi, by ujrzeć jezioro Hiuna.

Był już coraz bliżej. Piątym zmysłem wyczuwał i umieszczał jezioro. Rzadkie powiewy przynosiły z sobą zapach wody. Cała okoliczna przyroda wyglądała niebiańsko. Szczyty gór rzucały cienie przypominające boskie stworzenia. Wszędobylska zielona trawa stanowiła wspaniałe podłoże dla nóg. Olbrzymie jaskinie mówiły o nieograniczonej sile natury. Wszystkie te elementy współgrały ze sobą tworząc krajobraz gór Hio.

Niespodziewany pisk porozumiewającej się pary swistaków przypominał mu o Agawie. Kochał ją od dawna, miłością młodzieńca niedoświadczonego jeszcze przez los. Wciąż obawiał się jednak, czy ona odwzajemnia to jego czyste uczucie. Te częste uśmiešky, półsłówka, jakie do niego kierowała, mogły równie dobrze oznaczać uwielbienie, jak i nic nie znaczący flirt. Najbardziej niebezpieczni jednak byli dla niego bracia Han, którzy również zabiegali o jej względy, za co nienawidził ich z całego serca. Marzył o tym, aby Agawa wyznała mu swą miłość, na co sam nie mógł się dotąd zdecydować, lub też odrzuciła go na zawsze. Ciągła niepewność męczyła go coraz bardziej, stając się nie do zniesienia.

Olbrzymia tafa jasnoczerwonego słońca chowała się powoli za wierzchołkami gór. Wiedział jednak, że zobaczy ją za chwilę znowu — każdy zachód było wspaniałe widok z brzegu jeziora.

Gdy ujrzał je, zadrżał ze zgrozy. Niedowierzanie po chwili przemieniło się w dziką nienawiść. To, co zobaczył, było dla niego straszne. Jego dwaj najwięksi wrogowie — Han i jego młodszy brat Han-go — stali nad jeziorem łapiąc rękami ryby, które garnęły się do nich z ekscyzją godną lepszej sprawy.

Nie myślał ani sekundy, wszystko, co robił, kierowane było tylko przez jego podświadomość. Z okrzykiem „Banzai” zaczął biegać w dół. Natychmiast obrócił się, gotowi do obrony przed niespodziewanym niebezpieczeństwem. Przyjęli typową postawę dla południowych odmian karate. Nogi, które były ich najgroźniejszą bronią, rozstawili szeroko.

Od początku nie mieli jednak szans. Zaskoczenie i wściekłość napastnika wraz z dużymi umiejętnościami nie dawały im nadziei. Wyskok z obu nóg, olbrzymie salto w powietrzu i pewne lądowanie tuż obok nich, pokazało im jego klasę. Mieli jednak zamiar walczyć do końca, gdyż

najstraszniejszą myślą dla każdego japońskiego wojownika jest śmierć bez walki. Han i Han-go nie stanowili wyjątku.

Krążył wokół nich powoli i bardzo uważnie. Wiedział doskonale, że pokonać dwóch przeciwników naraz jest prawie niemożliwe. Musiał zaczekać na ich atak i dobrze go skontrolować. To była jego jedyna szansa...

Pierwszy ruszył Han-go. Z niesamowitą szybkością podskoczył do przeciwnika i wyprowadził doskonały cios pięścią w głowę. Popętnił jednak dwa błędy: nie docenił przeciwnika i zaatakował bez wsparcia brata. Karą za to było uderzenie nogi oraz podcięcie, jakie po chwili otrzymał. Han-go przewrócił się, tracąc chwilowo przytomność.

Jego brat Han uderzył szybko, bardzo szybko a mimo to za wolno. Dwa natychmiastowe kopnięcia mierzone w tułów nie doszły celu. Han miał jeszcze tyle czasu, by dwoma sprawnymi i doskonałymi blokami sparować dwie kontry przeciwnika. Natychmiast też odskoczył na bezpieczną odległość. Jego brat Han-go już odzyskiwał przytomność.

Po nieudanych początku postanowili zastosować inną taktykę, obchodzili przeciwnika tak, że cały czas znajdował się między nimi. Gdy zbliżyli się na bardzo małą odległość, podskoczyli szybko i... To był już ich trzeci błąd. Zobaczyli tylko wspaniały podskok przeciwnika i jednocześnie ciosy nogami na obie strony. Nie zdążyli wykonać najmniejszego ruchu, nic nie mogło już im pomóc. Poculi straszliwe...

(...)

Na tym kończy się urwany zapis w księdze magicznej klasztoru mistrza Kio-lao, położonego w górach Hio. Nikt nie wie, jak skończyła się sławna walka braci Han z mistrzem tego klasztoru Tienem. Kto przeżył, a kto zginął? Na to pytanie może odpowiedzieć już tylko błękitna toń jeziora Hiuna.

Każdy z nas ma jednak szansę dokończyć walkę karateków, używając do tego celu komputera z załadowaną do niego grą International Karate. Do dyspozycji mamy wiele różnorodnych ciosów, bloków, widowiskowych wyskoków i podcięć. Pamiętać jednak należy o jednej starej, ale wciąż jarej zasadzie: „gdzie dwóch się bije, tam trzeci... obrywa”.

Firma: Melbourne House

Komputer: Spectrum 48/128, Commodore 64, Atari XL/XE, Atari ST, Amiga

Luke

R-TYPE
opis do mapy

Nie tak dawno, ale i niezbyt niedawno, daleko w Kosmosie, chociaż nawet całkiem blisko, żył ludek niewielki, z waleczności znany. Mąż, wojownik niewielkiego wzrostu był a muskularny i barczysty. Ciężka broń protonowa u pasa mu dyndała, miśka dendrytowa szyję zdobiła. Buty elektromagnetyczne trzymały go przy powierzchni, a i przykopać czasem pozwalały.

Samice ci mieli dorodne, choć jednak niewielkie. Trzymali je w siedzibach, co by po świecie nie wałęsały się, ferment siejąc.

Tysiączków kilka owych Extonów zamieszkiwało niewielką planetkę, której nazwa nic nikomu nie rzeknie. Dość, że żyli ci dostatnio w miarę, na krzyżowe wojny dawali werbować się, uprawiali smaczne śrubsztorny i smarniki w swych ogródkach.

Aż razu pewnego jak grom z jasnego nieba uderzyły na nich wojska obce. Nieznane postacie sporych, błyszczących niklem wojów, co przybyły podbić spokojny lud. Bronił się on zaciekle, cały kunszt wkładając w obronę własnej ziemi. Na nic to. Masy najeźdźców zalały kraj, wybijając niewielkie zastępy tubylców.

I tu zaczęła się smutna historia podbitego ludu. Namieśnik Maniana gniebił ich bezlitośnie, na pożarcie lwonom a synchronom rzucając. Podatkami ich gniotł, paszportów

nie dawał, co dorodniejsze niewiasty do siebie kazał przyprowadzać.

Owa tyrania nie wpływała dobrze na jego popularność. Zawiazał się spisek, by obalić uprzykrzonego najeźdźcę. Ale jak to uczynić, skoro on chroniony jest polem, a i strażników oddanych ma wielu?

Dowiedzieli się spiskowcy, że niedaleko Maniana zbudować kazał planet kilka, skąd energię czerpał i gdzie obwoływał bezpieczeństwo miały swoje. Tak i postanowili zniszczyć centrum planet owych, co by tyrana się pozbyć.

Całe trzy lata kradli i kupowali co się dało, by myśliwiec gwiazdny zbudować. Budową zajął się mistrz Electrox, co ze zmyślności w dziedzinie tej słynął. Myśliwiec ów, ze względu na różniących, miał być typu R. To znaczy, napęd jego fotonowy i odwrotnie skretem skierowany.

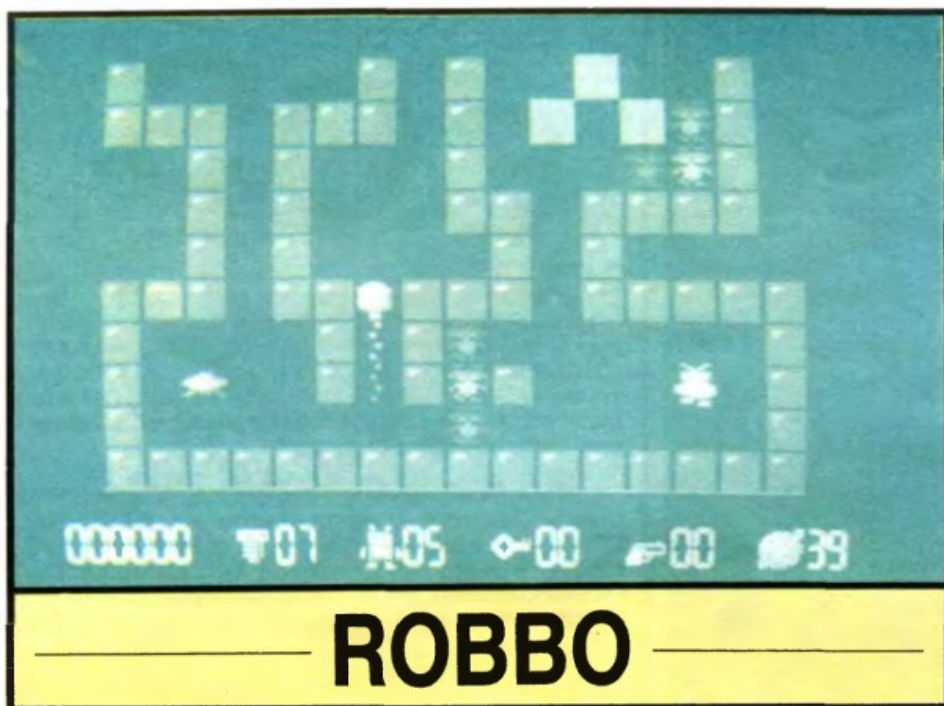
W największej tajemnicy zmontowali myśliwiec i do ataku go przysposobili. Wybrali najrzeczniejszego w statków pilotowaniu i on za sterami zasiadł. Zniszczyć musi system planet energetycznych docierając do ich jądra. Po drodze wiele niebezpieczeństw na niego czyha, ale i przyjazne konstrukcje spotka. Jego misja tajną jest i bardzo niebezpieczną. Jest nudna nieco również, ale cóż uczynić.

Co było po drodze i na miejscu, sami się przekonacie. A gdy wrócił bohater z misji swej dziejowej, na wolnej ziemi witali już go rodacy. A potem żyli długo i szczęśliwie, chociaż właściwie nie wiadomo.

Firma: Ocean

Komputer: Spectrum, Commodore, Amstrad, Atari ST, Amiga

Gen

Wstrętnei Obcy porwali Robbo i umieścili go na jednej z planet odległego systemu gwiazdowego. Może on uwolnić się tylko przelatując małymi kapsułami ratunkowymi kolejno z jednej planety na drugą. Byłoby to bardzo proste — pomimo że planet tych jest aż 56 — lecz żadna z kapsuł nie jest w pełni sprawna. W celu ich uruchomienia Robbo musi pozbierać porzucane na planecie śrubki.

Ponieważ jest to wrogi system planetarny, to na każdej planecie czeka na naszego bohatera wiele niespodzianek. Większość z nich można rozpoznać po wyglądzie, choć przy niektórych długo musiałem się zastanowić — dopóki nie zadziałały. Są tam więc drzwi i klucze do nich, bomby, rozregulowane działa automatyczne, miotacze płomieni, amunicja do pistoletu, teleportery, magnesy, nietoperze, „diabełki”, „oczy” i inne ciekawostki. Trzy ostatnie z wymienionych to nieprzyjemne stworki, które zabijają Robbo, jeśli się do nich zbliży. Najgorsze są „oczy”, bo polują na Robbo, podczas gdy inne stworki nie zwracają na niego żadnej uwagi. Część z przedmiotów powinna być zbierana, gdyż będą one potrzebne do opuszczenia planety. Informacje o aktualnym stanie posiadania Robbo wyświetlane są w dolnej części ekranu.

Rozpoczynając grę, Robbo posiada osiem „żyć” i pistolet bez amunicji. Zarówno amunicję, jak i dodatkowe „życia” można znaleźć na niektórych planetach. Niestety, o ile dodatkowe „życie” pozostaje, to amunicja nie mieści się do kapsuły ratowniczej i na kolejnej planecie trzeba jej szukać od początku. Czasem napotyka się niespodziankę ukrytą w znaku zapytania. Należy w nią strzelić lub przesunąć tak, aby trafiło w nią działo. Konieczna jest jednak najwyższa ostrożność. Można bowiem w ten sposób zdobyć dodatkowe „życie”, śrubkę, ale także mogą to być „oczy”, które natychmiast rozpoczynają polowanie na Robbo.

Zabawa jest doskonała i gra wciąga niesamowicie. Nie trzeba tu wielkiej zręczności, choć trochę jej jest niezbędne. Przede wszystkim konieczne jest wykrycie sposobu wydostania się z każdej planety. Największą atrakcyjność gry stanowi niepowtarzalność rozwiązań — na każdej planecie inny jest sposób postępowania. Wprawdzie pewne elementy przypominają inne gry, lecz ich połączenie jest oryginalne i dało doskonały efekt.

Obsługa gry jest bardzo prosta, a ponadto po wczytaniu gry wyświetlana jest instrukcja w języku polskim. Robbo sterowany jest joystickiem lub klawiszami ze strzałkami. Należy jednak bardzo uważać — niekiedy błędne wykonanie kilku pierwszych ruchów uniemożliwia już opuszczenie planety. Nie powinno się także wykonywać zbędnych przesunięć obiektów (tych, które można przesunąć), gdyż pozornie przeszkadzające skrzynki, bomby itp. mogą się w końcu okazać niezbędnymi do przejścia na następny poziom.

Na gracza, który szczęśliwie pokona wszystkie poziomy i zakończy grę, czeka niespodzianka: na ekranie pojawi się napis. Producent obiecuje pierwszym pięciu graczom, którzy podadzą treść tego napisu, bezpłatny egzemplarz następnej gry o roboczym tytule „Misja”.

Na zakończenie informacja dla tych, którym nie wystarcza osiem „żyć”. Podczas wyświetlania instrukcji po odczytaniu programu należy wpisać na klawiaturze imię i nazwisko autora oddzielone od siebie spacją:

„JANUSZ PELC”

Po naciśnięciu przycisku joysticka gra rozpoczyna się normalnie, lecz teraz Robbo ma 80 „żyć”!

(ziew)

Autor: Janusz Pelc
Producent: Laboratorium Komputerowe „Avalon”
Komputer: Atari XL/XE

ZAGRAJMY W TO JESZCZE RAZ

FAIRLIGHT	34413, 234	
	34414, 234	
	34420, 234	
	34421, 234	
FALCON PATROL	SYS 20992	L
	16764, 234	
	16765, 234	
FALCON PATROL	RUN 16764, 36	
	16705, 2	
FALCON PATROL 2	SYS 16640	
	9564, 234	
	9596, 234	
FEUD	16404, 15	
	17591, 1-40	
FINAL CONQUEST	SYS 16384	
	23407, 234	
	23408, 234	
	23409, 234	
	23415, 234	
	23416, 234	
	23417, 234	
	23423, 234	
	23424, 234	
	23425, 234	
FINDERS KEEPERS	29787, 76	
	29788, 96	
	29789, 116	
	SYS 49152	L
FIRE ANT	17568, 100	L
	*17568, 20	L
FIRE FLY	4527, 165	
	*4301, 173	
FIRE TRAP	SYS 4301	
	7500, 234	
	7501, 234	
FIRELORD	SYS 4096	L
	7852, 205	L
	*3740, 99	
	5721, 238	
	SYS 2304	
FIRETRACK	12285, 234	
	12286, 234	
	12287, 234	
	SYS 9216	L
FIRETRAP	7500, 234	
	7501, 234	
	SYS 4096	
FIST 2	6701, 255	
FLAK	4798, 36	L
FLASCHBIER 2	9963, 205	
FLASH GORDON	SYS 26763	L
	25903, 234	
	25904, 234	
	SYS 12288	L
FLIP & FLOP	16505, 0	L
FLYING SHARK	54462, 201	L
FRIGHTMARE	21840, 0	
	21841, 4	
	SYS 16384	L
FROGGER	22341, 173	
	22347, 173	L
FROGGER SEGA	22341, 173	L
FRANTIC FREDDIE	34535, 24	L
	*3118, 234	
	3119, 234	
	*36364, 234	L
	*31887, 255	?
	31887, 50	?
FORT APOKALYPSE	36364, 234	
	36365, 234	
	36366, 234	
	36367, 234	L
	*36339, 153	L
	*36539, 255	L
	*36353, 234	L
	*36366, 153	L
	*14697, 0	BONUS
	14760, 0	TANK
	36366, 0	
	*31887, 50	
	*34535, 24	
G		
GALAGA	17388, 165	L
	*17288, 165	
	*17383, 230	
	*17788, 165	
	17383, 173	
	17388, 173	
GALAXIONS—ACTIVI.	7865, 230	
GALAXIONS	7065, 230	
	17288, 165	L
	*7365, 230	?

REWELACJA ROKU:

Każdy komputer jest wart tylko tyle, ile programy do niego. To tłumaczy ekspansję IBM-ów oraz niebywałą popularność Spectrum. Ciągłe pojawiające się gry, użytki i „demka” nie pozwalają wielu użytkownikom pozbyć się swoich Spectrumienek.

Stacja dysków i generator AY to teraz podstawowe pudełko na stole z komputerem. Stacja oprogramowana jest słusznie, zważywszy niekonsekwencje portugalskiego producenta, który nie dość, że wyprodukował urządzenie bez jakiegokolwiek dokumentacji, to całkowicie umyślnie od produkcji oprogramowania. Na szczęście Polak potrafi i mamy już mnóstwo użytkowników i przeróbek gier. Oprócz tego nad zgłębieniem tajemnic systemu TOS pracują nasi najlepsi i rezultaty poznacie wkrótce.

Natomiast AY-grek oprogramowany jest wprost oszałamiająco. Niezliczona ilość „dem”-onstracji i gier mile dla ucha wykorzystuje to cudo. Możliwe jest również tworzenie muzyki, a to za pośrednictwem opisywanego niedawno programu **The Music Box 128**. Jest on niezły, lecz z dzisiejszej perspektywy jedynie zadowalający.

Powstało jednak COŚ, co odwróciło głowy muzyków i muzykantów z powrotem w kierunku Spectrum. Twórca nazywa się **Sound Tracker** i jest REWELACYJNY!

Jak to było? Twórczo zapłodniony przez p. Macieja Wrońskiego — z zawodu muzyka, z zamiłowania Spectrumowca — znany posiadaczom So-So Copy, Mega Phantom i graczom Jarosław Burczyński pół roku pracował nad prawdziwym programem muzycznym. Inwencje i niektóre rozwiązania czerpał z „playerów”, czyli odgrywczy oryginalnych melodii z gier, zaś szatę graficzną i ogólną konstrukcję zapożyczył z wersji z Amigi, ulepszając je nieco.

Każdemu, kto ujrzał **Sound Trackera** w akcji, przechodzi do głowy pięć liter: AMIGA. My byliśmy tymi szczęśliwcami, którzy mieli okazję testować program, zanim kto-

kolwiek o nim usłyszał. I gwarantujemy — jest taki, jaki powinien być oryginalny zachodni program użytkowy, sprzedawany w domach towarowych za \$99.99.

Główna myśl to zapis muzyki w postaci trzech słupków nut. Nuty opisywane są oznaczeniem literowym (klawiatura jak w fortepianie); dostępne jest osiem oktaf. Słupki mają do 64 wierszy i stanowią tzw. patterny, czyli tablice danych dla trzech kanałów. Pamięć pozwala na zapisanie do 31 takich tablic, przy czym ich długość może być mniejsza.

Oprócz oznaczeń nut i numerów oktaf w patternach zapisuje się (oddzielnie dla każdego dźwięku): numer brzmienia (instrumentu) i komendę ustalającą standardową obwiednię AY-greka lub ozdobiak.

Wbudowanym edytorem można zdefiniować 15 brzmień, podając w postaci diagramu układ głośności i szumów oraz rozkład półdźwięków wchodzących w zakres brzmienia. Każde brzmienie może być oprócz tego zmodyfikowane ozdobiakiem, więc teoretycznie do dyspozycji są 1024 brzmienia.

Program używa dwóch menu: edycyjnego i pozostałych opcji. Jako pamięć zewnętrzną pomysłany został dysk, lecz w toku są prace nad wersją taśmowo-dyskową.

Możliwy jest zapis i odczyt: ułożonego utworu, jednego z 15 brzmień i jednego z 15 ozdobiaków. Oprócz tego zmiana tempa, przenoszenie i czyszczenie fragmentów utworu bądź transpozycja nut.

Menu edycyjne pozwala na zapisanie patternów, zdefiniowanie brzmień i ozdobiaków oraz ułożenie utworu. Ta ostatnia czynność polega na podaniu kolejności patternów, które mają być odgrywane. Bardzo ciekawy jest system ustalania tej kolejności, przez przewijanie dwóch liczników — „Position” i „Pattern”. Podobny system posiadają komendy zapętlania obwiedni dla brzmień.

Pełny wykaz możliwości i szczegółowy opis opcji znajduje się w obszernej instrukcji dołączanej do programu.

Autor nie zapomni o bajrach, jak np. trzydziestostupkowy kolorowy analizator

SOUND TRACKER!

POSITION	AY	0001	PATTERN	1: ON	
PATTERN	AY	0001	PLAY	2: ON	
HEIGHT	AY	0000	STOP	3: ON	
LENGTH	AY	0016	EDIT	ORN.EDIT	
SAMPLE	AY	0000	OCT: 1	SAMP.ED.	
REPEAT	AY	0000	QUIT	MODE:WORK	
REPLEN	AY	0001	P:01	AY	OTHER

E0	H-4	0000	A-3	0000	A-2	0000
E1	---	0000	---	0000	---	0000
E2	A-4	0000	A-3	0000	A-2	0000
E3	---	0000	---	0000	---	0000
O0	D-5	1F01	D-4	1F01	D-3	1F01
O1	---	0000	---	0000	---	0000
O2	---	0000	---	0000	---	0000
O3	---	0000	---	0000	---	0000
O4	---	0000	---	0000	---	0000

SPECTRUM ANALYZER

SPECTRUM ANALYZER

częstotliwości dźwięku, porządna oprawa graficzna, strzałka sterowana joystickiem i klawiatury oraz możliwość włączania i wyłączania kanałów (podczas gry).

Napisaną muzykę, która w wersji źródłowej może zajmować do 20 KB, można skompilować osobnym programem. Jest on zadziwiający, gdyż oprócz tego, że odgrywa muzykę podczas współpracy ze stacją i kompilacji, to tworzy z tekstu źródłowego muzyki kod wynikowy z playerem, do użycia we własnej (lub cudzej) grze, demie itp. Kod generowany jest od dowolnego adresu i odpowiada standardom w swej dziedzinie.

Na **Sound Trackerze** powstało już kilka melodii autorstwa w.wym. p. Wrońskiego. Można się spodziewać wysypu wspaniałych

dem, jak tylko upowszechni się **Sound Tracker**. Jestem pewien, że w końcu trafi i za granicę, gdzie wielu ludziom opadną szczęki.

Tymczasem autor, Jarosław Burczyński, ma lat 18. Jest zadziwiający, kto naprawdę potrafi w Polsce pisać programy. Przeważająca większość współpracowników „Bajtka” to ludzie w tym wieku lub młodszy. To do nich należy przyszłość informatyki, jeśli pójdą w dobrym kierunku. Dziś są pionierami, samoukami, jutro będą kształcić wysoko kwalifikowane kadry programistów. Okazuje się, że nie nowoczesny sprzęt i nie najnowsze oprogramowanie tworzy fachowca, lecz prawdziwa pasja.

Marcin Przasnyski

I.N.L.I.N.E

Pisanie programów w Pascalu na Spectrum jest bardzo przyjemne do momentu, w którym chcemy skorzystać z jakiegoś niestandardowego rozwiązania — na przykład z podprogramu w kodzie maszynowym. Jeżeli nawet pominiemy wszystkie problemy związane z przekazywaniem danych, zostanie nam jeszcze jeden kłopot — mozolne przepisywanie kodu maszynowego do instrukcji **inline**. Nie ma problemu, gdy kawałek kodu ma pięć czy dziesięć bajtów, chociaż i to potrafi doprowadzić człowieka do białej gorączki, zwłaszcza gdy równocześnie trzeba dokonywać „ręcznej” asemblacji. Gorzej, gdy podprogram składa się z kilkudziesięciu albo i więcej bajtów. Żeby uniknąć kłopotów, przygotowałem prezentowany program. Przy jego pomocy można nagrać na taśmę gotową instrukcję **inline**, w formacie stosowanym przez kompilator. Przed uruchomieniem programu trzeba w pamięci komputera przygotować, np. przy pomocy GENSA, kod przeznaczony do instrukcji **inline**. Program zapyta o trzy rzeczy — adres początkowy i końcowy kodu oraz o adres pierwszego bajtu obszaru, w którym zostanie przygotowany blok danych do nagrania na taśmę. Po przygotowaniu danych potrzebna jeszcze będzie nazwa i można nagrywać (i weryfikować).

Marcin Borkowski

```

20 INPUT "Początek kodu ";ad1
30 INPUT "Koniec kodu ";ad2
40 INPUT "Pole robocze ";robo
50 LET rob=robo: LET nl=1: GO SUB 500
60 POKE rob,1: LET rob=rob+1
70 LET h$="INLINE(": GO SUB 400
80 LET licz=0
90 LET h$=STR$ PEEK ad1+", "
100 GO SUB 400
110 LET licz=licz+1: LET ad1=ad1+1
120 IF ad1=ad2 THEN GO TO 170
130 IF licz<>6 THEN GO TO 90
140 LET h$=CHR$ 13: GO SUB 400
150 LET nl=nl+1: GO SUB 500
160 LET h$=CHR$ 8: GO SUB 400: GO TO 80
170 LET rob=rob-1: LET h$=");"+CHR$ 13
180 GO SUB 400
190 INPUT "Nazwa zbioru "; LINE n$
200 LET nl=rob-robo: GO SUB 500
210 SAVE n$CODE rob-2,2: SAVE n$CODE robo,nl
220 PRINT "Przeviń taśmę do weryfikacji..."
230 VERIFY n$CODE : VERIFY n$CODE
240 STOP
400 FOR i=1 TO LEN h$
410 POKE rob,CODE h$(i): LET rob=rob+1
420 NEXT i: RETURN
500 POKE rob,nl-256*INT (nl/256)
510 POKE rob+1,INT (nl/256)
520 LET rob=rob+2: RETURN

```


Program SYNTHSET służy do cyfrowego zapamiętywania dźwięków w pamięci komputera — czyli do tworzenia SAMPLINGU. Na czym polega istota owego procesu zwanego sampligiem (czy jak kto woli, próbkowaniem)? Jest to proste: komputer co pewien czas testuje port, do którego jest podłączone urządzenie wytwarzające dźwięk i odpowiednio zapisuje w pamięci jedynek lub zero (bity).

Od długości przerw między takimi testami uzależniona jest jakość samplingu — im te przerwy są krótsze, tym dźwięk zostanie wierniej zapisany w pamięci maszyny, ale zajmuje więcej miejsca.

Mój program testuje port gniazda **EAR (IN #FE)**, a odzwierciedla zapisane dźwięki za pomocą układu **AY3-8912/10**. Jest to zatem narzędzie do tworzenia samplingu na popularny interfejs **SOUND 128**.

Aby otrzymać poprawną wersję programu, należy dokładnie wpisać listing 1 i ochronić go na kasety (GOD SAVE THE PROGRAM) zleceniem **SAVE "SYNTHSET" LINE 1**.

Drugą czynnością jest wpisanie listingu 2. Gdy już to zrobimy, trzeba wykonać komendę **RUN** i poczekać kilka sekund, aż program wpisze wartości do odpowiednich komórek pamięci i wypisze komunikat o zamiarze nagrania bloku kodu na kasety (program poinformuje nas o ewentualnych błędach w liniach DATA).

Przechylając się do prośby w oknie systemowym — nagramy kod i otrzymamy pełną wersję programu SYNTHSET.

Po wyzerowaniu komputera cofamy taśmę i wpisujemy **LOAD "SYNTHSET"**.

Gdy program zostanie załadowany do pamięci — uruchomi się automatycznie i naszym zmęczonym oczom ukaże się menu z opcjami oraz kursor w postaci strzałki kierowanej systemem Kempston.

Poruszając joystickiem (tu: dla polonistów Dżojstyk), co powoduje ruch kursora, najjeżdżamy na linię z opcją i naciskamy przycisk strzały. Opcja zostanie zainicjowana.

Przy niektórych liniach z opcjami są numerki i oznaczają one aktualną wartość danej funkcji opisywanej odpowiednią opcją.

Program posiada 9 opcji, oto one:

RECORD — opcja wczytywania dźwięków do komputera łącząc urządzenie dźwiękotwórcze z gniazdem **EAR** i uruchamiając tę opcję musimy ją potwierdzić przez „y” (program pyta **SURE (Y/N)**, pojawi się wtedy napis **ENTER:** i program czeka na wciśnięcie tego klawisza — bezpośrednio po jego naciśnięciu zostanie rozpoczęte próbkowanie).

PLAY — opcja powoduje odtworzenie przez układ **AY3-8912/10** zapisanych w pamięci danych. Należy oczywiście podłączyć go do wzmacniacza, tak jak przy słuchaniu melodyjek z programów demonstracyjnych.

LENGTH — ustawianie długości wczytywanych dźwięków a właściwie długości obszaru pamięci komputera, jaki te dźwięki będą zajmować. Można wybrać parametr od 1 do 80, gdzie jedna jednostka oznacza 256 bajtów pamięci, bądź przy standardowo ustawionych opóźnieniach czas ok. 0.28 sek.

INVERSION — powoduje odwrócenie kolejności bajtów będących danymi dźwięku, tzn. bajt pierwszy staje się ostatnim, a ostatni staje się pierwszym. Pozwala to na osiągnięcie bardzo ciekawych efektów dźwiękowych.

PLAY DELAY — jest to opcja pozwalająca na zmianę szybkości odtwarzania dźwięku. Po jej zainicjowaniu program czeka na wprowadzenie opóźnienia, z jakim będzie odtwarzał dane z pamięci, może to być liczba całkowita z przedziału od 3 do 30 (standardowo: 12).

RECORD DELAY — pozwala na ustawienie częstotliwości próbkowania dźwięku z gniazda **EAR**. Standardowo opóźnienie to wynosi 15, lecz my możemy ustawić je na dowolną wartość z przedziału (3,30). Im opóźnienie to jest mniejsze, tym jakość dźwięku większa — w ten sposób skracamy czas zapisywania danych w pamięci komputera, co z kolei powoduje większą „pamięciożerność”.

VOLUME — opcja służy do ustawiania głośności odtwarzania dźwięku przez układ **AY3-8912/10**. Zakres, jakim możemy operować, to 1–15, standardowo wartość tej opcji wynosi 10.

DIAGRAM — bezpośrednio po wywołaniu tej opcji w dolnej części ekranu ukaże się odwzorowanie graficzne obszaru pamięci o długości wskazywanej przez opcję **LENGTH**. Gdy w pamięci będą rezydowały dane, wykres przez swą uniwersalność jest pomocny w ich obróbce.

SAVE DATA — gdy uznamy, iż dźwięki, które zapisaliśmy w pamięci, są warte utrwalenia, używamy tej opcji do zgrania danych na taśmę magnetofonową. Najpierw podajemy nazwę, jaką chcemy nadać naszemu plikowi, w odpowiedzi na pytanie **BEGIN (16384-...)** podajemy adres, pod jakim będziemy używać naszych danych (jest to adres ładowania w nagłówku pliku), a w końcu uruchamiamy magnetofon i naciskamy dowolny klawisz. Dane będą zapisywane w formie pliku typu „bytes” o wcześniej podanym adresie ładowania.

Wzajemne stosowanie funkcji **LENGTH** i **INVERSION** pozwala na wycinanie i mieszanie fragmentów danych. Jest to pomocne w wybieraniu interesujących nas części danych.

Program SYNTHSET służy do tworzenia i obróbki danych, których możemy użyć we własnym programie. Potrzebny będzie do tego „player”, który odtworzy dane.

Procedurę odtwarzającą dane i inne niuanse związane z sampligiem przedstawię w kolejnym odcinku.

Maciej Brómba Pietraś

```

5 REM SYNTHSET by BROMBA'89
10 BORDER VAL "7": INK NOT PI: PAPER VAL "7": CLEAR VAL "32767": LOAD "SYNTHSE
T.1"CODE : CLS
15 LET lem=80: LET inwe=0: LET dzap=15: LET dod=12: LET vol=10
16 PRINT PAPER 7; BRIGHT 1; INK 2;AT 2,21;"~SYNTHSET~";AT 3,21;" BROMBA ";A
T 4,21;" 1989 "
20 PLOT 166,161: DRAW 83,0: DRAW 0,-27: DRAW -83,0: DRAW 0,27
30 PRINT BRIGHT 1; PAPER 2; INK 7;AT 1,1;" RECORD ";AT 3,1;" PLAY
";AT 5,1; BRIGHT 0;" LENGTH ";AT 7,1;" INVERSION ";AT 9,1; PAPER 3;"
PLAY DELAY ";AT 11,1;" RECORD DELAY ";AT 13,1;" VOLUME ";AT 15,1; INK 6
;" DIAGRAM ";AT 17,1; PAPER 4; INK 1;" SAVE DATA "
35 FOR f=0 TO 18 STEP 2: PRINT AT f,1; PAPER 6;" ": NEXT f
36 PLOT 7,24: DRAW 113,0: DRAW 0,151: DRAW -113,0: DRAW 0,-151
37 IF inwe=0 THEN PRINT AT 7,16;">"
38 IF inwe=1 THEN PRINT AT 7,16;"<-"
39 PRINT AT 5,16;lem;" ";AT 9,16;dod;" ";AT 11,16;dzap;" ";AT 13,16;vol;" "

41
42 LET len=256*lem: RANDOMIZE len: LET len1=PEEK 23670: LET len2=PEEK 23671
45 POKE 60005,len1: POKE 60006,len2: POKE 60097,len1: POKE 60098,len2: POKE 60
241,len1: POKE 60242,len2: POKE 60261,len1: POKE 60262,len2
50 LET lena=(len/2): RANDOMIZE lena: POKE 60199,PEEK 23670: POKE 60200,PEEK 23
671
60 LET end=32768+len: RANDOMIZE end: POKE 60196,PEEK 23670: POKE 60197,PEEK 23
671
65 POKE 60010,dzap: POKE 60043,(dzap-2): POKE 60102,dod: POKE 60129,(dod-2)
70 POKE 60061,vol
99 PRINT AT 16,20;" "
100 LET kur=USR 60268
110 IF kur>=257 AND kur<=270 THEN GO TO 700
120 IF kur>=769 AND kur<=782 THEN GO TO 600
125 IF kur>=1281 AND kur<=1294 THEN GO TO 500
130 IF kur>=1793 AND kur<=1806 THEN GO TO 450
135 IF kur>=2305 AND kur<=2318 THEN GO TO 400
140 IF kur>=2817 AND kur<=2830 THEN GO TO 300
145 IF kur>=3841 AND kur<=3854 THEN GO TO 170
150 IF kur>=4353 AND kur<=4366 THEN GO TO 200
152 IF kur>=3329 AND kur<=3342 THEN GO TO 350
155 GO TO 100
170 FOR f=19 TO 21: PRINT AT f,0;" ": NEXT f: IN
K 4: LET pl=0: FOR w=32768 TO (32768+len) STEP 81
175 PLOT pl,0: DRAW 0,((PEEK w)/10)-5*(((PEEK w)/10)>5)
180 LET pl=pl+1
190 NEXT w
195 BEEP .4,-4: INK 0: GO TO 100
200 INPUT "NAME: "; LINE n$: IF n$="" OR LEN n$>10 THEN GO TO 200
210 FOR f=60251 TO 60260: POKE f,32: NEXT f
215 LET a=1: FOR f=60251 TO (60251+LEN n$-1): POKE f,CODE n$(a): LET a=a+1: NEX
T f
220 INPUT "BEGIN (16384-";(65535-len);"): ";styr: IF styr<16384 OR styr>(65535-
len) THEN GO TO 220
230 RANDOMIZE styr: POKE 60263,PEEK 23670: POKE 60264,PEEK 23671
240 PRINT #0;"start tape": PAUSE 0: INPUT ": RANDOMIZE USR 60219: PAUSE 50: BEE
P .4,-4: GO TO 37
300 INPUT "RECORD DELAY (3-30): ";a: IF a<3 OR a>30 OR a<>INT a THEN GO TO 300

310 LET dzap=a: GO TO 37
350 INPUT "VOLUME (1-15): ";a: IF a<1 OR a>15 OR a<>INT a THEN GO TO 350
360 LET vol=a: GO TO 37
400 INPUT "PLAY DELAY (3-30): ";a: IF a<3 OR a>30 OR a<>INT a THEN GO TO 400
410 LET dod=a: GO TO 37
450 LET inwe=NOT inwe
460 RANDOMIZE USR 60191
470 BEEP .2,10: BEEP .1,-5
475 GO TO 37
500 INPUT "LENGTH (1-80): ";a: IF a<1 OR a>80 OR a<>INT a THEN GO TO 500
510 LET lem=a: GO TO 37
600 PRINT AT 16,23; INVERSE 1;" PLAY "
610 RANDOMIZE USR 60050: GO TO 99
700 INPUT "SURE (Y/N) ? "; LINE b$: IF b$<>"Y" AND b$<>"y" THEN GO TO 37
710 PRINT AT 16,22; INVERSE 1; PAPER 4;" ENTER: "
715 PAUSE 0: LET inwe=0
720 IF CODE INKEY$<>13 THEN GO TO 715
730 PRINT AT 16,20; PAPER 6; FLASH 1; BRIGHT 1;" RECORDING: "
740 RANDOMIZE USR 6e4: GO TO 37
750
800 REM NIETZSCHE OK

```

LISTING 1

wolniej, wolniej...

Jednym z ciekawszych interfejsów do ZX SPECTRUM jest SLOMO. Jego zadaniem jest zwolnienie pracy procesora, a więc i wykonywanego programu.

Układ elektroniczny jest bardzo prosty zawiera tylko jeden układ scalony, potencjometr oraz 2 kondensatory. Połączenie z szyną komputera także jest łatwe do wykonania, interfejs wykorzystuje zaledwie 4 sygnały z szyny: CLK (zegar systemowy), BUSRQ („blokuje” pracę procesora) oraz napięcie zasilające 5V i masę.

Układ „zawiesza” procesor na pewien czas, określony przez potencjometr, a czasem odniesienia jest zegar systemowy CLK (3,5 MHz). Przystawka umożliwia płynne zwolnienie pracy programu, aż do całkowitego zatrzymania.

Jako US zastosowano układ TTL 74121 — polski odpowiednik UCY 74121. Nie musi on być w technologii

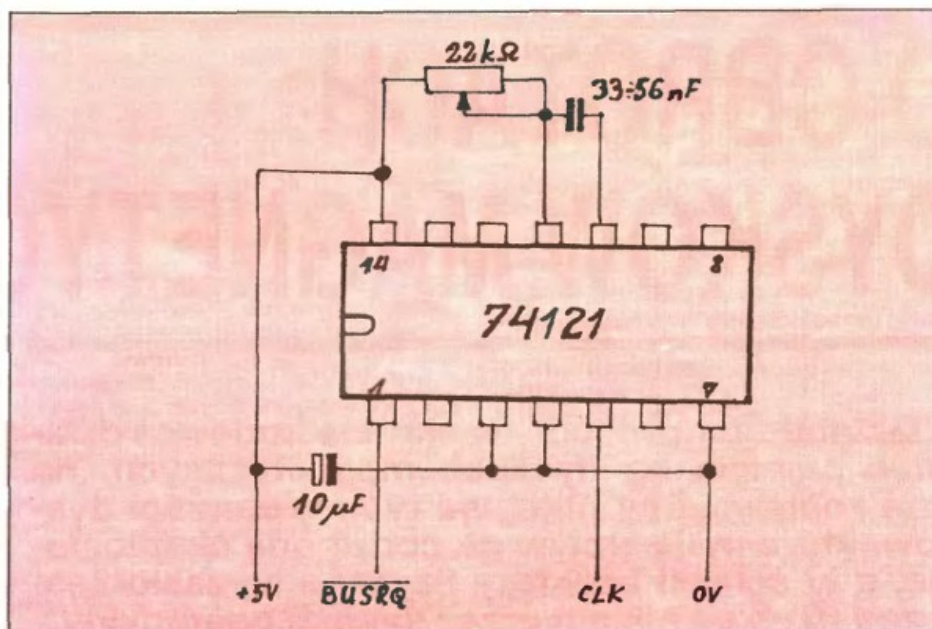
TTL LS, bo używane przez niego sygnały nie są wykorzystywane przez inne interfejsy. Całość najlepiej umieścić w innym „międzyzardziu” np. Kempstonie (zmieści się, właściwie to tylko 1 scalak!). Odradzam robienie przystawki, pomimo jej prostoty, osobom mającym pierwszy kontakt z lutownicą.

W czasie uruchamiania należy potencjometr ustawić w skrajne położenie (przewody zwarte), gdyż inaczej start systemu będzie trwał długo.

Kondensator 33-56 nF należy dobrać doświadczalnie (im większa pojemność, tym większe zwolnienie). Z wykonanych przeze mnie 3 egzemplarzy wszystkie od razu pracowały poprawnie.

I na koniec UWAGA: PODŁĄCZENIE CZEGOKOLWIEK DO SZYNY KOMPUTERA MOŻNA DOKONYWAĆ JEDYNIĘ PRZY ODŁĄCZONYM ZASILANIU!!!

Grzegorz Ostapiuk

Spis elementów:

● potencjometr 22 kΩ ● kondensator 33÷56 nF ● kondensator 10µF (blokuje napięcie +5 V) ● układ scalony 74121 (polski zamiennik UCY 74121) ● złącze krawędziowe (jeśli montujemy SLOMO w innym interfejsie złącze jest zbędne).

SPECTRUMOWA LISTA PRZEBÓJÓW

Jak dowiadujemy się z korespondencji, nasza lista ma spore powodzenie. Dziś w kategorii użytków królują programy naszych autorów. Te i inne programy użytkowe dostępne są w Redakcji. Wśród nich m.in. **File Compressor** oszczędzający miejsce na dyskach i taśmach, **DCMR** katalogujący programy na dyskietkach, **COMALL** kopujący na dysk więcej i lepiej niż **Zebra Copy**. Oprócz tego znany już plik kopierów dysk-dysk oraz rewelacyjny program do tworzenia muzyki — **SOUND TRACKER**.

A oto notowanie:

Grafika:

1. SAVAGE
2. ALTERED BEAST
3. HARD DRIVIN
4. UNTOUCHABLES
5. STRIDER

Muzyka 48:

1. CHASE HQ
2. ZANTHRAX
3. TRANTOR
4. BATMAN
5. SAVAGE

Muzyka 128:

1. UNTOUCHABLES
2. MUNSTERS
3. KGB SUPERSPY
4. PLATOON
5. GHOSTBUSTERS II

Użytki:

1. FILE COMPRESSOR
2. TURBO PASCAL 3.0
3. DEERCOPY
4. PET/TEXT-ED
5. FOX MONITOR

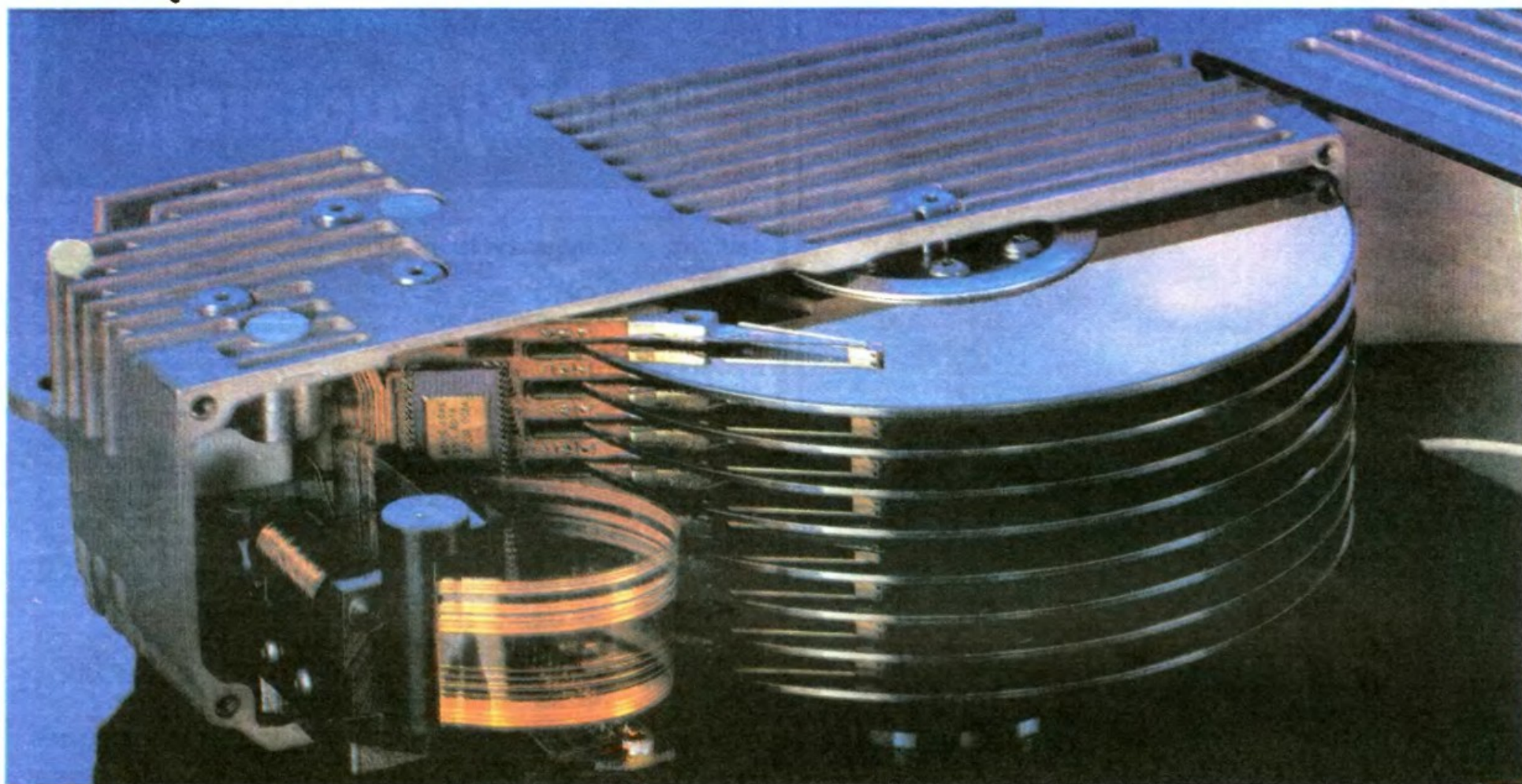
```
1 DATA 243,33,0,128,17,0,0,6,8,14,449
2 DATA 15,13,32,253,219,254,203,119,32,7,1147
3 DATA 8,55,55,23,8,24,7,8,55,63,306
4 DATA 23,8,62,0,16,229,8,119,35,27,527
5 DATA 6,8,14,13,122,179,32,219,251,201,1045
6 DATA 1,253,255,62,9,237,121,1,253,191,1383
7 DATA 62,14,237,121,1,253,255,62,3,237,1245
8 DATA 121,1,253,191,62,0,237,121,1,253,1240
9 DATA 255,62,2,237,121,1,253,191,62,0,1184
10 DATA 237,121,243,33,0,128,17,0,0,6,785
11 DATA 8,14,15,13,32,253,203,6,56,7,607
12 DATA 197,205,232,234,193,24,5,197,205,247,1739
13 DATA 234,193,16,233,35,27,6,8,14,13,779
14 DATA 122,179,32,225,251,201,1,253,255,62,1581
15 DATA 7,237,121,1,253,191,62,253,237,121,1483
16 DATA 201,1,253,255,62,7,237,121,1,253,1391
17 DATA 191,62,255,237,121,201,0,0,0,0,1067
18 DATA 0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0
19 DATA 0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0
20 DATA 0,0,33,0,128,17,0,0,1,0,179
21 DATA 0,197,70,26,72,71,121,112,18,35,722
22 DATA 27,193,11,120,177,32,240,201,0,221,1222
23 DATA 33,90,235,17,17,0,62,0,55,205,714
24 DATA 194,4,6,255,16,254,221,33,0,128,1111
25 DATA 17,0,0,62,255,55,205,194,4,201,993
26 DATA 3,49,50,51,52,53,54,55,56,57,480
27 DATA 48,0,0,0,0,197,7,0,195,121,568
28 DATA 236,127,95,1,0,0,0,63,64,31,617
29 DATA 96,15,112,7,120,3,124,1,126,0,604
30 DATA 120,1,72,3,8,163,4,241,4,241,857
31 DATA 2,248,2,248,0,252,0,0,0,0,752
32 DATA 0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0
33 DATA 0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0
34 DATA 0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0
35 DATA 0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0
36 DATA 0,0,0,0,0,0,0,0,66,82,148
37 DATA 48,77,66,65,0,237,75,111,235,237,1151
38 DATA 67,114,235,253,33,146,235,33,116,235,1467
39 DATA 30,15,205,52,236,24,3,205,45,236,1051
40 DATA 216,213,197,221,126,0,253,119,0,253,1598
41 DATA 35,221,126,1,253,119,0,253,35,66,1109
42 DATA 86,30,0,35,126,14,255,35,4,5,590
43 DATA 40,11,55,31,203,25,167,203,26,203,964
44 DATA 27,16,245,221,166,0,170,221,119,0,1185
45 DATA 221,125,246,224,60,40,8,221,126,1,1272
46 DATA 161,171,221,119,1,193,209,29,32,183,1319
47 DATA 201,221,36,4,120,230,7,192,62,191,1264
48 DATA 184,216,229,120,205,178,34,87,229,221,1703
49 DATA 225,225,201,6,0,33,111,235,175,219,1430
50 DATA 21,203,79,40,1,5,203,71,40,1,664
51 DATA 4,72,245,126,128,254,255,40,1,119,1244
52 DATA 241,6,0,203,95,40,1,5,203,87,881
53 DATA 40,1,4,35,126,128,254,191,48,1,828
54 DATA 119,120,177,35,119,201,0,243,205,205,1424
55 DATA 235,58,113,235,31,48,6,205,161,236,1328
56 DATA 205,205,235,205,67,236,1,220,5,11,1390
57 DATA 120,177,32,251,175,219,21,254,0,40,1289
58 DATA 250,203,103,32,34,24,220,33,146,235,1280
59 DATA 237,75,114,235,30,15,205,52,236,24,1223
60 DATA 3,205,45,236,216,126,221,119,0,35,1206
61 DATA 126,221,119,1,35,29,32,239,201,205,1208
62 DATA 161,236,42,111,235,203,61,203,61,203,1516
63 DATA 61,77,203,60,203,60,203,60,251,1246
64 DATA 201,0,0,0,0,0,0,0,0,0,201
```

```
8000 CLEAR 5e4: LET a=60000
8010 FOR n=1 TO 64
8020 LET s=0
8030 FOR m=0 TO 9
8040 READ w: POKE a,w: LET s=s+w: LET a=a+1
8050 NEXT m: READ w: IF w<>s THEN PRINT "Popraw
linie ";n: STOP
8060 NEXT n
8070 SAVE "synthset.1"CODE 60000.635
```

JUNIOR W SZKOLE

Niewiele listów przychodzi do nas w związku z obecnością Juniorów w szkołach. Zgodnie z obietnicą drukujemy adresy szkół, które o to proszą. Oto kolejny adres:
Zespół Szkół Zawodowych nr 1

ul. Wojska Polskiego 66
63-200 Jarocin, tel. 26-19
posiadamy 10 Juniorów, w tym 2 autonomiczne, 3 drukarki D-100. Dysponujemy również dużą liczbą krótkich programików z różnych przedmiotów.

O OBROTACH DYSKÓW MAGNETYCZNYCH cz. II

Ostatnio omówiliśmy w skrócie budowę i działanie pamięci na dyskach magnetycznych, na dziś zostawiliśmy przegląd tych właściwości dysków, które mają wpływ na codzienną eksploatację, gdy ścieżki i sektory fizyczne są zasłonięte przed użytkownikiem przez system operacyjny.

Nie znaczy to jednak, że wolno nam zupełnie zapomnieć o fizycznej naturze urządzeń. Jeśli nawet nie chcemy wnikać w szczegóły techniczne, to pamiętajmy o minimum niezbędnej dbałości i konserwacji. Aby uświadomić sobie wagę problemu, proponuję dokładnie obejrzeć poniższy rysunek, na którym przedstawiono w tej samej skali głowicę magnetyczną pracującą na powierzchni dyskietki oraz cząsteczkę dymu (myślący nie pali!), odcisk palca, cząsteczkę kurzu i włos. Myślę, że rysunek ten nie wymaga komentarza.

Jak już stwierdziliśmy, w codziennej pracy z dysków korzystamy za pośrednictwem systemu operacyjnego. Informacje przeznaczone do przechowywania grupowane są w tzw. zbiory (ang. file). Chcąc np. utworzyć zbiór, skopiować go lub usunąć, użytkownik

wydaje systemowi operacyjnemu odpowiednie zlecenie, a ten przekłada je na język transmisji fizycznych, ścieżek i sektorów i wykonuje. Aby właściwie wypełniać swoje zadania, system gromadzi dane o wszystkich zbiorach i przechowuje je w wydzielonej części dysku, w tzw. kartotece (ang. directory). Wśród danych o każdym zbiorze znajdują się adresy wszystkich sektorów, zawierających treść zbioru, datę utworzenia, typ zawartości itp.

I znów mała dygresja. Zarówno sposób zapisu danych, jak i zawartość kartoteki, postać danych opisujących zbiory, rozmieszczenie tych danych na dysku bywają różne w różnych systemach operacyjnych. Dlatego zwykle niemożliwe jest bezpośrednie przenoszenie zbiorów danych z jednego systemu pod inny, nawet mimo korzy-

stania z dyskietek tej samej wielkości. Stąd właśnie biorą się problemy przy próbie przeniesienia danych między różnymi maszynami. Np. dyskietka o średnicy 5.25 cala zapisana na Commodore C64 oczywiście da się włożyć do stacji 5.25 cala na IBM PC. Ale DOS na PC nie będzie w stanie dostrzec (ani przeczytać) żadnych danych, gdyż obie stacje używają różnych gęstości zapisu i różnie formatują dyskietkę.

Nawet wtedy gdy gęstości i fizyczne formaty są identyczne, to różnice w budowie kartotek występujące między różnymi systemami operacyjnymi uniemożliwiają odzyskanie odpowiednich informacji i właściwą interpretację zawartości nośnika. Szczegółowe opisy budowy kartoteki i jej zawartości znaleźć można w dokumentacjach poszczególnych systemów.

Niezależnie jednak od szczegółów realizacji podstawowe zasady są takie same w różnych systemach operacyjnych. Każdy zbiór musi być opisany w kartotece, każdy zbiór może zawierać wiele fizycznych sektorów. Użytkownika właściwie może nie obchodzić, gdzie znajdują się sektory, w których zapisano jego dane. Nie jest to jednak bez znaczenia dla szybkości działania maszyny.

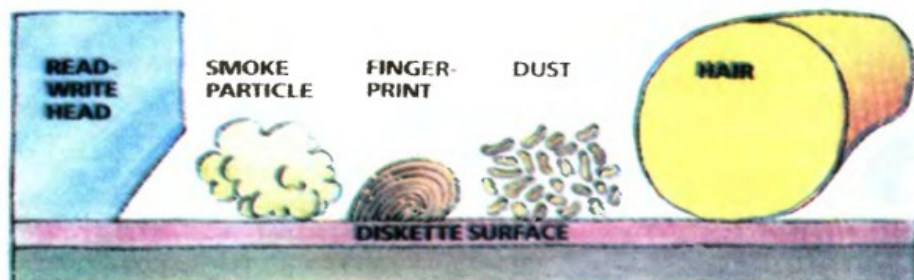
Pamiętamy, że najbardziej czasochłonne są operacje przesuwania głowicy pomiędzy ścieżkami, więc dobry system będzie starał się przeznaczać na zbiór sektory leżące blisko siebie, tak aby wyszukiwanie kolejnych fragmentów zbioru (kolejnych sektorów) zajmowało możliwie najmniej czasu. Czy zawsze jest to możliwe, okaże się za chwilę, a na razie zatrzymajmy się przy czytaniu kolejnych sektorów.

Aby to robić, musimy znać ich adresy, a więc przed rozpoczęciem operacji na zbiorze musimy odwołać się do kartoteki i odzyskać tam jego opis. Operacja ta wymaga przesunięcia głowicy na ścieżkę zawierającą kartotekę, wczytania opisów zbiorów, odszukania właściwego i wreszcie odszukania początku zbioru, czyli ponowne przesunięcie głowicy, tym razem na ścieżkę za-

wierającą początek zbioru. Pobrane z kartoteki opis zachowujemy w pamięci operacyjnej, aby uniknąć dalszych czasochłonnych odwołań do kartoteki dysku. Skoro już mowa o tym, co trzeba zrobić przed rozpoczęciem czytania zbioru, to dodajmy jeszcze zarezerwowanie w pamięci operacyjnej miejsca na dane przesyłane z dysku na dysk, tzw. bufora (ang. buffer). Wszystkie te operacje noszą wspólną nazwę — otwarcie zbioru (ang. open). Operacja ta jest niezbędna, abyśmy mogli zrobić cokolwiek z zawartością zbioru, a więc zawsze musi poprzedzać czytanie czy pisanie. Raz otwarty zbiór pozostaje otwarty (a więc dostępny dla wszystkich operacji) aż do momentu operacji przeciwnej — zamknięcia zbioru (ang. close). Operacja ta umieszcza z powrotem w kartotece dane o zbiorze, mogą tam być nie tylko wartości wczytane z kartoteki przy otwarciu, ale również nowe wartości, np. adresy nowych, dołączonych do zbioru sektorów. Oczywiście, po zamknięciu zbiór znów jest niedostępny — aż do ponownego otwarcia.

Z powyższego opisu wynika, że otwarcie i zamknięcie zbioru jest operacją czasochłonną, między innymi dlatego, że wymaga kilkakrotnych przesunięć głowicy między ścieżkami. Pamiętajmy też, że w czasie gdy zbiór jest otwarty, nie mamy żadnej gwarancji, że zmiany w jego opisie znalazły odbicie w zapisanej na dysku kartotece. Uaktualniony opis zbioru jest zapisywany do kartoteki na dysk dopiero w momencie zamykania zbioru.

Spróbujmy wyciągnąć praktyczne wnioski z naszej nowej wiedzy. Skoro każdy otwarty zbiór zajmuje dla siebie pewien obszar pamięci operacyjnej, to otwarcie wielu zbiorów może zająć jej zbyt wiele i dezorganizować pracę maszyny. Dlatego większość systemów operacyjnych ogranicza liczbę zbiorów, które równocześnie mogą być otwarte. Niektóre systemy, np. MS DOS na IBM PC, pozwalają użytkownikowi zmienić przyjęte przez system ograniczenie. Z możliwości tej trzeba zwykle skorzy-

stać, gdy program pada z sygnalizacją: „Too many files are open”.

Skoro informacje o zmianach wprowadzonych do zbioru są wpisywane do kartoteki dopiero w momencie zamykania zbioru, to bardzo niebezpieczne jest przerywanie programu piszącego na dysk przed jego normalnym zakończeniem (czasami takie przerwanie wykonuje się wbrew naszym intencjom — przez zanik zasilania w sieci elektrycznej). Efektem takiego przerwania może być sytuacja, gdy zawartość zbioru na dysku została drastycznie zmieniona, np. dopisano nowe dane zajmujące nowe sektory, ale opis zbioru w kartotece nie został odpowiednio zmodyfikowany i nie odpowiada nowej zawartości. Grozi nam wtedy strata świeżo dopisanych danych, w skrajnym wypadku może nastąpić całkowita dezorganizacja i oczywiście strata całego zbioru lub nawet innych zbiorów.

I wreszcie coś dla początkujących programistów. Skoro otwarcie i zamknięcie zbioru jest tak czasochłonne, nie należy wykonywać go bez potrzeby, w szczególności, jeśli to tylko możliwe, nie należy umieszczać tych operacji wewnątrz pętli! Zilustrujmy to bardzo prostym przykładem. Jeśli w programie chcemy wykonać sto razy odczyt ze zbioru, to rozwiązanie:

```
FOR I=1 TO 100
  OPEN zbiór
  READ
  CLOSE zbiór
NEXT I
```

jest fatalne i będzie się wykonywać wielokrotnie dłużej niż:

```
OPEN zbiór
FOR I=1 TO 100
  READ
NEXT I
CLOSE zbiór
```

Powyższy przykład nie jest jedynym możliwym. Jest o wiele więcej sytuacji, w których niewłaściwe programowanie zmusza pamięć do dużo większej pracy niż wynosi niezbędne minimum.

Sygnalizowany tutaj problem ma znaczenie nie tylko dla programistów. Warto o nim pamiętać korzystając z gotowych programów użytkowych. Np. zapoznając się z bazą danych, której mamy zamiar używać, warto zastanowić się, które z jej funkcji będą wymagały otwarcia lub zamknięcia zbioru. Uzbrojeni w taką wiedzę, możemy zoptymalizować odwołania do danych i zaoszczędzić sporo czasu.

Nawet optymalnie zorganizowane odwołania do pamięci dyskowej są realizowane dużo wolniej niż wykonywane przez procesor odwołania do pamięci operacyjnej czy operacje arytmetyczne. Konkretnie liczby zależą od wyboru porównywanych urządzeń, ale generalnie można powiedzieć, że pamięci dyskowe pracują tysiące razy wolniej niż półprzewodnikowe pamięci operacyjne mikrokomputerów. Jeśli więc chcemy, aby nasze programy działały możliwie najszybciej, musimy ograniczać kontakty z pamięcią zewnętrzną do niezbędnego minimum. I znów przykład, z braku miejsca dość prymitywny. Załóżmy, że te same dane z dysku są potrzebne w trzech różnych miejscach programu. Na pewno musimy przeczytać je za pierwszym razem. Jeśli jednak znajdziemy miejsce w pamięci operacyjnej i tu przechowamy przeczytane dane, to w ten sposób unikniemy dwóch następnych odczytów z dysku.

A teraz pytanie: czy szybkość wykonywania operacji przez pamięć dyskową zależy tylko od użytkownika i czy jest ona zawsze taka sama? Słusznie podejrzewacie, że skoro stawiamy takie pytanie, to odpowiedź może być interesująca. Otóż może się zdarzyć, że mając ten sam komputer, ten sam program i to samo urządzenie pamięci będziemy otrzymywać różne czasy zapisu takiego samego zbioru. Jeśli weźmiemy np. duży twardy dysk, to w miarę upływu czasu średnia prędkość wykonywania zapisu i odczytu zbiorów może zmaleć.

Nie jest to jednak spowodowane starzeniem się materiałów czy zmniejszeniem prędkości obrotowej silnika.

Jak pamiętamy, bardzo czasochłonną fazą pracy pamięci jest przesuwanie głowicy między ścieżkami, straty czasu powoduje też czekanie na właściwy sektor na ścieżce. Dlatego przydzielając miejsce na nowy zbiór, system operacyjny stara się przeznaczyć na to sektory tak położone, aby po przeczytaniu jednego rozpoczęcie czytania następnego nie wymagało żadnych czasochłonnych ruchów głowicy. Upraszczając nieco szczegóły działania powiemy, że system stara się przydzielać na zbiór sektory sąsiadujące ze sobą. Gdy dysk jest nowy i pusty, udaje się to z łatwością — każdy nowy zbiór zapisujemy bezpośrednio na poprzednim i całe wolne miejsce na dysku (pula wolnych sektorów) stanowi jeden spójny obszar. Kiedy jednak dysk zapełnia się, obszar ten zostaje rozdzielony, a jedyną możliwość zapisania nowych zbiorów stanowią sektory odzyskane po zbiorach usuniętych przez użytkownika. Te wolne fragmenty są jednak rozrzucone po całym dysku. Idealnie jest, jeśli chcąc zapisać zbiór np. o długości 10KB, znajdziemy miejsce po zbiorze, który miał właśnie dokładnie 10KB. Jeśli jednak (co bardzo prawdopodobne) takiego miejsca nie ma, to albo musimy przeznaczyć na nasz zbiór kilka mniejszych, odległych od siebie fragmentów albo jeden większy od 10, np. 12KB. W tym drugim wypadku zostaje nie wykorzystany fragment 2KB. W miarę upływu czasu sytuacja na intensywnie eksploatowanym dysku znacznie się pogarsza, gdyż wolne miejsce odzyskiwane po usuwanych zbiorach dzieli się na coraz mniejsze kawałki (tak jak w powyższym przykładzie: z fragmentu 12KB został fragment 2KB). Takie zjawisko nazywane jest fragmentacją wolnego miejsca na dysku. Jego następstwem jest konieczność zapisywania nowych zbiorów nie w jednym miejscu, lecz w wielu, często odległych od siebie fragmentach. Oczywiście zapis i odczyt tak zorganizowanego zbioru zajmuje znacznie więcej czasu niż przy zapisie w jednym spójnym obszarze. W ten sposób tajemnica zmiany prędkości tego samego dysku uzyskuje wyjaśnienie nie burzące praw fizyki.

Zwróćmy też uwagę, że pojawienie się fragmentacji nie jest spowodowane żadnym błędem w sztuce czy czyjąś złą wolą. Jest ona obiektywnym następstwem przyjętego systemu organizacji zbiorów na dysku i dynamicznego dopisywania i usuwania danych.

Skoro fragmentacji nie można uniknąć, to czy przynajmniej można zlikwidować jej następstwa? Oczywiście tak. Trzeba przepisać zbioru na dysku, tak aby następowały bezpośrednio po sobie, a wszystkie wolne sektory zajmowały jeden obszar. Oczywiście najłatwiej to zrobić, jeśli dysponujemy drugą pustą pamięcią, na którą możemy przepisać wszystkie zbioru, jednak są również programy reorganizujące zawartość pamięci w ramach jednego dysku.

Tak się złożyło, że fragmentacja jest ostatnim opisanym w tym artykule problemem dyskowym. Nie chciałbym, żeby ktoś odniósł przez to wrażenie, iż jest ona dominującym problemem dla użytkownika mikrokomputera wyposażonego w pamięć na dyskietkach lub twardym dysku. W tym kręgu użytkowników fragmentacja pozostaje raczej ciekawostką, gdyż codzienne obserwacje wskazują, iż dużo więcej kłopotów sprawia przypadkowe skasowanie potrzebnych zbiorów lub uszkodzenie zapisu i brak zapasowej kopii. Dlatego, choć rozważania o dyskach są ważne i potrzebne, warto pozostać na ziemi choć jedną nogą i postarać się nie polewać dyskietek herbatą.

Andrzej Krul

KIESZONKOWY — IBM PC —

Reklama lubi przesadę, ale tym razem, wbrew pozorom, w naszym tytule nie ma ani reklamy, ani przesady. Trzeba tylko uzupełnić, że producentem maszyny zgodnej z IBM PC, ale będącej wielkością kasety wideo VHS, jest niedawno powstała firma Poqet Computer Corporation.

Skoro sedno sprawy odkryliśmy już w tytule, więc jedyne co nam pozostaje to podać szczegóły techniczne tej rewelacji. Najpierw, aby uniknąć niejednoznaczności, dokładne wymiary zamkniętej maszyny: 23.5x22.3x1x109.2mm. Wyświetlacz ciekłokrystaliczny, o wymiarach 173x69mm (przekątna ekranu ok. 7 cali), pracuje w trybie znakowym 80 kolumn na 25 wierszy lub graficznym (tryb CGA lub MDA) z rozdzielczością 640 na 200 punktów. Jak większość laptopów, Poqet PC ma otwieraną do góry pokrywę, na jej wewnętrznej stronie znajduje się widoczny po otwarciu ekran.

Klawiatura zawiera 77 klawiszy, część z nich pełni podwójną funkcję, pozwalając uzyskać klawiaturę numeryczną. Klawisze są spore — o powierzchni ok. 3 cm².

Wnętrze mieści mikroprocesor Intel 80C88, taktowany zegarem 7MHz (przypomnijmy, podstawowy IBM PC miał zegar 4.77MHz, wersja turbo 8MHz). Układy zawierające BIOS oraz pozostałe współpracujące z procesorem kości zostały specjalnie zaprojektowane przez firmę Poqet. Pamięć maszyny — to 512 kilobajtów RAM oraz, uwaga, 640 kilobajtów ROM. W pamięci ROM zapisany jest system operacyjny MS-DOS 3.3, GWBASIC oraz zestaw podstawowego oprogramowania użytkowego opracowanego przez firmę Poqet. W zestawie tym znalazły się: kalkulator, prosty edytor, kalendarz do rejestracji terminów (przypominający o ich upływie), program komunikacyjny przygotowany do współpracy z modemem (modem nie wchodzi w skład komputera), notatnik adresowy, program do zarządzania zbiorami i wreszcie program pozwalający przesyłać zbioru. Do wyboru jednej z powyższych funkcji służy wyświetlane na ekranie menu. Dzięki tym programom bardzo wiele można zrobić, mimo braku w maszynie stacji pamięci dyskowej. Pamięć operacyjna maszyny jest zasilana przez cały czas, dzięki czemu pozostawione w niej dane nie giną. Dodatkową zaletą zapisania programów aplikacyjnych w pamięci ROM jest duża szybkość ich uruchamiania — większa niż w przypadku wykorzystania pamięci dyskowych. I wreszcie, skoro wykonanie programów nie wymaga uprzedniego załadowania ich do pamięci operacyjnej, to większość pamięci RAM można przeznaczyć na dane.

Do przechowywania i przenoszenia danych oraz programów zastosowano karty pamięci. Urządzenie pozwala korzystać równocześnie z dwóch kart. W zależności od typu karta może mieścić od 32K do 512K bajtów. Dostępne

będą dwie wersje kart: ROM, z zapisanymi programami użytkowymi, oraz RAM, pozwalające zapisywać dane. Istotne jest, że również programy dostarczane na kartach są wykonywane bez przepisywania (ładowania) do pamięci operacyjnej, a więc nie ograniczają miejsca na dane. Karty te mają jednak przynajmniej dwie wady. Pierwsza z nich to cena — ok. 1 dolara za kilobajt, czyli ok. 500\$ za kartę 512K. Jest jednak szansa, że przy dużym zainteresowaniu i masowych dostawach cena ta spadnie. Już teraz producenci oprogramowania, którzy zechcą dostarczać swe produkty na kartach, mogą hurtowo kupować karty po 50 dolarów sztuka. Tu jednak pojawia się drugi problem. Programy muszą zostać zmodyfikowane tak, aby mogły działać bezpośrednio z pamięci na karcie. Niemniej jednak główny programista firmy Poqet Ian Cullimore twierdzi, iż zainteresowanie firm software'owych przeniesieniem programów jest bardzo duże. Swoje zaangażowanie potwierdził m.in. Lotus. Dla producentów oprogramowania duża zaletą jest wykonywanie programów bezpośrednio z karty, co ogranicza piractwo.

Firma zapowiada również na najbliższe miesiące (w chwili, gdy to czytacie, już pewnie jest dostępne) urządzenie podłączane do zwykłego PC, pozwalające przepisywać dane na karty pamięci.

Natomiast już teraz w skład standardowego wyposażenia wchodzi złącze i kabel pozwalające łączyć Poqet PC bezpośrednio z szyną IBM PC lub z urządzeniami peryferyjnymi. Transmisja danych jest szeregową (RS232C), maksymalna prędkość 19200 bitów na sekundę.

I wreszcie wielka niespodzianka — zasilanie urządzenia. Mieszczące się w maszynie baterie zapewniają 100 (słownie sto) godzin pracy. Jest to możliwe głównie dzięki redukcji (dziesięciokrotnej w stosunku do powszechnie stosowanych dziś rozwiązań) zużycia energii przez maszynę, przede wszystkim zaś przez wyświetlacz. Ponieważ rozwiązanie jest zgłoszone do opatentowania, żadnych bliższych szczegółów na razie nie podano. Zasilacz jest wyposażony w kondensator podtrzymujący zasilanie przez minimum 5 minut, umożliwiając bezbolesną wymianę baterii. Karty pamięci wyposażone są we własne baterie, podtrzymujące zawartość pamięci po odcięciu od zasilania przez okres od roku do dwóch lat.

Omówiony zestaw, tzn. maszyna mająca 512KB RAM + 640KB ROM, wbudowane system operacyjny i oprogramowanie oraz złącze z kablem, kosztuje 2000 dolarów. Dodatkowo można dokupić baterijną stację dyskietek 3.5 cala, o pojemności 1.44MB. Bateria wystarcza na 20 godzin pracy. Cena 395 dolarów.

Prezentowany komputer prawie na pewno stanie się dużym przebojem. Niezależnie jednak od tego, co pokaże przyszłość, zastosowane w nim rozwiązania techniczne są naprawdę rewelacyjne.

*Na podstawie „Byte”
opracował (pan)*

Zaczynamy!

W piątym roku istnienia Bajtka do czterech klanów, stanowiących podstawę każdego numeru, dołączamy piątą — klan IBM-a.

Czy taki klan jest potrzebny? Odpowiedzi na to pytanie udzielił kilkadziesiąt tysięcy komputerów XT i AT, używanych we wszelkich instytucjach (i coraz częściej w domach). Kiedy na rynku dominowały komputery ośmiobitowe, pisaliśmy głównie o nich, teraz nadszedł czas szesnastobitowców i dla nich też trzeba znaleźć miejsce. Czy trzeba go szukać w „Bajtku”? Z mikrokomputerami mam do czynienia od sześciu lat. W 1984 roku korzystałem w pracowni uniwersyteckiej z Neptuna — ośmiobitowca z interpreterem Basic-a. W rok później dorobiłem się ZX 81, a po kilku miesiącach Spectrum. W 1988 roku siadłem do pracy przy IBM PC — najpierw XT, potem AT, a od stycznia korzystam z Super AT — komputera opartego na procesorze 80386. Nie piszę tego, żeby się chwalić —

podejrzewam, że nie ja jeden przeszedłem taką drogę, a jestem pewien, że wielu naszych czytelników właśnie po niej idzie. Dla nich, żeby nie zabłądzili, będziemy pisać.

Klan IBM-a miał już kiedyś swoją inaugurację, w sierpniowym numerze z 1987 roku. Był to jednak zupełny falstart. W tekście znalazło się między innymi zdanie: „...praca na komputerach klasy IBM PC ... polega na pracy osobistej, doraźnej, raczej chwilowej niż długotrwałej”. Taki też był charakter tamtego klanu, który urwał się po dwóch numerach. Mam nadzieję, że tym razem będzie lepiej, zwłaszcza że w Redakcji jest kilka osób, które pracują przy komputerach PC raczej długotrwale, po kilkanaście godzin dziennie, niż chwilowo. Doszło do nieco paradoksalnej sytuacji, w której komputer AT służy do pisa-

nia o Spectrum. Żeby przybliżyć stan równowagi, zaczniemy pisać o AT.

Co chcemy robić w nowym klanie? To samo co we wszystkich pozostałych — proponować, tłumaczyć, pomagać i prezentować. Nie musimy startować od zera (jest już trochę całkiem niezłych książek), ale też nie możemy zakładać, że wszyscy wszystko wiedzą. Postaramy się pomóc i tym, którzy dopiero usiedli przed klawiaturą, i tym, którzy już się z nią zżyli. Mamy w planach trudne teksty, o poważnych problemach, i łatwe, pozwalające na chwilę relaksu. Liczymy na pomoc czytelników — zarówno w postaci uwag na temat naszego klanu, jak i materiałów do druku.

Z pewnych powodów redagowanie klanu IBM-a będzie trudniejsze od pozostałych. Podstawowy to taki, że IBM PC jest sprzętem profesjonalnym, z bardzo bogatą biblioteką poważnych programów użytkowych, i rzadko służy do zabawy

w programowaniu. Opisywanie pracy z jakimkolwiek programem oznacza ułatwienie korzystania z niego potencjalnym złodziejom, a jest to ostatnia rzecz, jaką mamy zamiar robić. W przypadku innych klanów sprawa wygląda prościej — program w Basic-u na Spectrum może być świetnym materiałem do druku, nie wywołując niczyjego oburzenia. Mamy nadzieję, że uda nam się znaleźć odpowiednią formułę, satysfakcjonującą wszystkich — i użytkowników, i twórców oprogramowania (nie tylko krajowych!).

Zaczynamy skromnie, ale ze smakiem. Przedstawiamy dwa programy: edukacyjny PC Globo i edytor MSWord 5.0. Nasz redakcyjny fachowiec wypowie się na temat gier — bo i do tego może służyć IBM.

Za miesiąc — bierzemy się za programowanie.

Marcin Borkowski

MICROSOFT WORD

— czy tylko dobry edytor?

Word jako edytor tekstu nie zdobył na polskim rynku takiej pozycji jak choćby ChiWriter, chociaż pod wieloma względami jest lepszy. Istnieje jednak co najmniej trzy jego przeróbki, z polskimi literami na ekranie, drukarce i klawiaturze, co świadczy o tym, że został przez naszych rodzimych „programistów” dostrzeżony i doceniony.

Najnowsza wersja jest obdarzona numerem 5.0. Zanim jednak napiszę, co mi się w niej najbardziej podoba, krótka prezentacja wcześniejszej wersji — 4.0. Krótka — bo dokładniejszy opis tego, co może Word, zająłby cały numer „Bajtka”.

Prezentację zaczniemy od wbudowanych sposobów formatowania tekstu. Można formatować znaki, które pojawiają się na wydruku: wybierać krój czcionek, wytłuszczenie, podkreślenie, kursywę itp. Liczba krojów, jaką mamy do dyspozycji, zależy od używanej drukarki, gdyż Word nie dysponuje (jak ChiWriter) własnymi wzorcami czcionek. Można za to w opisie drukarki zdefiniować ciągi kodów wysyłanych w określonych sytuacjach do

drukarki (np. przy włączaniu trybu NLQ, albo zamiast konkretnego znaku ASCII). Dzięki temu każda litera może zostać zastąpiona dowolnym znakiem. Istnieje również możliwość korzystania z krojów ładowanych do drukarki przed ich użyciem (download fonts).

Wróćmy jednak do formatowania. Można odpowiednio przygotować wygląd strony, definiując jej rozmiary i miejsce drukowania numeru (o ile zdecydujemy się na numerowanie stron), a także liczbę szpalt (niekoniecznie na całej stronie — może to być tylko jej fragment). Można wreszcie formatować wybrane akapity, ustalając lewy i prawy margines, sposób justowania, wcięcie pierwszej linii, tabulator i kilka innych parametrów. Wszystkie powtarzalne wzory akapitów, stron i znaków można zapamiętać w galerii wzorców, tak że użycie ich wymaga naciśnięcia tylko dwóch lub trzech klawiszy.

Przy opracowywaniu tekstu można posługiwać się myszą. Wydaje się to śmieszne — po co mysz do pisania, ale w trakcie edycji można przy jej pomocy wykonać bardzo wiele operacji. Po kilku minutach pracy okazuje się, że wybieranie przy jej pomocy fragmentów tekstu i poruszanie się po dokumencie jest znacznie szybsze i wygodniejsze.

Word potrafi posortować listę zawierającą liczby lub nazwy (np. listę nazwisk), potrafi ją również ponumerować. Można przy jego pomocy włączyć do tekstu dane zawarte w arkuszu obliczeniowym, przygotowanym przez inny program (Lotus 1-2-3, Multiplan, Excel). Do dyspozycji piszącego są słowniki wyrazów bliskoznacznych i ortograficzny. Przed wydrukowaniem tekstu można przygotować indeksy, spisy treści i tabel lub ilustracji, a także poprzenieć długie wyrazy — Word proponuje, które słowa przemieścić i w którym miejscu. Niestety — z naszego, polskiego punktu widzenia — Word „zna” tylko angielski.

Do każdego dokumentu można przypisać krótką informację, w której będzie zapisane kto i kiedy dokument przygotował, data ostatniej poprawki, a także wybrane słowa kluczowe. Następnie na podstawie tych informacji można w każdej chwili wybrać spośród znajdujących się na dysku zbiorów te, które z jakichś powodów są nam akurat potrzebne. Jeżeli chcemy porównać aktualnie pisany tekst z innym, możemy pracować z obydwoma (trzema, czterema...) naraz, każdy z nich będzie w innym okienku.

Kolejną, bardzo wygodną możliwością edytora jest pisanie na podstawie przygotowanego wcześniej szkicu (coś w rodzaju spisu treści). Co ważne, kiedy napiszemy już część tekstu i uznamy, że szkic był nie najlepszy, możemy go poprawić, a wynikające z poprawek zmiany zostaną automatycznie uwzględnione w dokumencie.

Inne, bardzo wygodne opcje — to rysowanie tabelki przy pomocy wybranej wcześniejszej linii (pojedyncza, podwójna, mieszana); makra, czyli zapamiętane, często używane sekwencje klawiszy (dzięki nim można się uporać z problemem polskich liter), pozwalające, dzięki kilku dodatkowym instrukcjom, na pisanie programików przeformatowujących tekst; automatyczne numerowanie przypisów; mail-merge, czyli drukowanie serii analogicznych

dokumentów, nieznacznie różniących się między sobą (np. nazwiskiem i imieniem adresata); drukowanie w tle (podczas pracy z następnym dokumentem); nagłówki i stopki (taki sam tekst na górze lub u dołu każdej strony); wypełnianie formularzy i wiele innych.

Ktoś może powiedzieć — phi, inne edytory też to potrafią — i będzie miał rację. Kilka lat temu, kiedy edytorów było niewiele, można było je porównywać pisząc, że jeden może to, a drugi tamto. Dzisiaj takie porównania straciły sens. Poza pewnymi rzeczami specjalnymi opcjami, figurującymi tylko w nielicznych, specjalizowanych edytorach — jak składanie wzorów matematycznych lub chemicznych w ChiWriterze — większość sposobów usprawnienia pracy piszącego jest dziś standardem, bez którego edytor przegrywa w konkurencji z innymi. Microsoft ze swoim produktem na razie nie musi obawiać się wypadnięcia z rynku.

Teraz już konkretnie o prawie najnowszym dziecku Microsoft-u, czyli o wersji Word 5.0 (najnowsza wersja nosi nazwę Word for Windows i jest w pewnym sensie zupełnie nowym programem). Od wszystkich wcześniejszych różni się on jedną podstawową cechą — nie pracuje na komputerach klasy XT, wymaga bowiem procesora 80286 lub 80386. Ma to ścisły związek z pewną nietypową jak na razie cechą — edytora można używać nie tylko pod kontrolą MS DOS-u, ale również systemu OS/2.

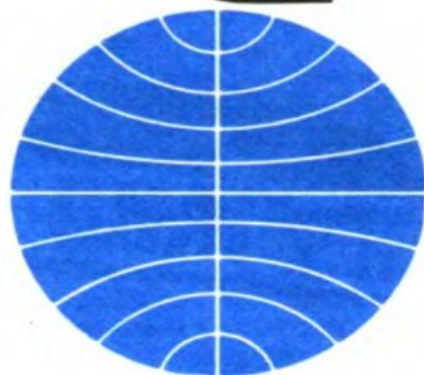
Nie próbując dokładnie omówić nowych możliwości, zatrzymam się na trzech, które okazały się być dla mnie najbardziej przydatne. Przede wszystkim **Help**. Nareszcie sprawę potraktowano poważnie. Do tej pory pomoc, jakiej Word udzielał, była skąpa i nie pozwalała na wygodne korzystanie z niego bez sięgania do instrukcji. Teraz sytuacja się zmieniła. Wszystkie opcje są precyzyjnie opisane i chociaż od czasu do czasu użytkownik jest odsy-

WORDGRAF.DOC

PC

G

L

B

E

KOMPUTEROWY ATLAS ŚWIATA

Brak regulacji prawnych w Polsce w dziedzinie własności programów jest przyczyną ubóstwa rynku oryginalnego polskiego oprogramowania.

Z tego powodu większość opisywanych w naszych czasopiśmie programów to produkty firm zachodnich. Jednym z nich jest właśnie program PC Globe, prezentowany na targach Cebit 90 przez amerykańską firmę PC Globe Incorporation. Do Redakcji dotarła tylko jego dość okrojona wersja demonstracyjna, ale mimo to uważamy, że dzięki olbrzymim walorom edukacyjno-informacyjnym jest ona godna dalszego opisu.

Program PC Globe jest skrzyżowaniem Atlasu Świata z dużą bazą danych, zawierającą szcze-

gółowe informacje ekonomiczne, polityczne i geograficzne o wszystkich krajach kuli ziemskiej.

Menu główne

Menu główne programu, przedstawione na rysunku 1, zawiera 7 pozycji. Pierwsza z nich — *Help* — pozwala uzyskać wszelkie niezbędne informacje na temat obsługi programu. Trzy kolejne opcje — *World*, *Region* i *Country* — umożliwiają wybór obiektu (kontynent, państwo lub miasto) na poziomie mapy świata, wybranego kontynentu lub państwa. Dodatkowe informacje dotyczące danego kraju dostępne są za pomocą pozycji *Database*. Opcja *Utilities* grupuje pewne specjalne operacje ogólnej użyteczności. Opuszczenie programu odbywa się poprzez wybór ostatniej pozycji menu głównego.

Korzystanie z programu

Sposób wykorzystania programu przedstawimy na przykładzie kilku ekranów przeniesionych na drukarkę za pomocą klawisza *PrtScr* i zainstalowanego wcześniej pliku systemowego *GRAPHICS.COM*. Efekt wyboru z pozycji menu *Region*, kontynentu Ameryka Pd., państwa Brazylii i miasta Rio de Janeiro widać na rys. 2. Następną mapę na rys. 3 przedstawia ukształtowanie terenu Brazylii. Jeśli interesują nas kraje geograficzne, to kolejna mapa znajduje się na rys. 4. Dodatkowe informacje dotyczące danego kraju znajdziemy w bazie danych. Tabela zamieszczona na rys. 5 zawiera dane o 10 największych miastach Brazylii, z podaniem liczby mieszkańców, kierunkowych numerów telefonicznych, stref czasowych i dokładnego położenia geograficznego. To ostatnie jest niezwykle cenne przy sporządzaniu precyzyjnych horoskopów. Analizując tabelkę na rysunku 6, dowiemy się, że językiem urzędowym Brazylii jest portugalski, ale i angielski jest tam znany. Dalsze informacje będą użyteczne, jeśli zamierzamy spędzić tam urlop (najlepiej w czasie karnawału).

Na rys. 7 znajdują się z kolei pewne dane demograficzne — rozkład wiekowy populacji. Mają one dość regularny układ. Podobne dane dla Polski są bardziej zniekształcone, głównie z powodu I i II wojny światowej. Widać dysproporcje między liczbą kobiet i mężczyzn w pewnych grupach wiekowych.

Dane zawarte w programie mogą być prezentowane także w bardziej globalny sposób. Wykres na rys. 8 przedstawia 10 najbogatszych państw świata. Z kolei mapa na rys. 9 zawiera dane na temat liczby mieszkańców przy-

padających na jednego lekarza w różnych krajach świata. Środkowa część Afryki to miejsce o najgorszym standardzie opieki medycznej.

Oprócz przeglądania map i danych statystycznych program oferuje również szereg interesujących możliwości: sporządzanie raportów, aktualizację informacji, przeliczenia dewizowe, wykaz stref czasowych, podawanie odległości między dwoma dowolnymi punktami kuli ziemskiej itp.

PC USA

Jeśli pasjonowała nas wojna

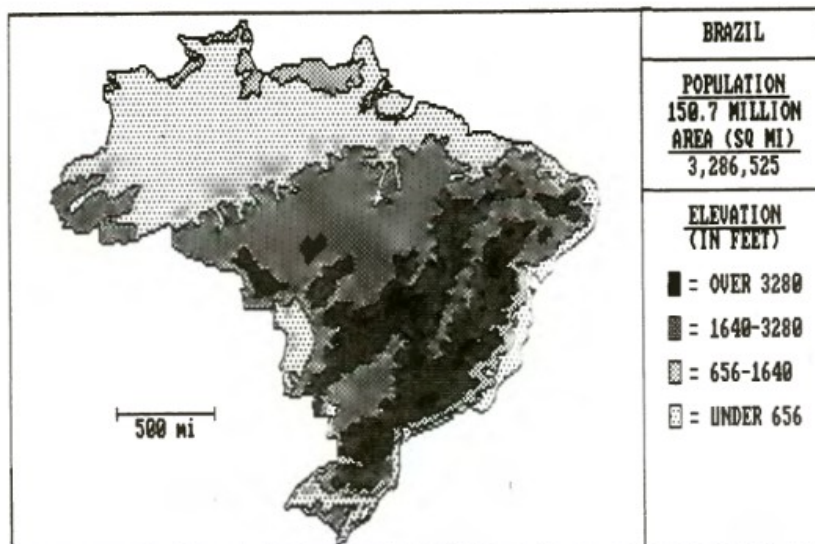
secesyjna, oglądana w serialu „Północ Południe”, to z przyjemnością sięgniemy po bliźniaczy program PC USA, którego jeden z ekranów przedstawiamy na rys. 10. Oprócz informacji historycznych możemy dowiedzieć się, jaki stan zajmuje pierwsze miejsce w liczbie rozwodów na 1000 mieszkańców, gdzie produkują najwięcej samochodów, a gdzie są największe zasoby uranu lub innych bogactw naturalnych. Samo spojrzenie na mapę zawierającą skrócone nazwy Stanów może dostarczyć nam pewnych niespodzia-

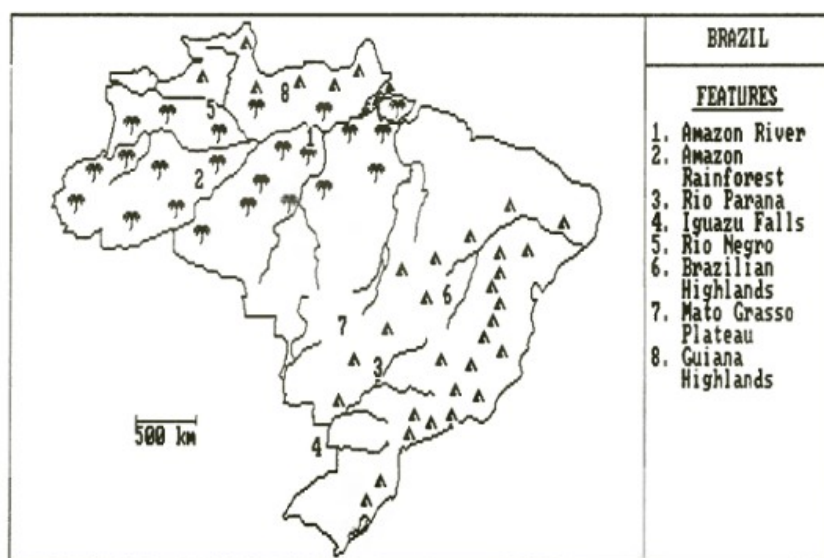
Rys. 1. Menu główne programu PC Globe

Rys. 2. Wybrany kontynent — Ameryka Pd.

Rys. 3. Wybrane państwo — Brazylija (ukształtowanie terenu)

Rys. 4. Brazylia — krainy geograficzne

BRAZIL				
Major Cities	Population	Internat'l Phone Code	Time Zone	Latitude, Longitude
BRASILIA	1,600,000	55-61	GMT-3	15.45S, 47.55W
Sao Paulo	10,100,000	55-11	GMT-3	23.33S, 46.39W
Rio de Janeiro	5,700,000	55-21	GMT-3	22.53S, 43.17W
Belo Horizonte	2,200,000	55-31	GMT-3	19.54S, 43.54W
Salvador	1,850,000	55-71	GMT-3	12.58S, 38.29W
Fortaleza	1,600,000	55-85	GMT-3	3.45S, 38.35W
Nova Iguaçu	1,350,000	55-	GMT-3	22.45S, 43.28W
Recife	1,295,000	55-81	GMT-3	8.06S, 34.53W
Curitiba	1,290,000	55-41	GMT-3	25.25S, 49.25W
Porto Alegre	1,280,000	55-512	GMT-3	30.03S, 51.10W
Belem	1,225,000	55-91	GMT-3	1.27S, 48.29W

- Telex Access Code(s) (Western Union): 391
- Ham Radio Prefix(es): PY

Rys. 5. Brazylia — dane o głównych miastach

BRAZIL	
Culture & Tourism	
- Official Language: Portuguese. English widely spoken. - Civilian government re-established in 1985. - Visa: Required. Return ticket or letter from travel agent assuring onward passage required with application. - Health: Tapwater not potable. Yellow fever, rabies, hepatitis, typhoid and polio shots recommended. - Sights: Rio de Janeiro (esp. Carnival), Brasilia, the Iguacu Falls (7th largest in world), the Amazon. - Climate: Tropical/semiotropical. Spring and summer clothes generally suitable.	
- Annual Tourist Arrivals (1986): 1,934,000 - Annual Tourist Receipts (1986): \$1,527,000,000	

NOTE: Visa and health requirements are subject to change. Please consult your travel agent or local consulate.

Rys. 6. Brazylia — dane o znaczeniu turystycznym

nek. Okaże się, że AL to nie Alas-ka, lecz Alabama, MO to Missouri, a nie Montana, a miasto Wash-ington nie leży w stanie o tej naz-wie.

Wymagania sprzętowe

Oba programy zostały napisane na komputery klasy IBM PC. Współpracują z każdą kartą gra-ficzną, ale bardziej spektakularne efekty zaczynają się od karty EGA i dobrego monitora kolorowego. Duże rozmiary programu i jego baz danych są przyczyną, dla któ-rej dopiero przy korzystaniu z twardego dysku mamy znośny komfort pracy. Zalecana jest też kolorowa drukarka i mysz. Mini-mum pamięci operacyjnej wynosi 512 KB. Aczkolwiek algorytmy ry-sujące mapy są dość szybkie, to

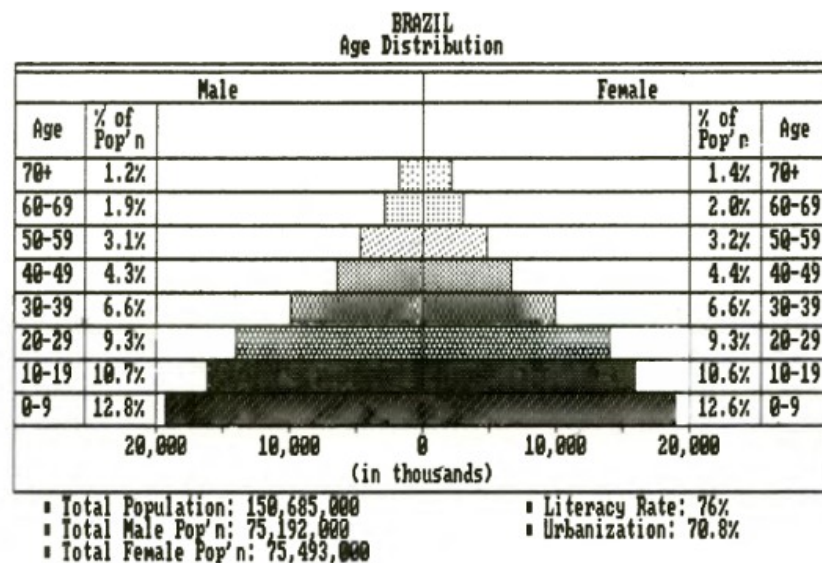
jednak zwykłe XT może być lekko denerwujące.

Podsumowanie

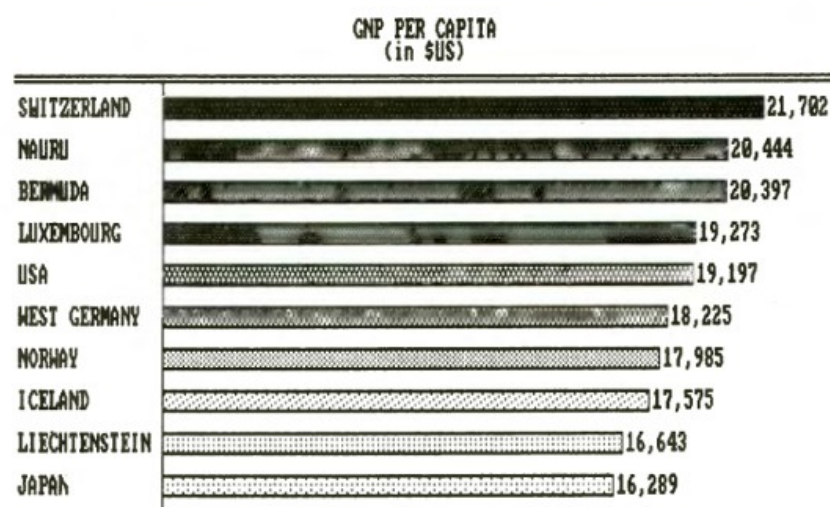
Program można polecić przede wszystkim centralom handlu za-granicznego, urzędowi Ministerst-wa Spraw Zagranicznych, biurom podróży, dziennikarzom i litera-tom, a także uczniom i studen-tom. Oprócz tego sądzę, że wiele osób, które nie przepadały w szkole za geografią, chętnie uzu-pełni swą wiedzę w tej dziedzinie, posługując się opisywanym pro-gramem.

Wszystkim zainteresowanym podajemy adres producenta: PC Globe, Inc., 4435 South Rural Road, Building 5, Suite 333, Tem-pe, AZ 85282, USA.

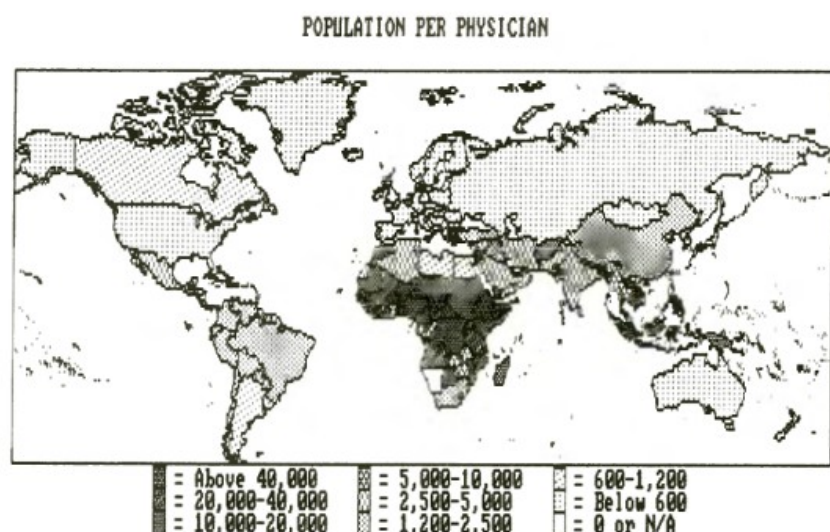
Jonasz Mayer

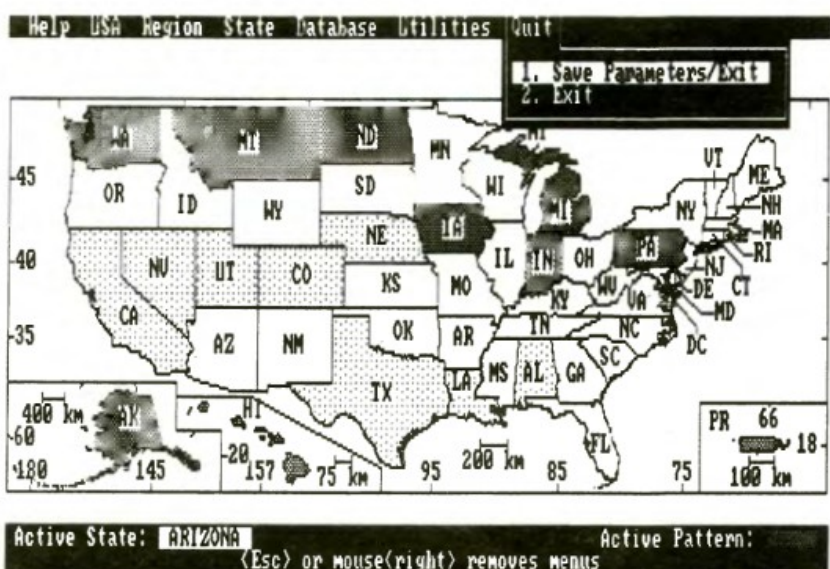
Rys. 7. Brazylia — wiekowy rozkład populacji

Rys. 8. Dane ogólnoswiatowe — 10 najbogatszych państw

Rys. 9. Dane ogólnoswiatowe — liczba mieszkańców przypadająca na 1 lekarza

Rys. 10. Menu główne programu PC USA

Drogi Bajtku!

Na listy Czytelników odpowiadają autorzy „Bajtku”

1. Proszę podać nazwy programów mających możliwość kopiowania z kasy na dyskietkę.
2. Czym różni się MAC/65 od asemblera?
3. Czy możliwe jest uzyskanie płynnego ruchu ekranu w trybie 15?

Tomasz Machalski
Kraków

1. Programy w Basicu można skopiować wczytując je instrukcją CLOAD i zapisując SAVE „D:nazwa”. Kopiowanie z kasy na dyskietkę programów w języku maszynowym wymaga zmiany nagłówka programu. Nie wykonuje tego prawie żaden program kopiujący. Są jednak jeszcze inne sposoby. Programy z „wykrzyknikiem” można skopiować dowolnym programem „np. FCopy”) pomijając przy tym ich pierwszy blok. Niektóre programy można przystosować do pracy z dyskietki za pomocą „Transdisk” lub „Multi-boot”. Ostatnio pojawia się ponadto wiele nowych programów kopiujących, lecz trudno podać mi szczegółowe informacje, gdyż nie korzystam z takich programów.

2. MAC/65 jest nazwą własną asemblera, czyli programu służącego do zamiany języka symbolicznego na liczbowy kod maszynowy. Krótko mówiąc, MAC/65 różni się od asemblera tym, czym Atari 65XE różni się od komputera.

3. Płynny ruch ekranu w dowolnym kierunku można uzyskać w każdym trybie graficznym. Jest to stosunkowo proste, lecz wymaga znacznego nakładu pracy.

Podczas eksploatacji stacji dysków LDW Super 2000 odkryłem sposób zmiany gęstości pracy stacji (nie wymieniony w instrukcji). W celu zmiany gęstości należy nacisnąć jednocześnie przyciski «DRIVE TYPE» i «TRACK».

Mam też pytanie. Napisałem wyrażenie:

? 2*2=4

po wciśnięciu «RETURN» komputer odpowiedział „1”. Gdy napisałem:

? 2*2=5

komputer odpowiedział „0”. Czy liczby „1” i „0” są zawartością komórki sprawdzającej poprawność działania?

Tomasz Banachowicz
Gdynia

Podczas wykonywania instrukcji PRINT komputer oblicza znajdujące się w niej wyrażenia. Znaki równości i nierówności są przy tym traktowane jako operatory relacji, czyli określają warunek, który musi być sprawdzony. Otrzymujemy więc odpowiednio 4=4 lub 4=5. Pierwszy warunek jest prawdziwy, a drugi fałszywy. Określeniu „prawda” komputer przypisuje wartość 1, „fałsz” zaś ma wartość 0 i te właśnie liczby są ostatecznie wyświetlane na ekranie. Nie jest to więc zawartość jakiejś komórki, lecz wynik wykonania operacji porównania (relacji).

Czy można zmienić procedurę ROM-RAM tak, aby działała w Turbo Basicu? Uważam, że przydałoby się w „Bajtku” więcej artykułów omawiających ten język.

Janusz Krawiec
Grudziądz

Interpreter Turbo Basic XL jest wczytywany w obszar RAM leżący pod ROM systemu operacyjnego, czyli zajmuje dokładnie to samo miejsce, które jest wykorzystywane przez procedurę ROMRAM. Z tego względu nie można ich stosować jednocześnie. Szczegółowy opis interpretera i kompilatora Turbo Basic znajduje się w książce „Języki Atari XL/XE”, przygotowywanej do druku przez SOETO.

1. Czy jest możliwość uzyskania większej liczby kolorów w jednej komórce pamięci ekranu?

2. Czy po przełączeniu bloku 16 KB w Atari 130XE traci się jego zawartość?

3. Czy można podzielić punkt w trybie 15 na dwa tak, aby uzyskać kwadrat, a nie prostokąt?

4. Czy jest możliwe uzyskanie w jednej linii trybu 8 kilku kolorów bez stosowania przerwań?

Bartłomiej Marek
Rajcza

1. Punkt ekranu może mieć tylko jeden kolor. Jedna komórka pamięci obrazu może natomiast zawierać informacje o 2—8 punktach obrazu i każdy z nich może mieć jeden z kolorów dozwolonych w danym trybie.

2. Odtęczenie bloku uniemożliwia procesowi dostępu do niego, układ pamięci jest jednak nadal zasilany prądem i zawartość nie jest tracona.

3. W żadnym trybie graficznym nie ma możliwości podzielenia punktu na mniejsze części. Można tylko zmienić tryb. Gdyby jednak (teoretycznie) udało się podzielić punkt w trybie 15, to otrzyma się dwa punkty w trybie 8.

4. Teoretycznie nie. W praktyce kolor punktu w trybie 8 zależy od jego położenia w parzystej lub nieparzystej kolumnie ekranu oraz od koloru sąsiednich punktów.

Ograniczenie wskazane w punktach 1 i 3 oraz efekt opisany w punkcie 4 wynikają z konstrukcji kineskopu w monitorze lub telewizorze oraz z ustalonej przez projektantów komputera metody współpracy układu ANTIC z monitorem. Programowo nie można tego zmienić. Zwiększenie rozdzielczości i liczby kolorów wymaga zmiany komputera (czasem również monitora).

Interesuję się samochodami. Od dwóch lat mam Commodore 64. Staram się zdobywać jak najwięcej gier samochodowych. (...) Nie spotkałem jednak dotąd gry idealnej. Po przeczytaniu w „Bajtku” opisu gry Grand Prix Circuit wiedziałem, że to ona! Po pewnym czasie mój entuzjazm ustąpił miejsca rozczarowaniu. NIKT nie miał tej gry. Co mam robić? Jesteście moją jedyną szansą.

Mirosław Rus, ul. Szpitalna 18/6
41-600 Świętochłowice

Problem rzeczywiście jest poważny. Uczucie bezsilności w poszukiwaniu wymarzonej gry powoduje bowiem ból większy niż po stracie ukochanej. My mieliśmy Grand Prix Circuit, o czym świadczy zdjęcie. Dawno już ją jednak skasowaliśmy i w zasięgu nie ma nikogo, kto posiadałby ją. Za to często gramy w nią na IBM i jest niegorsza. Co do wersji na Commodore, to zajmuje ona całą stronę dysku, więc jeśli

masz magnetofon, to mam wątpliwości, czy zagrasz...

Czym różni się stacja dysków FDD 3000 do FDD 3?

Stefan Wichniewicz
Zamość

Stacja FDD 3000 to produkt portugalskiej filii Timexa, natomiast FDD 3 — to podróbka rodzimego Polbitu. Przede wszystkim różnią je gabaryty oraz pojemność pamięci. FDD 3000 jest duża, poprzeczna i posiada miejsce na dwa 3” napędy. Natomiast FDD 3 jest podłużna, niewielka i z miejscem na jeden napęd. Pierwsza posiada 64 K RAM, druga zaś tylko 16 K. Tym samym niemożliwe jest uruchomienie CP/M-u na FDD 3 ani korzystanie ze skomplikowanych programów wykorzystujących pamięć stacji. Możliwa jest przeróbka, czego już dokonaliśmy. Efekt w postaci schematu znajdziecie wkrótce w „Bajtku”.

(...) Dlaczego program w kodzie maszynowym wysyłający na ekran znaki procedurą RST 16 działa w ten sposób, że wypisuje je w oknie systemowym i komunikuje Out of screen?

Mariusz Krzyżanowski
Lublin

Chodzi zapewne o program LD A,65 ; kod znaku RST 16 ; wysłanie kanałem Litera „A” zostanie wysłana otwartym kanałem. Ponieważ w trybie edycji otwarty jest kanał 0 (okno systemowe), tam pojawi się litera. Jeśli będzie ich więcej, interpreter zakomunikuje wyjście za ekran.

Lekarstwem jest otwarcie kanału 2 (ekran). Teraz program będzie wyglądał tak:

LD A,2 ; numer kanału
CALL 5633 ; otwarcie kanału
LD A,65 ; kod „A”
RST 16 ; wydruk

Zmieniając 2 na 3 otrzymalibyśmy wydruk na drukarce.

Istnieje jeszcze jeden sposób, nieco oszukańczy. Należy pośrednio otworzyć kanał na ekran (automatycznie robi to np. PRINT wykonując PRINT AT 0.0;: RAN-DOMIZE USR adres, jeśli pod adresem „adres” znajduje się podany na początku programik.

UWAGA! POSIADACZE 8-MIO BITOWEGO ATARI!

- SPARTA DOS X -

- REWELACYJNY DYSKOWY SYSTEM OPERACYJNY W PAMIĘCI ROM - PRODUKOWANY NA LICENCJI FIRMY ICD INC.

- operuje standardowym zestawem kumend stosowanym przez DOS'y 16-to bitowych komputerów (MS DOS, PC DOS);
- nie zajmuje miejsca w pamięci RAM komputera (memło \$1 000);
- zapewnia szybką transmisję danych przy współpracy ze stacjami US DOUBLER, HAPPY, INDUS, LDW 2000, CA 2002, XF551;
- współpracuje ze stacjami dwustronnymi, 720 KB i twardym dyskiem;
- nie koliduje z TURBO BASIC'em XE, ATARIWRITER+ i większością programów dla komputerów ATARI na dyskietkach i cartridge'ach;
- odczytuje dyskietki zapisane przez inne DOS'y (DOS 2.x, DOS 3.x, MY DOS 4.5);

SPARTA DOS X - TO REWELACYJNE NARZĘDZIE PRACY ZE STACJĄ DYSKÓW

DLA KAŻDEGO, KTO KOMPUTERA UŻYWA NIE TYLKO DO GIER!

INFORMACJE I SPRZEDAŻ: PZ KAREN

05-070 SULEJÓWEK

AL. MARSZ. PIŁSUDSKIEGO 2.

Tel 715-42 wew. 449, telex 813 948 kren pl

02-361 WARSZAWA

UL. PRZEMYSKA 11A

TEL 659-34-14

Ogłoszenia drobne

Mikroservice Commodore-64/128-
-Amiga, Spectrum-PC/XT/AT Atari
CARTRIDGE 01—911 Warszawa, An-
dersena 3/103. Bd 3

COMMODORE 64- „Nieśmiertel-
ność” do gier taśmowych i dyskietko-
wych. A. Urbankowski, ul. Czarnogór-
ska 8/7, 30—681 Kraków. Bd 8

Programy ATARI Nowości — ul. W.
Skotnica 20/40, 41—400 Mysłowice.
Bd 34

GEODECII! Programy na Atari XL/XE,
Zgłoszenia: Mieczysław Kozłowski
19—200 Grajewo, Os. Waltera 25/44,
tel. 31—45. Bd 32

TANIO! Commodore 64-programy,
catalog gratis, wysyłka na kraj Studio
„Ω” Dąbrowka-Stany 62. 08—114
Skórzec. Bd 29

Rewelacyjne niskie ceny, najkrótsze
terminy, najwyższa jakość!!! Progra-
my na Atari XL/XE. Aler i Robert ul.
Niecała nr 9 36—100 Kolbuszowa.
(informacja—koperta+znaczek).
Bd 28

ATARI XL/XE. Szeroki wybór gier i
programów użytkowych. Laskowski
Grzegorz, 07—412 Ostrołęka, ul. Ja-
worskiego 5/15. (Informacje koperta
+ znaczek). Bd 27

„Spectrum. Nowości na taśmie lub
dysku. RAJSOFT, Kilińskiego 27/17
96—300 Żyrardów” Bd 26

Spectrum, Timex, najnowsze progra-
my, Robert Gruzielewicz ul. Działko-
wa 15, 96—300 Żyrardów. Bd 25

Sprzedam układy redukcji szumów do
magnetofonów Migh Com i dbx. Infor-
macje—koperta+znaczek. Inż. And-
rzej Ściślicki 42—450 Łazy skr. poczt.
58. Bd 23

Gry komputerowe na ATARI, SPEC-
TRUM, AMSTRAD. Nagrywanie na
kasety i dyskietki. Toruń, Moniuszki
16/20, pok. 1 Godz. 12.00—14.00
Tel. 247—31, 224—13. Bd 17

Mieszkańcy wsi i miasteczek. SDS
Atari-programy tanio, szybko (koperta
+ znaczek) Opole, Krajewskiego
19A/603. 458 K

ISR

International Service Resources

Warszawa
ul. Okrężna 3
tel. 42 44 30
fax 42 44 30

- jedyny autoryzowany w Polsce serwis gwarancyjny i pogwa-
- rancyjny sprzętu Commodore
- urządzenia peryferyjne i opro-
- gramowanie do Commodore 64
- i Amigi

u nas kupisz Amigę 2000, naj-
tańszy na świecie w pełni pro-
fesjonalny komputer o olbrzy-
mich możliwościach graficz-
nych, animacyjnych i muzycz-
nych. Dla grafika, inżyniera, fir-
my video, agencji reklamowej
polecamy także komputery
Commodore serii PC

- instalujemy licencjonowane
- sieci Novell w oparciu o sprzęt
- renomowanych firm amery-
•kańskich: Everex, Maxum, Tan-
• dy.

Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Handlu Wewnętrznego Oddział w Tychach

VIDEOBIT

43-100 Tychy, Al.ZMP 77
tel.276975

poleca między innymi

— sprzęt komputerowy

Atari • Commodore • Amstrad

• IBM PC XT/AT/PS 2 •

— drukarki STAR, EPSON, AMSTRAD

— Sprzęt audiowizualny

— magnetowidy

— OTV PAL/SECAM

— Videoskopy

— kamery

— anteny satelitarne

— aparaturę badawczo-naukową

Udzielamy gwarancji, prowadzimy naprawy po-
gwarancyjne. Zapewniamy o atrakcyjnych ce-
nach.

B 7

MICROMAN

oferuje:

1. Programy i literaturę dla kompute-
rów:

Atari XL/XE/ST, Commodore 16/116/
+4/64/128/Amiga, Spectrum, Timex
na miejscu lub za zaliczeniem pocztow-
ym.

2. Dla Atari XL/XE oprogramowanie
na cartridge'u.

3. Przystawki „UNIWEKRSAL TUR-
BO” dla magnetofonów firmowych,
umożliwiające zapis i odczyt progra-
mów zarówno w systemie Blizzard jak
i Turbo 2000.

4. Naprawy zasilaczy, magnetofo-
nów, klawiatur w komputerach Atari,
Commodore, Spectrum, meritum.

5. Dla użytkowników Elwro 800 pro-
gram kopiujący taśma-dysk.

6. Dodatkowe akcesoria dla kompu-
terów domowych.

Ponadto wykonuje i naprawia nietypo-
we urządzenia elektroniczne. Informa-
cje na miejscu lub za załączeniem ko-
perty zwrotnej.

Adres: **MICROMAN**
40—181 Katowice
ul. Osikowa 66
tel. 585—106

B 6

KOMPUTER NATYCHMIAST KUPISZ-SPRZEDASZ

MAXSOFT

659-44-17 Warszawa

(SB-87)

ATARI X

ATARI 800 XL
65XE 130XE

literatura
oprogramowanie
katalogi gratis
nizawodność

Warszawa 04-357
Grochowska 186 m 69

B51

ZAKŁAD ELEKTRONICZNY

ATRAX

oferuje dla odbiorców indywidualnych i hurtowych najtańszy, niezawodny sprzęt i urządzenia peryferyjne do komputerów domowych:

COMMODORE 64/128

- cartridge: X, Black Box, Final II, Final III, Action Replay
- interface drukarki typu Centronics

AMIGA 500

- rozszerzenie pamięci o 0,5Mb z zegarem lub bez
- stacja 5 1/4 cala

ATARI XL i XE

- interface magnetofonu
- interface drukarki Centronics
- cartridge: assembler-editor, Logo, Basic XE, Basic XL action, Turbo 2000 K.S.O, Turbo 2000F, Turbo 2000 Copy,

SPARTA DOS

- moduł Turbo do montażu w magnetofonie Atari
- top drive stacji 1050

ATARI ST

- stacja 5 1/4 cala
- cartridge Multiface (kopiowanie zabezpieczonych programów, organizacja dysku itp)

Możliwość wykonania urządzeń na indywidualne zamówienie. Szczegółowe informacje wysyłamy pocztą po otrzymaniu koperty ze znaczkiem.
ul. Biedronki 83
02-949 Warszawa, Wilanów

B 39

Serwis Komputerów

TEST

Katowice, ul. Armi Czerwonej 22/53 tel. 598322 (superjednostka) IX piętro

poleca naprawy:

- ATARI 600, 800, 65, 130 XL, XE
- COMMODORE 16, 116,+4, 64, 128, 1280, AMIGA
- DISK DRIVE 1541, 1570, 1571, 1050

rozszerzenie pamięci:

- ATARI 600XL, COMMODORE 16, 116, do 64kb
- ATARI 800XL, 65 XE, do 130 kB
- AMIGA 500 do 1 MB

godz.9-11,15-18

SB 30

KOMPUTER — SERVICE

Naprawa komputerów
COMMODORE, IBM,
SPECTRUM, TIMEX

oraz

SERWIS i przeróbki
zasilacze monitorów, drukarek.
Instalacje polskich znaków.
Kraków, tel. (012)33-96-51
poniedziałek — piątek
godz. 10.00 — 13.00,
20.00 — 21.00

B 15

SAM WYKONASZ OBWODY DRUKOWANE

Zestaw (laminat, odczytniki, instrukcja)
Cena 3550 zł. plus opłaty pocztowe.
Wysyłka za zaliczeniem pocztowym.
Zamówienia kierować: A. Kawczyński
90-950 Łódź-1 skrytka pocztowa 344. Płatne przy odbiorze paczki.
ZAWSZE AKTUALNE!

B 11

Klawiatury z kontaktem do instrumentów muzycznych poleca:
Stanisław Putyra 43-400 Cieszyn, Szymanowskiego 3c/40.
Informacja — opłacona koperta zwrotna.

Bd 41

ATARI XL/XE

programy na dyskach (sprzedaż, wymiana), zapisywanie, kopiowanie EPROM-ów
opisy programów, sprzętu
Informacje, katalogi — bezpłatnie
Wiesław Faruga, Pogórze 133,
43-430 Skoczów

B 42

Studio Komputerowe

ATARMAN

oferuje oprogramowanie dla komputerów:

ATARI XL/XE, COMMODORE 64/128, TIMEX, SPECTRUM, AMIGA, MSX

- gry
- programy użytkowe
- programy demonstracyjne
- wszystkie nowości
- programy niezabezpieczone
- co piąty program gratis
- pomoc dla początkujących
- wysyłka pocztą na cały kraj
- katalogi gratis
- przeróbki sprzętowe

Adres: ul. Niepodległości 24/9
20-246 Lublin
tel. 77-22-51

NAPISZ!

B 45

Atari. Najnowsze programy —
Blizzard i normal. 41-400 Mysłowice ul. Skotnicą 32/30

Bd 48

„Naprawa komputerów i klawiatur
ZX SPECTRUM
Zabrze-Helenka, ul. Jaworowa 6/2
w godz. 17.00-20.00.”

B 24

.....

ATARI ST.STE 520 — 1 MEGA

Gry, programy użytkowe.
NOWOŚĆ !!! Katalog gier na kasiecie VIDEO.

Unikalne instrukcje! Falcon, Gun Ship, Bard's Tale, Populous, North & South, itp...

ATARI XL/XE

Wszystkie programy kasetowe sprawdzane po nagraniu!!!

STUDIO KOMPUTEROWE

„HEGATAR”

HALA WOLA CZŁUCHOWSKA 25

godz. 16-19,
01-360 WARSZAWA

B 13

wszystko o...

ATARI ST

Najlepsze programy, instrukcje, literatura, własne unikalne opracowania, porady.

UWAGA! NOWOŚĆ — Pierwszy w Polsce katalog programów na kasiecie video!

KOMPUTER STUDIO Warszawa
al. Marsa 6 tel. 15-42-20
godz. 14-19

B 21

Naprawa komputerów SPECTRUM, COMMODORE, TIMEX

oraz monitorów, drukarek, zasilaczy.

Programowanie
EPROMów.

30-681 Kraków 47
skr. poczt. 75, tel. (012)44-79-26
poniedziałek — środa
w godz. 9.00 — 11.00

B 33

UWAGA!

Jedyny w Polsce listowny Klub Komputerowy

COMMODORE 64, 128

zrzeszający członków z kraju a także z zagranicy udostępniający gry i programy

DARMO!

Napisz a zostaną udzielone Ci informacje. 59-300 Lublin ul. Zawadzkiego 50/7

B 19

ATARI

programy pocztą
„HOBBIT” Sp. z o.o.

22-600 Tomaszów Lubelski, ul. Kraśzewskiego 12 tel. 28-39

Oferuje: szeroki wybór gier, programów użytkowych i instrukcji. Szczegółowe informacje i katalog gratis po załączeniu koperty i znaczka.

Co piąty program gratis,
programów nie zabezpieczamy.

B 36

COMMODORE ZX SPECTRUM

najnowsze gry

NISKIE CENY

katalogi gratis
skr. poczt. 5
07-200 Wyszaków

B 22

Atari Turbo

2000 F:

Nowy system transmisji danych z magnetofonem przyspieszony do 6700 bodów.

Komplet:

- cartridge
- oprogramowanie
- przeróbka magnetofonu
- instrukcja obsługi
- 12 miesięcy gwarancji.

Instalacje wykonujemy na oczekaniu.

Interfejs do zwykłego magnetofonu.

Duży wybór oprogramowania w standardzie TURBO-2000.

Informacja:

Tel. 33-40-91

Korespondencja i wykonywanie usług:

MUEL ul. Częstkowska 30
01-678 Warszawa.

B 31

ATARI 800 XL, 65 XE, 130 XE

Sprzedaż wysyłkowa
gier i programów użytkowych na kasetach i dyskietkach.

Również w systemie TURBO 2000

Wszystkie nowości!!!

Instrukcje i literatura.

Dla zainteresowanych rachunki.

ANWIKOL

03-721 Warszawa ul. Jagiellońska 3/28.

B 10

DŁUGOŚĆ ŻYCIA.

Program oparty na długoletnich badaniach naukowych. Atari zadając szereg pytań oblicza długość Twojego życia. Cena programu wraz z kasetą wynosi 15.000,- + koszty przesyłki. Tomasz Nowak, Sadek 23, 55-080 Kąty wr.

B 37

ATARI TURBO-2000

do samodzielnego montażu. Szczegółowe informacje po nadesłaniu zaadresowanej koperty ze znaczkiem na adres: ul. Kilińskiego 47A/2 82-300 ELBLĄG

B 20

Elementy Elektroniczne — Skup i Sprzedaż szeroki asortyment — umiarkowane ceny
Przyjmę zamówienia od osób prywatnych i instytucji (rychunki). Prowadzę sprzedaż wysyłkową.

Oferta — koperta zwrotna + znaczek.
Lesław Buras, 51-639 Wrocław ul. Wyczółkowskiego 17

B 50

INFORMATYKA W SZKOLE VI

Blażejewko k/Kórnik, 17-20 września 1990

W dniach 17-20 września 1990 roku odbędzie się w Blażejewku k/Kórnik kolejna, VI Konferencja **INFORMATYKA W SZKOLE**. Tegoroczna Konferencja będzie poświęcona przede wszystkim prezentacji oprogramowania wspomagającego nauczanie w szkołach podstawowych i średnich. Uczestników upatruje się w nauczycielach szkół podstawowych, średnich i wyższych, wizytatorach i metodykach, oraz pracownikach naukowo-badawczych. Do udziału w Konferencji zostali zaproszeni m.in. wykonawcy systemów oprogramowania w programach RPI.09, RRI.14 i RRI.16. Zapraszamy także firmy zajmujące się wytwarzaniem i dystrybucją sprzętu i oprogramowania dydaktycznego.

Organizatorami Konferencji są: Instytut Informatyki Uniwersytetu Wrocławskiego, Ministerstwo Edukacji Narodowej i Ogólnopolska Fundacja Edukacji Komputerowej — Oddział Wlkp.

Zgłoszenia udziału w Konferencji i oprogramowania do prezentacji należy nadsyłać na adres: Instytut Informatyki (Informatyka w Szkole VI), Uniwersytet Wrocławski, ul. Przesmyckiego 20, 51151 Wrocław.

Koszt udziału w Konferencji wynosi: **350 000 zł.**

Maciej M. Sysło (InfUWr)

B 35

WPPUH
spółka
z o.o.

„ATARES”

Chorzów ul. Truchana 35, tel. 500-797 w godzinach od 18-21 oferuje użytkownikom **ATARI** najnowsze rozwiązania sprzętowe podnoszące komfort pracy z komputerem m.in.:

- **BLIZZARD TURBO** — kasetowy system transmisji DANYCH 6000 bodów (magnetofon po przeróbce czyta 10 razy szybciej, praktycznie bez błędów)
- **CRYSTAL SOUND** — system digitalizacji dźwięku
- **CARTRIDGE** — do obsługi systemu BLIZZARD TURBO (6 typów) i inne
- **INTERFACE CBT** — do magnetofonów niefirmowych (realizuje transmisję standardową i w TURBO BLIZZARD 6000 B)
- **INTERFACE STANDARD** do magnetofonów niefirmowych (odczyt — zapis 600 Bódów)
- **INTERFACE CENTRONICS** do współpracy z drukarkami i plotterami
- **PROGRAMATOR EPROM PE-1**
- **TURBO DRIVE 1050 (LDW 2000)** format dysku 180 kB, transmisja 70 kB
- **MAXI TURBO DRIVE 1050** — format dysku 180 kB, transmisja 140 kB
- **ROZSZERZENIA PAMIĘCI ATARI** do 256 kB włącznie
- **SERWIS NAPRAW POGWARANCYJNYCH** sprzętu ATARI, COMMODORE, SPECTRUM
- **OPROGRAMOWANIE** do ATARI, COMMODORE (w tym AMIGA), SPECTRUM

W PRZYGOTOWANIU

TELETEKST na bazie ATARI oraz COMMODORE C-64

HOME PHOTO — przetwornik obrazu ATARI

SUPER SONG — generator dźwięku do C-16, C+4

VIDEO LETTER — system nakładania napisów na obraz video

UDZIELAMY ROCZNEJ GWARANCJI, w przypadku magnetofonów ATARI po montażu TURBO przejmujemy GWARANCJĘ po PEWEX-ie

ZAPRASZAMY PT KLIENTÓW DO WIELOBRANŻOWEGO SKLEPU PRZEMYSŁOWEGO przy ul. Truchana 35 codziennie w godz. 9-17

Prowadzimy również sprzedaż pozarynkową.

B-40

ATARI

Montaż udoskonalonego systemu Turbo-Rom-Plus w magnetofonach **ATARI** co najmniej 80 gier z loaderami na kasecie C 60 wczytywanych start + option Fend w 1 min. i 24 sek, również praca w Bliz-zardzie — licencja programowa Firmy Atares Honorujemy gwarancję firmową.

**Zakład Elektroniki
„PLUS”**

Kraków, ul. Mochackiego 67
godz. 10-18 sob. 9-13
tlf. 33-23-12
Punkty przyjęć:

Tarnów, ul. Traugutta 7/10,
środy 16-18

Rzeszów, ul. Rejtana 43/6
środy 10-14 tel. 548-82
B-46

MÓZGPROCESOR!

to rewelacyjna polska gra przygodowa firmy

COMPUTER ADVENTURE STUDIO dla Atari XL/XE (taśma + opis), dla Spectrum, Timex, Junior (taśma + opis), — dla Atari XL/XE (dyskietka + opis). Cena zestawu — równowartość 2,5 USD. Test w „Bajtku” nr 10/89.

Zamówienia prosimy kierować:

**COMPUTER
ADVENTURE
STUDIO**

32-700 Bochnia, ul.
Kazimierza Wielkiego 37/45
tel. (0-197) 242-47 8-16

UWAGA!

Nawiążemy współpracę z autorami oryginalnych polskich programów i scenariuszy.

B 4

SUPER
OFERTA

ATARI XL/XE

SUPER
KATALOG

- ★ największy wybór opisów do gier i programów użytkowych: literatura
- ★ gry, programy narzędziowe, użytkowe, polskie programy edukacyjne
- ★ interfejsy do magnetofonów w systemie standardowym, ATARI SUPER TURBO, TURBO 2000, przeróbki magnetofonów firmowych
- ★ TOP DRIVE — samodzielny montaż
- ★ interfejsy CENTRONICS do drukarek

COMMODORE

- ★ kartridże X, FINAL II, FINAL III
- SPRZEDAŻ WYSŁKOWA — GWA-RANCJA
- STUDIO KOMPUTEROWE
- MEGABAJT
- 03-945 WARSZAWA 33
- skr. poczt. 28, tel. 17-76-16

B 14

ATASERW

43-100 TYCHY
ul. Lencewicza 46/3
tel. 27 69 66

oferuje świetne rozwiązania sprzętowe

do ATARI XL/XE:

1. TURBO DOS — wspinały DOS na kartridżu
 2. TOP DRIVE — do stacji 1050, LDW 2000, CALIFORNIA samodzielny montaż — (rec. INFORMIK III/88)
 3. INTERFEJS CENTRONIKS
 4. ROZSZERZENIA PAMIĘCI
 5. BASIC XE — kartridż
 6. TUR DOS+BUG65+MAC65 — kartridż
- 12 miesięcy gwarancji. Informacje i zamówienia telefonicznie (wtorek 8-12, środa, czwartek (16-18) i listownie po otrzymaniu koperty zwrotnej.

B 16

Wszystko do komputerów ATARI

ATARI STUDIO
W-wa ul. Józwiaka 4
10⁰⁰-18⁰⁰ ☎ 125-123

ATARI SUPER TURBO

PIEKWY I NAJLEPSZY SYSTEM TURBO DO ATARI

- Nowe programy narzędziowe do systemu AST
- AST Monitor, AST Emulator, Head Test, itd
- Rewelacyjny nowy cartridge z "narzędziami"
- Autoryzowany montaż, serwis, pełna obsługa
- Wszystkie programy w AST, także nowości!

ATARI XL/XE. ST

Polecamy pełny wybór programów, literatury i instrukcji do wszystkich 8-bit i 16-bitowych komputerów ATARI. Zapraszamy do współpracy!

Prosimy o kontakt wszystkich piszących programy na ATARI

B 43

Czytelniku!!!

Brakujące numery Bajtka
możesz nabyć w naszej
redakcji 00-687 Warszawa,
ul. Wspólna 61
w godzinach 9.00-16.00

1987

5, 6, 7, 8, 11, 12

1988

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12

1989

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12

	Giełda	Sklep	Pewex	Zachód
	tys. zł		\$	
SINCLAIR				
ZX 81	—	—	—	—
ZX Spectrum 48	880	950	—	100
ZX Spectrum +	950	1050	—	125
ZX Spectrum + 2	1300	—	—	170
Timex 2048	1000	1200	—	—
stacja FDD3000	800	1450	—	—
stacja FDD3	650	—	—	—
drukarka GP-50	—	480	—	—
Masterface I	100	—	—	—
AY 3-8910	120	—	—	—

COMMODORE

C 64	1400	1700	199	210
C 64 Desk-Top	1900	—	—	—
C 128	2100	2300	—	250
C 128 D	4300	3900	599	—
Amiga 500	5200	5900	765	700
Amiga 2000	18000	—	—	2000
magnetofon	270	290	30	—
stacja 1541	1500	1700	—	—
stacja 1571	1900	2300	—	220
stacja Oceanic	1500	—	—	120
LC 10C	2300	2500	299	260
Final II	90	—	—	—
Final III	200	—	—	—
Action V	300	—	—	—

ATARI

800 XL	1000	1100	—	—
65 XE	1100	1150	127	—
130 XE	1400	1600	199	185
520 STFM	4000	4300	499	350
1040 STFM	—	—	899	840
magnetofon	350	350	51	—
stacja 1050	1200	1400	—	130
monitor SM124	2000	—	199	—
monitor SM1224	—	—	479	470
drukarka 1029	800	1300	—	—
Turbo 2000	100	100	—	—
Centronics	180	190	—	—

AMSTRAD

464	2000	1700	—	—
664	—	2300	—	—
6128	2700	2900	—	320
PCW 8256	—	—	—	—
PCW 8512	—	5200	—	—
PC 1512	10.000	—	—	700
PC 1640	14.000	—	—	1100

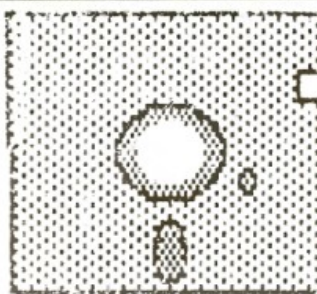
IBM

PC XT stand.	7000	7500	499	550
PC AT stand.	—	—	—	700
HD 20 MB	3000	2700	370	260
napęd 5"	600	—	100	50
monitor amber	—	—	219	140
klawiatura	700	350	—	190

INNE

dyskiety 5"	3.2-5	4.5-10	—	0.3-2
dyskiety 3.5"	8-13	9-12	2	1-3
dyskiety 3"	19-25	19.5	—	2-4
kasety C-60	12	—	1	1
monitor Neptun	500	650	—	—
joystick	50-80	50-85	7-9	10-25

Sklepy „Bajtki”: Bytom, ul. Koniewa 6, tel. (832) 81-57-01
Kraków, ul. Pstrowskiego tel. (012) 56-54-52

INDYWIDUALNY BANK DANYCH

Kolbrecki Władysław, posiada Spectrum +3. Poszukuje programu CP/M. Adres: Ostrobramska 84 m 13, 04-163 Warszawa, tel. 15 61 35.

Przemysław Jezierski, lat 13 posiada komputer Amstrad CPC 464 wraz z gramami w wersji kasetowej. Proponuje wymianę programów i doświadczeń. Adres: 10-284 Olsztyn, ul. Kolejowa 7 m 1, tel. 26 96 34.

Piotr Nowak, posiada Atari 800XE i XC12, około 200 programów. Odpowie na każdy list. Adres: ul. Rejtana 4b/8, 74-200 Pyrzyce.

Paweł Leśniak, lat 15. Posiada Amstrada CPC 6128. Pragnie nawiązać kontakt z posiadaczami tego komputera w celu wymiany doświadczeń i oprogramowania. Adres: os. Wilanów III, ul. Wiktorii Wiedeńskiej 7/10, 02-954 Warszawa, tel. 40 91 74.

Krzysztof Jabłoński, lat 16 posiada Amiga 500 i około 30-stu programów. Interesuje się muzyką i grafiką komputerową. Nawiąże kontakt w celu wymiany oprogramowania, doświadczeń i literatury (może być w j. angielskim). Adres: ul. Wybickiego 8, 51-144 Wrocław, tel. 25 22 49.

Mirosław Wieczorek, lat 39, posiada Atari 130, magnetofon, oraz około 400 programów, głównie gier. Wymieni oprogramowanie. Adres: ul. Kościuszki 9, 57-520 Długopole Zdrój.

Krzysztof Nadowski, lat 37, nawiąże kontakt z użytkownikami komputera NEC APC 3 (procesor INTEL 8086, system MS DOS 2.11). Adres: ul. Niepodległości 4 m 4, 38-300 Gorlice.

Dariusz Barczyński, lat 16, posiada Timex-2048 i około 800 programów. Chętnie wymieni oprogramowanie. Adres: ul. Raszyńska 39/8, 60-135 Poznań.

Jan Formanek, lat 16, posiada Atari 1040 STE z monitorem monochromatycznym SM 124. Prosi o kontakt w celu wymiany oprogramowania i literatury. Adres: ČERNÉHO 517, PRAHA 8 182-00 STRIZKOV.

JOYSTICKI do Atari
Commodore, Spectrum,
Amstrad precyzyjny me-
chanizm specjalne styki,
kable do joysticka z wtycz-
ką 6 m-cy gwarancja inter-
face do Spectrum

**Wysyłka natychmiastowa
za zaliczeniem pocztowym**

ELEKTROMECHANIKA

ul. Cegielniana 17
32-410 DOBCZYCE

B-9

Daniel Sochacki, lat 16, posiada Commodore 64, magnetofon 1530 Datassette, monitor monochromatyczny, cartridge—"X". Dysponuje zestawem 600 programów. Proponuje wymianę gier i programów, odpisze na każdy list. Adres: ul. Żywiecka 62, 43-365 Wilkowie.

Remigiusz Wagner, lat 15. Komputer Amstrad CPC 464. Nawiąże kontakt z posiadaczami tego komputera. Adres: ul. Fabryczna 51/14 66-400 Gorzów Wlkp.

Łukasz Graczyk, posiada Atari 65 XE poszukuje oprogramowania: Gyrus Ninja, Wrestling, Jumbo Jet Pilot, Agent U.S.A., i inne. Adres: ul. Adama Grzymały Siedleckiego 34/15, 85-868 Bydgoszcz.

Paweł Garczarek, lat 16. Posiada ZX Spectrum + i około 1000 programów. Proponuje wymianę oprogramowania. Adres: ul. Raszyńska 37/38, 60-135 Poznań.

ZX SPECTRUM ATARI system turbo, TIMEX FDD 3000,

programy użytkowe, edukacyjne,
gry, instrukcje, podręczniki
wysyłka na cały kraj
rachunki
informacje po nadesłaniu
koperty + znaczek.

2"P.K.T.S." Studio Komputerowe
00-103 Warszawa
ul. Królewska 43 m 25

B52

Atari XE, XL, Spectrum, Timex

Niskie ceny programów na taśmie
i dysku
Interfejsy Turbo I "AY" do Spectrum
Informacja — zaadresowana ko-
perta + znaczek
05-220 Zielonka Skr. Pocz. 9/2
B 44

Programy, pamięci

tel. 20 45 28
ul. Karasia 18
64-100 Leszno

B-30

„BETA B”

AGENCJA INFORMATYCZ-
NA

41-200 Sosnowiec,
skrytka 254
Telef. 632-935 690-385
oferuje również wysyłkowo:
Programy, Instrukcje, Litera-
turę dla komputerów
ACORN AMSTRAD ATARI
COMMODORE SHARP IBM

B 18

New New New

Drukarka Star

to najlepszy przyjaciel Twojego Komputera!

STAR LC — 10

Najpopularniejsza drukarka świata! Ponad 2.000.000 użytkowników nie może się mylić! Jeśli chcesz mieć drukarkę solidną i niezawodną, wszechstronną i niedrogą, to decyzja jest prosta: LC-10!

Prędkość druku:
144zn/s (draft)
36zn/s (NLQ)

STAR LC — 10 colour

Ta sama japońska jakość i niezawodność jak LC-10, z dodatkową możliwością druku w 7 kolorach! Wystarczy tylko dokończyć barwną taśmę.

Prędkość druku:
144zn/s (draft)
36zn/s (NLQ)

STAR LC24 — 10

Drukarka roku 1989 w Europie Zachodniej! Doskonała jakość pisma dzięki nowoczesnej, 24-igłowej głowicy. Niezastąpiona do korespondencji oraz precyzyjnej grafiki.

Prędkość druku:
170zn/s (draft)
57 zn/s (LQ)

Wszystkie trzy drukarki posiadają cztery kroje czcionek, wbudowany traktor oraz funkcję „Paper Park”. Można w nich stosować papier z perforacją lub bez, jak również pojedyncze kartki.

UWAGA: W celu zainstalowania polskich znaków, prosimy skontaktować się z jednym z naszych punktów serwisowych!

Ceny: LC-10 DM 350, kaseta barwiąca (czarna) DM 7,20
LC-10 colour DM 450, kaseta barwiąca (kolorowa) DM 14,-
LC24-10 DM 600, kaseta barwiąca (czarna) DM 11, karta z polskimi znakami DM 100

Oto adresy naszych składów celnych i punktów serwisowych:

ABC Data CI CUP, Warszawa, ul. Żurawia 4a, tel. 21.75.08
ABC Data Service/Take, Warszawa, ul. Konopnickiej 6, tel. 28.92.81
ECS, Warszawa, ul. Połczyńska 96, tel. 36.82.50
ZIPO, Gdańsk, ul. Krynicka 1, tel. 41.82.75

Interbit, Kielce, ul. Manif. Lipcowego 4, tel. 441.99
Sykomat, Kraków, ul. Skawińska 11, tel. 21.95.40
Techmex, Bielsko Biała, ul. M.C. Skłodowskiej 13, tel. 421.98

star
the ComputerPrinter

ABC Data

Przedstawiciel na Polskę: ABC Data GmbH,
Bürgerstraße 12, 5300 Bonn 2. RFN.
Tel: 0228 354480/90, Tlx: 172283746, Fax: 0228 355635

Mało który z posiadaczy komputerów w Polsce zastanawia się, w jakich warunkach powinny pracować te pożyteczne urządzenia. Wystarczy zwykle biurko, czasem oświetlone lampą, aby kawałek klawiatury wraz z właścicielem znalazł swój kąt do pracy.

Do zbytecznych luksusów zaliczamy filtry przeciwdrobnoustrojowe, podkładki pod myszy, specjalne pokrowce — zastępowane starym ręcznikiem — czy wygodne meble „komputerowe”.

szef marketingu Polaroida na Europę, szkło to jest stosowane w budowie kabin nowoczesnych samolotów myśliwskich. Filtr w 98% eliminuje niebezpieczne promieniowanie elektromagnetyczne, i aż w 99% szkodliwe dla wzroku refleksy światła. Jest produkowany dla wszystkich typów monitorów komputerowych. Jedyny mankament to wysoka cena sięgająca nawet kilkuset dolarów.

Podobną funkcję pełnią ruchome podstawki na monitory, pozwalające na płynną regulację ustawienia ekranu tak pod względem wysokości, odległości, jak i kąta nachylenia względem wzroku. Są przy tym bardzo nowoczesne w kształcie. Ich zaletą jest możliwość indywidualnego ustawienia monitora przed użytkownika.

nawet Arnolda Schwarzeneggera. Całość w kolorze khaki, kuloodporna obudowa, własne zasilanie z typowych baterii wojskowych stosowanych w US ARMY i absolutna szczelność. Laptop „Military” wyposażony jest w specjalne złącza umożliwiające mu komunikację z innymi, typowymi komputerami wojskowymi armii amerykańskiej.

MYSZKI, SZMATKI I SZAMPONY

Pokojowo nastawione „mszy” nie znoszą brudu, nie tolerują nierównych powierzchni i lubią mieć swoje miejsce. Aby im dogodzić, wymyślono „Mouse Pad” — podkładkę ze specjalnej pianki — zabezpieczającą przed zanieczyszczeniami. Obecnie „Pad” to podstawowy dodatek każdego szanującego swoją „mysz” użytkownika. Podobnie, jak coś w rodzaju pojemnika na „myszkę”, przyklejane do bocznej ścianki komputera.

Drobiny kurzu szkodzą nie tylko delikatnej naturze „myszek”, lecz także klawiaturom, jednostkom centralnym i monitorom. Z pomocą przyszły firmy produkujące chemiczne środki czystości i opracowały specjalne płyny do ...mycia komputerów. Takie „komputerowe” szampony. Sprzedaje się je w zestawach przypominających walizeczki. W środku: „szampon”, pojemnik przypominający z wyglądu dezodorant, a zawierający środek antystatyczny, i cały zestaw ściereczek do pucowania naszego ulubieńca. Bo o komputer trzeba dbać!

Produkcja dodatków związana jest z potrzebą ułatwienia pracy ludziom. Oferta będzie rostała, bo ktoś może przewidzieć, co jeszcze może być potrzebne. W Polsce niestety poza producentami filtrów przeciwdrobnoustrojowych i pudełek na dyskietki nie ma większego zainteresowania dla tych drobiazgów. Jest to tym bardziej niezrozumiałe, że liczba użytkowników sprzętu komputerowego rośnie. Czyżby nikomu nie zależało na przykład na ochronie ich zdrowia? Obym się mylił.

Marek Czarkowski

Co kraj to obyczaj. Na świecie komputerowe dodatki podobnie jak w modzie, stały się dochodową gałęzią drobnego przemysłu. Gustowne fotele i krzesła dla zapracowanych programistów, meble w pastelowych kolorach, torby na duże — tak tak — komputery i setki wzorów pudełek na dyskietki to tylko część biznesu, mającego zaspokoić gusta fanów informatyki. Producenci sprzętu i oprogramowania starają się w ten sposób reklamować swój towar. Bo nic tak nie przyciąga uwagi jak koszulka z podobizną Steve Jobsa czy parasolki z napisem Toshiba. A wszystko dla klienta.

MEBLE I MEBELKI

Dla programisty najważniejsze jest wygodnie urządzone miejsce pracy. Musi być jasne, przestronne, z łatwym dostępem do telefonu i drukarki. Fotel lub krzesło na kółkach są obowiązkowo anatomicznie dopasowane do siedzenia właściciela. Nie bez znaczenia jest też możliwość wyciągnięcia nóg na blat biurka. W pracy obowiązuje luz.

W branży meblarskiej najlepsi są Włosi, Szwedzi i Amerykanie. To oni nadają styl. Ostatnio dobijają do nich Chińczycy z Tajwanu i Polacy z Fumelu. Ci pierwsi proponują biurka, na których mieszczą się obok siebie komputer, drukarka, telefon, pudełko na dyskietki. Ci drudzy liczą na bardziej wybrednego klienta, ale za to z grubszym portfelem. Potomkowie Leonarda i Michała Anioła dbają o oryginalność i piękno. W swych rozwiązaniach stosują lekkie ażurowe konstrukcje. Praca w takich warunkach staje się przyjemnością.

WYGODA I BEZPIECZENSTWO

Obok stresu największym wrogiem ludzi pracujących z komputerami jest monitor — źródło niebezpiecznego promieniowania elektromagnetycznego. Tym groźniejsze,

że w przeciwieństwie do zwykłego telewizora znajduje się ono w odległości — 100 — 150 cm od nas. Pisałem w roku ubiegłym o filtrach przeciwdrobnoustrojowych i antystatycznych wykonanych ze specjalnych siatek. Dziś to już przeszłość. Kilka firm, w tym Polaroid Corporation, zaprezentowało w tym roku nowy rodzaj filtrów wykonanych ze specjalnego szkła. Jak zapewniał mnie Lawrence W. Johnson Jr.

Bywa, że komputer musi pracować w zapyłonej hali przemysłowej. Najlepiej jest umieścić go w specjalnym klimatyzowanym pomieszczeniu, ale jest to zbyt kosztowne. Można zatem wymienić obudowę na solidniejszą i hermeticzną. Są jednak warunki, w których to nie wystarczy. Pewna amerykańska firma proponuje klientom obudowę „Military”! A dotyczy to laptopów. Takie cacko zadowolili

